

Ministermordet

EN STUDIE OM MYNDIGHETERNAS
KOMMUNIKATION VID ATTENTATET MOT ANNA LINDH

Larsåke Larsson (red.)

KBM:S TEMASERIE | 2004:4

KRISBEREDSKAPS
MYNDIGHETEN

KBM:S TEMASERIE | 2004:4

Ministermordet

EN STUDIE OM MYNDIGHETERNAS KOMMUNIKATION
VID ATTENTATET MOT ANNA LINDH

Larsåke Larsson (red.)

KBM:S TEMASERIE

- 2003:1 Bagdad-Bob, menige Jessica Lynch och Cirkus Saddam
Irakkriget iscensatt i svenska medier
- 2003:2 Irakkrigets andra dag
En jämförelse mellan SVT och tidningspressen den 21 mars 2003
- 2003:3 Krisberedskap i omvärlden
Samordningsstrukturer i fem länder
- 2003:4 Från osäker källa
Bevakningen av Irakkriget i svenska medier
- 2003:5 IT och sårbarhet
Kritiska beroendeförhållanden i den nationella IT-infrastrukturen
- 2003:6 Demokratin och mordet på Anna Lindh
- 2004:1 Krisjournalistik eller journalistik i kris?
En forskningsöversikt om medier, risker och kriser
- 2004:2 Stereotyper i vardagen
Bilder av "de främmande"
- 2004:3 Säkerhet och beredskap i Europeiska unionen
- 2004:4 Ministermordet
En studie om myndigheternas kommunikation vid attentatet mot Anna Lindh

Titel: Ministermordet – En studie om myndigheternas kommunikation
vid attentatet mot Anna Lindh

Utgiven av Krisberedskapsmyndigheten (KBM)

Omslagsfoto: Sven-Erik Sjöberg/PRB

Upplaga: 2 000 ex

ISSN: 1652-2915

ISBN: 91-85053-54-6

KBM:s dnr: 1066/2003

Grafisk form: AB Typoform

Tryck: Edita, Stockholm 2004

Skriften kan erhållas kostnadsfritt från
Krisberedskapsmyndigheten, materielförvaltning.
E-post: bestallning@krisberedskapsmyndigheten.se

Skriften kan laddas ned från Krisberedskapsmyndighetens webbplats
www.krisberedskapsmyndigheten.se

KBM:s temaserie 2004:4

Innehåll

Förord	5
Inledning Mats Eriksson, Anders Johansson och Larsåke Larsson	7
Tidsförlopp	15
Riksdag, regering och departement Larsåke Larsson	19
Polis, åklagare och sjukvård Anders Johansson	53
Krishantering, kommunikation och sorgearbete på lokal nivå Mats Eriksson	88
Diskussion och slutsatser Mats Eriksson, Anders Johansson och Larsåke Larsson	115
English Summary Mats Eriksson, Anders Johansson and Larsåke Larsson	124
Referenser	133
Bilagor	139

Förord

MORDET PÅ SVERIGES utrikesminister Anna Lindh den 11 september 2003 påminner oss att allvarliga händelser först av allt drabbar enskilda människor och deras anhöriga. Därefter får de konsekvenser för den omgivning som människan verkar i. I detta fall var det Sveriges regering som arbetsgivare, arbetskollegor och partikamrater. Anna Lindh var både nationellt och internationellt en aktad och omtyckt politiker som rörde sig fritt i det svenska samhället. Det gjorde att händelsen av många uppfattades som ett angrepp på demokratin och det öppna samhället.

Författarna till denna studie har inriktat sig på hur informationsarbetet fungerat inom och mellan olika myndigheter som Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, Karolinska sjukhuset

och polisen. Den handlar också om hur dessa myndigheter hanterar en intensiv mediebevakning. Svårigheterna blir många, särskilt som tragedin drabbar en familj med behov av tid för egen krishantering samtidigt som en hel nation väntar på att få veta vad som händer.

Krisberedskapsmyndigheten arbetar för att det ska finnas en god beredskap och förmåga att kommunicera vid kriser. I Krisberedskapsmyndighetens instruktion står det att myndigheten skall utveckla metoder för kriskommunikation och krishantering. Ett viktigt sätt att inhämta kunskap är att lära av olika händelser. Därför har KBM låtit studera kriskommunikationen hos olika instanser i samband med mordet på Anna Lindh. Kommande studier handlar om mediernas roll och om människors oro.

Ulf Strandberg

Handläggare kriskommunikation
Krisberedskapsmyndigheten

Inledning

Mats Eriksson, Anders Johansson och Larsåke Larsson

Förhösten 2003 attackeras och mördas Sveriges utrikesminister Anna Lindh av en knivbeväpnad man på ett varuhus i Stockholm. Det är politisk slutspurt och fyra dagar kvar till folkomröstningen som ska avgöra om landet ska gå med i det europeiska monetära samarbetet (EMU) och införa euron som valuta. Tidigt nästa morgon avlider hon på sjukhuset av de skador hon fått – dateringen är den 11 september. Det är på dagen två år sedan terrorattentatet mot World Trade Center och Pentagon i USA där historien inpräntat 11 september som en tragedins dag.

Mordet på rikets utrikesminister är den senaste i en serie svåra krishändelser under ett decennium med början i Estoniahaveriet 1994. Längre tillbaka finns andra tunga likartade krishändelser, inte minst det föregående mordet på statsminister Olof Palme 1986, vilket flera av dem som intervjuats i denna studie har nära personlig erfarenhet av.

Denna studie har haft till syfte att studera myndigheternas krishantering och kriskommunikation med betoning på de kommunikativa aspekterna. Stu-

dien har förlagts till tre samhällsnivåer: central nivå (riksdagen och berörda departement), fackmyndighets- och institutionsnivå (polis, åklagare och sjukhus) samt lokal nivå. På den senare nivån, där Örebro valts som undersökningsobjekt, studeras krisarbetet vid regionala och lokala myndigheter och institutioner liksom hos kyrkor, organisationer och större arbetsplatser samt lokala medier.

Andra KBM-studier granskar medie-rapporteringen (Ghersetti & Hjorth 2004) och människors reception av informationen från främst medierna (Höijer & Rasmusson 2004), studier som tillsammans söker ge en komplett bild av den aktuella krishändelsen.

Några teoretiska anslag

RISKSAMHÄLLET

I dagens moderna och senmoderna tidsepok har betydelsen av förtroende och tillit till samhällets institutioner ökat markant, enligt flera kända sam-

hällsteoretiker. Bakgrunden är tanken om att vi idag lever i ett risksamhälle, fyllt av ”nya” faror som ska hanteras, som exempelvis tekniska och politiska risker.

Moderniteten är en riskkultur, menar således Anthony Giddens. Synen att vi lever i ett samhälle med risker utgår från ett av hans centrala element i moderniteten, att denna är reflexiv, dvs. att i nutiden finns alltid framtiden inräknad och att vi därmed läser in kommande risker i det vi gör idag. Han uttrycker det som att ”vi under modernitetens villkor /.../ praktiskt taget hela tiden tänker i termer av risker och gör riskbedömningar”. Men risk är ett relativt begrepp. ”Fokuseringen på risker i det moderna samhället har ingen direkt koppling till den faktiska utbredningen av livshotande faror”, hävdar han. Individerna lever mycket tryggare nu än i tidigare perioder. Däremot är vad han benämner ”institutionellt strukturerade riskmiljöer” betydligt mer framträdande i moderna samhällen än i förmoderna samhällen (Giddens 1997:140ff).

I samma anda menar Ulrich Beck i sin snart klassiska bok *Risksamhället* att det moderna samhället skapar systematiska risker parallellt med välfärd och rikedom. Till ”gamla” risker och kriser som naturkatastrofer och krig lägger han de teknologiska (och ekonomiska) riskerna. Han resonerar främst om farliga ämnen som gifter i luft, vatten och livsmedel och inte minst storskaliga destruktiva krafter av typ kärnkraften – boken publicerades precis efter Tjernobylyolyckan. Ju mer teknologiskt

inriktat samhället blir, desto större risker drabbas vi av. De risker vi utsätts för medför systematiskt betingade och ofta oåterkalleliga skadeverkningar. De leder till sociala hotsituationer och politiska problem. Frågor om utveckling och användning av teknologin över-skuggas av frågor om hur man politiskt och vetenskapligt hanterar dessa risker. Beck resonerar också i senare sammanhang om de risker globalisering i vid bemärkelse kan innebära. ”Risksamhället är ett katastrofsamhälle där undantagstillståndet riskerar att bli normaltillstånd”, summerar han sina teser (Beck 1998:29ff).

EN KULTUR AV RÄDSLÅ?

En annan riskinriktad forskare, Frank Furedi, instämmer i uppfattningen om samhället som ett risksamhälle: ”humanity is confronted by powerful destructive forces that threaten our everyday existence”. Med sin huvudtes att vi lever i en kultur av rädsla menar han dock att det finns en riskpotential av mer jordnära natur, nämligen de risker som är förknippade med relationerna mellan människor. Under sitt forskningsarbete blev det för honom alltmer tydligt att

”the many panics about the environment or technology had a very similar structure to society’s fear about more mundane matters, such as risky relations between people” (Furedi 2002:viii).

Furedi tänker i första hand på risker i relationer av par- och familjekaraktär

och inte minst risker för våld gentemot kvinnor och barn. Men de mänskliga våldskriserna vidgas för honom i det ögonblick han lägger sista handen vid förordet till sin bok *Culture of Fear*, när han i skrivande stund på tv bevittnar terrorattentaten i New York och Washington 2001 som representerar ”the destructive side of human passions” (förordet signeras dagen efter 11 september).

Vi kan därmed räkna in en annan typ av risker än de teknologiska och miljömässiga. Det gäller de risker som utgår från vad många anser vara ett ökat enskilt våld i samhället, att individer i allt större utsträckning riskerar att drabbas av våldshändelser av olika slag. Furedis risk- och våldsscenarier kan kompletteras med de risker och det våld som möter vanliga människor ute i samhället. Den händelse som här studeras ligger i linje med ett sådant resonemang. Att den också har sociala dimensioner och politiska implikationer kan knappast undgå någon betraktare.

FÖRTROENDE OCH TILLIT I RISKSAMHÄLLET

I brist på egna erfarenheter av alla faror i risksamhället utlämnas den enskilde individen i hög grad till sitt förtroende för de samhällsaktörer som har till uppgift att hantera och administrera de olika riskverksamheterna. Oron för en allvarlig olycka och katastrof i samhället är därmed kopplad till den tillit och tilltro som människor känner för de organ som administrerar och symboliserar företeelsen (jfr t.ex. Sundqvist 1995).

Trots de samhällskriser som inträffat under senaste decenniet, liksom ökad rädsla för exempelvis personligt våld (Picard 1993), är det sannolikt ännu så länge få medborgare i det svenska samhället som uppfattar sig leva med risker. Vi förlitar oss i hög grad på samhällets förmåga att bedöma och hantera riskerna för attentat, olyckor och samhällskatastrofer. Tilltron är i grunden hög och allmänheten upplever inte risken som speciellt stor för att det osannolika ska inträffa (se Sundqvist 1995). Svenska förtroendestudier visar en internationellt sett hög generell tilltro till exempelvis sjukvård och polis men även för regering och riksdag (Holmberg & Weibull 2003).

Det finns två motstående bilder om människors kunskaper och insikter om risker i samhället. Å ena sidan menar en del att vi idag är mycket medvetna om riskerna i vår omgivning genom riskinformation från olika parter. Å andra sidan visar tillämpad riskforskning att det är tämligen svårt att få oss intresserade av riskfrågor och riskinformation – tills det händer en olycka eller allvarlig samhällsstörning.

Oavsett grad av riskmedvetenhet kan man dock slå fast att denna medvetenhet sällan grundas i egen erfarenhet utan är förmedlad av medier, myndigheter och forskning. Den medierade informationen är säkerligen den viktigaste källan till kunskap och uppfattningar om risker (Lidskog m.fl. 2000). Forskning vill också påvisa att graden av riskupplevelse ökar med exponeringen av medicinnehåll av olycks- och

SVEN-ERIK SJÖBERG/PRB

kriskaraktär. Amerikanska studier visar att upprepade och överdrivna rapportering av olyckor, brott, terrorism och annat våld i medier bidrar till ökad oro och rädsla för att bli våldsoffer (Picard 1993). De negativa effekterna av detta är att otrygghet och rädsla får ett orimligt starkt fotfäste i människors vardag. Medierapportering fokuserar ofta på

Bild 1. Sverige, ett land i sorg efter mordet på utrikesminister Anna Lindh.

händelser men brister i att förklara händelsernas sammanhang, deras kontext. Ytterst leder den överdrivna händelserapporteringen till att medborgare alieneras i sitt eget lokalsamhälle, menar Picard. Studier visar också på mer omedelbara kortsiktiga effekter där medial uppmärksamhet kring exempelvis ett flygplansdrama späder på rädslan att flyga (Hoffman 1998).

FÖRTROENDE I EN KRISITUATION

Vid en samhällskris sätts samarbets- och samordningsförmågan mellan berörda samhällsorgan på prov. Deras förmåga att kommunicera med varandra och sättet på vilket information sprids till allmänheten får stor betydelse. För att medborgarnas tilltro till det demokratiska samhället ska bevaras krävs att medborgarna har tilltro och tillit till myndigheternas arbete och den information myndigheterna sprider. Förtroendet för en offentlig institution eller myndighet vid en krissituation grundar sig givetvis på hur tidigare historiska krishändelser hanteras (jfr Cvetkovich & Löfstedt 1999).

Risikoforskare anger en rad generella faktorer som därutöver anses öka det upplevda förtroendet för en individ eller en organisation – faktorer som extroversion, självkontroll, öppenhet, kompetens och karaktär är återkom-

mande. Hance (1991) lyfter fram fem specifika faktorer som har betydelse för graden av förtroende och tillit hos allmänheten gentemot en organisation:

- a. Är organisationen kompetent?
- b. Ser organisationen ut att bry sig?
- c. Uppmuntrar organisationen meningsfullt engagemang från befolkningen?
- d. Verkar organisationen hedervärd och rättskaffens?
- e. Tar organisationen hänsyn till faktorer som upprör folk?

Mordet på statsminister Olof Palme 1986 blev något av ett trauma för den svenska befolkningen. Det var inte bara själva händelsen som upprörde allmänheten, utan även i hög grad samhällsorganens oförmåga att gripa gärningsmannen. Hansén & Hagström (2004) har studerat de våndor och dilemman som beslutsfattare inom polisen ställdes inför i samband med mordet på Palme. De menar att poliskåren genomsyras av en i Sverige vanligt förekommande exceptionalism, dvs. en föreställning om att det inte kunde hända här. Frågan om polisens förmåga att i den akuta krisfasen därefter uppehålla och åter skapa omgivningens förtroende – trots att mordet redan inträffat – berörs i Hanséns & Hagströms studie.

Samhällsorganens verktyg för att försöka bibehålla eller åter skapa förtroende för samhällsordningen vid en allvarlig samhällsstörning handlar i hög grad om kommunikation och information. Frågan om var, när och hur

ansvariga individer väljer att vidta åtgärder och sprida information blir av stor betydelse för den fortsatta trovärdigheten för de samhällsorgan som symboliserar den inträffade företeelsen.

Politikermord kan påverka tilltron till samhällsordningen, landets ledning och samhällets organ. Vid sådana extraordinära händelser krävs samspel mellan dessa för att behålla det förtroende som anses vara kärnan i det demokratiska samhället.

SYMBOLISKA HANDLINGAR

I KRISKKOMMUNIKATION

Risk kan betraktas och behandlas ur olika perspektiv. Ett traditionellt grundperspektiv är av naturvetenskaplig/teknisk art där risker kan beräknas och sannolikhetsbedömas. Här är risk ett mer eller mindre objektivt fenomen. Ett motstående grundperspektiv menar att risk är ett subjektivt fenomen som handlar om hur risker uppfattas av oss människor (se t.ex. Boholm & Ferreira 2000). Inom detta grundperspektiv noterar Lupton (1999a, 1999b) tre perspektiv – ansatsen om risksamhället enligt Beck och Giddens, ”the governmentality approach” som avser regeringars ”strategy of regulatory power” samt ett sociokulturellt eller kulturellt/symboliskt perspektiv som är hennes egen utgångspunkt.

En utveckling som blivit allt tydligare inom risk managementområdet de senaste åren är att just se kriskommunikation som symboliska handlingar (jfr Benoit 1995; Coombs 1998; t Hart

1993). Allt oftare riktas fokus mot hur symboler och symboliska handlingar används som en resurs i händelse av kriser i organisationer och i samhället i stort. De aktuella symbolerna kan vara både verbala och icke-verbala. Denna forskningsinriktning vilar på två grundläggande föreställningar: (1) att kriser är ett hot mot samhället och dess organisationer och institutioner och att kriskommunikation syftar till att skydda eller reparera skadad tilltro och tillit; (2) att olika krissituationer kräver olika symboler och symboliska handlingar för att tilltro och tillit ska kunna återvinnas och/eller behållas. I fokus står såväl konkreta handlingar och aktiviteter med symbolvärde som exempelvis kläddes och språk i krishanteringssituationen.

Rötterna till det symboliska perspektivet inom kriskommunikation finns enligt Coombs (1998) inom apologin, dvs. läran om hur individer använder kommunikation och retorik i försvarstal. Benoit (1995, 1997) har visat på olika generella kriskommunikationsstrategier som kan förväntas innehålla olika symboler och symbolhandlingar som organisationer använder för att försvara sin image och sitt anseende. Coombs räknar upp ett antal strategier som vanligen används – attack på den anklagande, förnekande, ursäktande, urskuldande, inställsamhet där man vill få många att dela bördor/ansvar, löften om ersättning och åtgärder mot upprepning samt slutligen full avbön.

Intressanta frågor ur ett symboliskt perspektiv på kriskommunikation inom myndighetssfären är vilka symboler och

symboliska handlingar som myndigheters ledare och informatörer använder sig av då myndigheten ska utföra sina informationsuppgifter vid samhälleliga påfrestningar etc. Frågan är också hur samma aktörer symboliskt hanterar situationer där myndigheten i sig möjligen ifrågasätts och kritiseras. En annan intressant fråga är hur politiska ledare använder symboler och symboliska handlingar i olika krissituationer som exempelvis då politiker får rollen av ”landsfader” vid extraordinära katastrofhändelser.

Studiens metodfrågor

Denna studie bygger i första hand på intervjuer med involverade aktörer vid de myndigheter som direkt berördes av krishändelsen då utrikesminister Anna Lindh knivskars och senare avled. Det gäller för det första riksdagen och de centrala departementen inklusive statsrådsberedningen. Dessutom har representanter för hovet kort redovisat sina krisaktiviteter. Det gäller för det andra två operativt ansvariga myndigheter och institutioner, de rättsvårdande myndigheterna (Rikspolisstyrelsen, Stockholmspolisen och åklagare) samt Karolinska sjukhuset. Det gäller för det tredje olika organ på lokal nivå som svarade för kriskommunikation i samband med mordet. I personliga samtalsintervjuer eller telefonintervjuer, flertalet under hösten 2003, har aktörerna redovisat sina insatser och erfarenheter under en tiodagarsperiod från attentatet med tyngdpunkt på de första dygnet.

Utöver de institutionella aktörerna har också i viss mån journalister som bevakat händelsen intervjuats, flertalet på telefon.

På central nivå har därmed ansvariga statssekreterare vid statsrådsberedningen (SB) och Justitiedepartementet samt kabinetssekreteraren vid Utrikesdepartementet (UD) intervjuats. Likaså har intervjuer gjorts med alla berörda presschefer/presssekreterare vid dessa enheter, chefen för Information Rosenbad liksom expeditionschef, kanslichef och personalchef vid UD. Vid riksdagskansliet har säkerhetschefen och talmannens presschef intervjuats.

Hos polisen har förutom två polischefer även de informationsansvariga på central, läns- och lokal nivå intervjuats. En av de förundersökningsansvariga åklagarna har också intervjuats. Intervjuerna med representanter för Karolinska sjukhuset omfattar en verksamhetsansvarig läkare jämte två informatörer.

På lokal nivå har studien riktats mot Örebro genom intervjuer med centrala personer inom kommun, länsstyrelse, landsting, polis, kyrka samt vid lokala massmedier. Även flera representanter för intresseorganisationer och större arbetsplatser har intervjuats för att ge studien en mer nyanserad bild av krishantering och kriskommunikation i en mellanstor svensk stad. Örebro har valts som av rent praktiska skäl.

Intervjuerna på central nivå och polis- och sjukhusnivå har mestadels varit utförliga och öppna samt i flera fall ofta inneburit efterföljande kompletteringsamtal. På lokal nivå har

många respondenter intervjuats per telefon. Sammantaget har 36 personer på myndighets- och institutionssidan och 16 journalister (varav 6 ingått i en gruppintervju vid en redaktion) givit sin berättelse, till vilket kommer kortare intervjuer och uppgifter med/från ett 30-tal personer.

I underlaget för studien ingår vidare departementala dokument av typ pressmeddelanden, uttalanden, personalinformation och vissa andra interna skrivelser som rör krishantering samt sammanställningar av aktiviteter som gjorts på denna studies förfrågan. Från polisen har även internutredningar och förundersökningen används. Ett utdrag ur Karolinska sjukhusets policy ingår också i källmaterialet. Till detta kommer telegram från Tidningarnas Telegrambyrå (TT) under det första dygnet i ärendet samt vissa tidningsartiklar.

Disposition och begrepp

Skriften består av fyra avsnitt utöver denna inledning med en teoretisk inramning. Det första avsnittet redovisar krishantering och kriskommunikationen på central nivå, det andra på fackmyndighetsnivå och det tredje på lokal nivå. Skriften avslutas med en samlad diskussion, analys och sammanfattning.

Några begreppsförklaringar kan vara läsaren behjälpliga. Studien handlar med en samlad term om myndigheternas krishantering/kommunikation. Med

myndigheter menas alla typer av offentliga organ som berördes av händelsen på olika nivåer. Även om Kungliga Hovstaterna (hovet) inte är en myndighet förs de i detta sammanhang in under detta begrepp. Även kyrkor och vissa andra organisationer ingår därför att de också tog ansvar för att ge kris-

kommunikation i samband med mordet på Anna Lindh. När det gäller den centrala nivån är alla departement samlade under regeringskansliet som formell myndighet, vilket dock inte hindrar att varje departement kan betraktas som och fungerar som egen ”myndighet”.

Tidsförlopp

ONSDAG 10 SEPTEMBER 2003

- 16.13** Utrikesminister Anna Lindh attackeras av en knivbeväpnad man på NK:s varuhus i Stockholm.
- 16.14** SOS Alarm larmas av en kund på NK som sett överfallet: ”Någon har blivit knivhuggen i magen på /butiksnamn/, NK.” Ambulans och akutbil beordras till platsen av s.k. ambulansdirigent.
- 16.15 ca** Ministerns medföljande väninna ringer till ministerns make i mobiltelefon och berättar om det inträffade, två samtal.
- 16.17** Ambulansdirigenten kontakter polisens länskommunikationscentral (LKC), samtalet placeras i kö.
- 16.18** Polisens länskommunikationscentral tar emot larmet från ambulansdirigenten och får ytterligare en signal från SOS Alarm i ärendet.
- 16.20** Länskommunikationscentralen larmar ut händelsen på radio.
- 16.20** Väninnan ringer statssekreterare Lars Danielsson vid Statsrådsberedningen och informerar om händelsen. Danielsson ringer statsministern som just landat efter flygresan och slagit på sin mobiltelefon.
- 16.21–22** Ambulans respektive polis anmäler att de är på plats vid NK.
- 16.25** Dagens Eko (SR) kontakter UD med förfrågan, efter uppgift från reporter på plats att utrikesministern skadats.

- 16.25–30** Berörda departement (Utrikes- och Justitiedepartementen) samt senare riksdagens talman får besked från Statsrådsberedningen.
- 16.39** Ambulansen framme vid Karolinska sjukhuset.
- 16.41** TT-flash: *Anna Lindh knivskuren.*
- 16.45** Sveriges Radio/Ekot rapporterar händelsen i sin nyhetssändning. Utrikesministerns pressekreterare och LKC bekräftar händelsen under sändningen.
- 17.00** Anna Lindh börjar opereras på Karolinska sjukhuset. Departementen har inlett/inleder sin krishantering.
- 18.00** Presskonferens på Rosenbad.
- 21.00** Utrikesministerns pressekreterare och politiskt sakkunnige informerar om läget vid sjukhusets akutintag.
- 22.00 ca** Ny direktkallad pressinformation på Rosenbad för kvarvarande reportrar. Pressekreteraren upprepar sin information vid akutintaget vid ungefär denna tidpunkt och ett par gånger senare under natten.

TORS DAG 11 SEPTEMBER

- 03.00** Pressmöte på sjukhuset, uppläsning av kort kommuniké där Anna Lindhs tillstånd beskrivs som ”något förbättrat men fortfarande kritiskt”.
- 05.29** Anna Lindh avlider av sina skador.
- 06.50 ca** Medarbetare till ministern får besked om dödsfallet på plats och ringer statssekreteraren vid Statsrådsberedningen.
- 07.00 ca** Statsministern informeras och därefter övriga berörda departementsledning samt riksdagens talman och hovet.
- 08.30 ca** Utrikesministerns make når fram till bostaden och kan informera barnen, besked till Statsrådsberedningen.
- 09.10 ca** Sjukhuset ringer in kommuniké till Tidningarnas Telegrambyrå (TT) om dödsfallet.

- 09.13** TT-flash: *Anna Lindh död.*
- 09.19** Presskonferens i Rosenbad. Presskonferensen direktsänds i SVT och TV4.
- 10.00** Personalen på Utrikesdepartementet (UD), som fått besked om dödsfallet kl. 09.22 liksom de utlandsanställda, samlas för minnesstund i Arvfurstens palats.
- 11.00** Överläggningar mellan riksdagspartierna om EMU-omröstningen. Fortlöpande nyhetssändningar i radio och tv. Under förmiddagen lägger flertalet kanaler om sina programtabläer.
- 14.00** Pressmöte vid sjukhuset, uppläsning av kommuniké.
- 15.00** Presskonferens med rikspolisens/länspolisens/åklagare.
- 15.45** Minnesstund i riksdagen.
- 18.00** Minnesgudstjänst i Storkyrkan.

FREDAG 12 SEPTEMBER

Manifestation på Sergels torg med partiledarna m.fl.
Pressmöte vid sjukhuset samt vid länspolisens.
Presskonferens Stockholmspolisens.

SÖNDAG 14 SEPTEMBER

EMU-omröstning i Sverige.
Presskonferens Stockholmspolisens.

MÅNDAG 15 SEPTEMBER

Presskonferens Stockholmspolisens/åklagare.

TISDAG 16 SEPTEMBER

Parentation vid riksdagens öppnande.
Presskonferens länspolisen kl. 15.00 och 23.00 då en
misstänkt person anhålls och senare grips.

ONSDAG 17 SEPTEMBER

Minnesceremoni i S:t Jacobs kyrka.
Presskonferens Stockholmspolisen.

FREDAG 19 SEPTEMBER

Internationell minneshögtid i Stadshuset.

ONSDAG 24 SEPTEMBER

Gärningsmannen grips (och den först anhållne släpps).
Presskonferens Stockholmspolisen.

TISDAG 23 MARS 2004

Gärningsmannen döms för mord av Stockholms tingsrätt och
senare Svea Hovrätt.

Riksdag, regering och departement

Larsåke Larsson

Det är politisk slutspurt i EMU-kampanjen hösten 2003 och fyra dagar kvar till omröstningen (14 september).

Utrikesminister Anna Lindh, som är frontfigur för ja-sidan och avbildad på storbild på många av landets affischtavlor, ska medverka i en debatt i TV4 på onsdagskvällen (10 september).

Efter webbchatt på Utrikesdepartementet med en göteborgstidnings läsekrets och ett taktikmöte inför kvällens debatt beger hon sig med en väninna som tidigare varit hennes medarbetare till varuhuset NK i Stockholm för att skaffa kläder till tv-framträdandet. Inne på varuhuset angrips hon av en man som kastar sig över henne och hugger henne med kniv. Väninnan ropar till butikspersonalen att kalla på ambulans och polis, och ringer därefter till ministerns make om överfallet på sin mobiltelefon. Klockan kan beräknas vara 16.15.

Vid attentatet mot utrikesministern får de centrala myndigheterna snabbt besked om vad som inträffat. Snart efter upplysningen till ministerns make ringer väninnan till statssekreterare Lars Danielsson på Statsrådsberedningen (SB). Genom sitt forna arbete och per-

sonliga relationer vet hon hur hon direkt kan få tillträde till myndighetens ledning och den som hon bedömde hade lättast att nå statsministern (Göran Persson):

/Jag/ tänkte sedan – jag tänkte två sekunder – att ”nu ringer jag SB”. Att jag ringde till SB var för att Göran skulle få informationen först av alla. Och jag känner Lars /som/ brukar gå att få tag på. Jag kollade med Anna också, och hon tyckte att jag skulle ringa /dit/. Då har jag lagt över det på honom – han kan meddela alla, UD och Göran, alla – och sedan satt jag med Anna och torkade henne i pannan, och det var skönt, för det var nog hennes sista vakna minuter (Anna Lindhs väninna och f.d. pressekreterare).

De ropade i högtalaren efter läkare. Väl där slogs jag av hur blek och sjuk hon såg ut. Jag ser skadan, som var som en kirurgiskt snitt – det måste ha varit ett kraftfullt knivstick. Vi /läkarna/ kommunicerar med blickar och inser allvaret, och jag uppfattar henne som döende. Jag frågar henne om hon har ont och hon svarar ”Nej”, och hur hon känner sig och då

säger hon "Jag är yr". Man har inte ont vid en sådan skada. Men det var inte så mycket vi kunde göra (En av läkarna på besök på NK som skyndar till hjälp).

Väninnans samtal med Statsrådsberedningen sker ungefär klockan 16.20. Statssekreteraren *"ringde statsministern omgående som då precis hade landat på Bromma och satt på sin mobiltelefon"*. Han meddelar sedan sin egen säkerhetschef som beslutar om en viss säkerhetshöjning hos myndigheten och sprider beskedet till sina närmaste medarbetare. Därefter kontaktas Justitiedepartementet och Utrikesdepartementet, och under den följande kvarten hinner man också meddela hovet och riksdagens talman (Björn von Sydow) via dess säkerhetschef om det inträffade. Statssekreteraren får också ytterligare en kontakt med väninnan som i ambulansen säger att tillståndet för Anna Lindh enligt hennes förståelse är mycket allvarligt.

Statsministern åker med blåljus till Rosenbad tillsammans med sin presschef, som för tillfället är kampanjledare på ja-sidan i EMU-omröstningen. De har under resan kontakt med i första hand statssekreteraren för att hålla sig informerade. Presschefen får också kontakt med ambulansen och väninnan som kort kan berätta att *"Anna var blek och det blödde mycket, men det var ungefär så /mycket/, det var ingen som visste speciellt mycket i början"* (Presschefen).

Utrikesministerns pressekreterare har samtidigt fått en indikation om attentatet. Sveriges Radios Ekoredaktion ringer (ca 16.25) och säger sig ha fått en upp-

gift om att utrikesministern är knivhuggen på NK. Även Tidningarnas Telegrambyrå (TT) hör av sig i samma ärende. Och UD:s pressenhet har någon minut tidigare fått en liknande förfrågan från Ekot. Men ingen känner ännu till det inträffade. Att medier så snabbt blivit varse händelsen har sin speciella förklaring (se nedan). Pressekreteraren får genom en medarbetare kontakt med ministerns väninna som bekräftar dådet (ca 16.35).

På Utrikesdepartementet tar kanslichefen på ministerkansliet emot beskedet från Statsrådsberedningen och stegar in på en mottagningsceremoni där kabinetssekreterare Hans Dahlgren deltar: *"Han kommer inrusande och vinkar till mig och lett utrikesråd, jag ser på honom att han är ganska bestört, och han säger /dämpat/ men så att jag får veta det, att Anna Lindh är knivskuren."* Man beger sig till kabinetssekreterarens rum som blir krisledningscentral och samlar en informell krisstab som består av ministerns pressekreterare, kanslichefen, expeditionschefen och ett par politiskt sakkunniga samt presschefen. En sakkunnig, som också har läkarbakgrund, springer dock snabbt iväg till varuhuset och hinner fram i tid för att åka med en polisbil som eskorterar ambulansen till sjukhuset. *"Först gällde det att etablera kontakt med sjukhuset och att ha några där"*, säger kabinetssekreteraren, men *"jag bestämde att jag inte skulle åka dit, för jag behöves här"*. Kanslichefen och pressekreteraren tar därmed en statsrådsbil till Karolinska sjukhuset.

Justitiedepartementets statssekreterare Dan Eliasson nås av beskedet ”någon minut innan 16.30”. Han informerar ”naturligtvis Thomas /Bodström/, justitieministern, som blev skakad, klockan var 16.31 skulle jag tro”. Han meddelar vidare berörda chefer som får i uppdrag att kontakta ansvariga myndigheter (”Öppna polisen” och Säpo) samt ringer själv rikspolischefen som dock inte går att nå förrän en timme senare. Vid denna tidpunkt (17.30) sker ett första krisgruppsmöte på departementet:

/Man/ fick inte intrycket alls att det var dödsfara utan /.../ en attack av någon halvgalning som hade knivhugget henne – men inte ett mord /.../ Krishanteringsmässigt var det först när vi fick reda på hugget i magen som vi kände att det här är allvarligt. Så då fattade jag beslutet formellt att gå upp i krisorganisation här, nästan lite efter fem /17.00/. Då försökte vi få ytterligare information från polisen om vad som hade hänt, det var ganska fragmentariskt (Statssekreterare Justitiedepartementet).

När statsministern anländer till Rosenbad klockan 16.45 har Statsrådsberedningen dragit igång en informationsprocess där man bland annat börjat kontakta alla statsråden. Samtidigt kan man ta del av den första nyhetsrapporten från Ekot som meddelar att landets utrikesminister blivit attackerad och knivskuren på NK, vilket under sändningen också bekräftats av hennes presssekreterare (ca 16.50).

I sådana här lägen så tänker man /baral/ ”vad måste jag nu göra?” Vi har ju ett schema för saker som måste göras och det handlar om att se till att man inte tappar någonting, vår erfarenhet säger att det gäller att göra allting rätt den första timmen. Även om vi övar så blir ju verkligheten alltid annorlunda än vad varje övning eller spel ger. Och vi hjälptes väldigt mycket av att, i varje fall från kvart i fem /16.45/, så fanns alla nyckelpersoner här (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

Flera frågor kräver snar hantering i detta läge. En sådan fråga gäller mediekontakterna där man omgående beslutar inrätta ett presscenter i Rosenbad, vilket innebär att mediehanteringen centraliseras och att fackdepartementen därmed avlastas och frånhånds dessa kontakter, för att få en ”mer effektiv apparat och framför allt närheten”. En första presskonferens bestäms till klockan 18.00. En annan fråga att snabbt ta ställning till gäller hur man ska göra med kampanjaktiviteterna inför EMU-omröstningen. Diskussioner förs med partikansliet och partisekreteraren, men ”det var ett mycket enkelt beslut att fatta” (Statssekreteraren), åtminstone på socialdemokratisk sida. Efter kontakter med övriga partier visar det sig emellertid att aktiviteterna blir inställda över hela linjen. Dessa kontakter innebär samtidigt att partiledarna får information om vad man visste om) attentatet och läget.

Redovisningen av de centrala myndigheternas krisverksamhet i fallet Anna Lindh är efter denna startplatt-

form fortsättningsvis disponerad på följande sätt: Först behandlas myndigheternas krishantering i allmänhet. Därefter inriktas framställningen på den externa kriskommunikationen till i första hand medierna men även direkt till allmänheten. Sedan behandlas de interorganisatoriska kontakterna mellan olika myndigheter och organ, följt av det interna krisarbetet och kriskommunikationen vid särskilt Utrikesdepartementet. Slutligen återges de involverade aktörernas syn på erfarenheter och lärdomar av krishändelsen och krisarbetet.

Krishantering

Knivattentatet mot landets utrikesminister kräver givetvis omedelbar krishantering och kriskommunikation av statsledningen. I krisarbetet försökte man först skapa en bild av villkoren för insatserna: *"I sådana här situationer handlar det väldigt mycket om att bedöma worst-case-scenarier"*, säger Statsrådsberedningens statssekreterare. Förutsättningarna är emellertid till en början oklara, så som fallet är i många krissituationer, exempelvis i samband med terrorattentaten 11 september två år tidigare. Ändå var det viktigt att regeringen agerade tydligt och entydigt, menar han:

Då /11 september/ var osäkerheten och oron rent allmänt sett mycket större, men det var också viktigt i det här fallet latt vara tydlig, för vi visste ju inte någon-

ting om motivet, vi visste ingenting om digniteten, om det var planerat, flera som medverkade och så vidare /.../ När vi ganska snabbt kunde konstatera att ingenting mer hände så är det klart att då kunde man dra slutsatsen att okej, det mesta pekar på att det här är ett enskilt vansinnesdåd.

Efter presskonferensen på Rosenbad (se nedan) hålls ett möte vid 19.00-tiden hos statsministern där även Justitiedepartementets statssekreterare deltar. Innan dess får man på Statsrådsberedningen tillfälle att tala med en ansvarig läkare på sjukhuset och *"från och med denna tidpunkt tror jag vi var mentalt inställda på att det här klarar hon inte"*. Vid mötet sker en "rejäl genomlysning" av nödvändiga åtgärder, däribland om vem som ska gå in som utrikesminister tillfälligt eller varaktigt beroende på utgången av den pågående operationen. Dessutom övervägs säkerhetsfrågor gentemot statsråden. Under kvällen avhandlas också den viktiga följdfrågan kring EMU-omröstningen, om den ska skjutas upp eller inte:

Sedan handlade mycket av diskussionerna om hur vi hanterar folkomröstningen som sådan. Det var en diskussion ungefär under en timmes tid om den ska genomföras eller inte, då man vägde för- och nackdelar loch/ där var det också ganska lätt att komma fram till beslutet – det var egentligen inte någon som argumenterade för att man skulle skjuta på folkomröstningen (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

Utöver mediemötesplanering och mediekontakter koncentrerar sig Statsrådsberedningen på att hålla kontakt med sjukhuset (samt politiska kontakter som ligger utanför denna studie). Utrikesdepartementet har också en annan grupp att ta hänsyn till – de anställda, inte bara personalen på hemmaplan utan också den utlandsbaserade personalen. Strax före presskonferensen får de ett första meddelande på nätet från kabinetssekreteraren om att deras politiska chef blivit knivskuren och förts till sjukhus:

/Vi vet/ hur pass besvärligt det är att sitta ute i världen och få fragmentariska nyheter om en verksamhet som är så nära som att ens egen chef har råkat ut för något illa /.../ Det var en huvuduppgift för mig att försäkra mig om att den informationen som vi hade här i Stockholm i största möjliga utsträckning också fanns ute på utlandsmyndigheterna (Kabinetssekreterare Utrikesdepartementet).

På sjukhuset har utrikesministern börjat opereras klockan 17.00. I ett rum i närheten av behandlingen väntar de tre UD-tjänstemännen, i ”*hopp och förtrivlan*”, och håller telefonkontakt med i första hand Statsrådsberedningen. Pressekreteraren åker efter ett par timmar in en vända till Rosenbad för att rapportera om läget vid mötet hos statsministern (cirka 19.00), men återvänder snart. Statsministerns egen presschef gör en motsatt tur till sjukhuset sent på kvällen, samtidigt som UD:s expeditionschef anländer för att avlösa

kanslichefen. På reporterfråga om regeringen hållit sammanträde under natten svarar presschefen nej (SVT 2003).

Vid sjukhuset uppstår ett *intensivt ”mediatryck /.../ med länkbussar och allt”* (Pressekreteraren). Vid 21-tiden går pressekreteraren och den politiskt sakkunnige ut till de journalister som är samlade utanför akutintaget och ger ett uttalande om skadornas omfattning så som att levern är skadad. Pressekreteraren går också ut en timme senare och upprepar denna information (se för övrigt kapitel *Polis, åklagare och sjukvård*). De båda övervarar också presskonferensen klockan 03.00 på natten.

Expeditionschefen och den sakkunnige stannar kvar hela natten på sjukhuset. Vid 06.30-tiden söker de kontakt med operativa aktörer, träffar ”en sjuksköterska som sa att hon inte kunde säga någonting, och då började jag få ganska onda aningar, hon såg lite skrädd ut” (Expeditionschefen). Denne återgår till väntrummet för att bevaka telefonen, medan kollegan träffar ansvariga läkare och får då budskapet om att utrikesministern avlidit, klockan är ca 06.50. Anna Lindh hade då varit förklarad död sedan klockan 05.29. Men hennes make är fortfarande kvar på sjukhuset. Den sakkunnige ringer omedelbart statssekreteraren vid Statsrådsberedningen och UD:s kabinetssekreterare.

Statsministern informeras om dödsfallet och därefter får hovet och talmanen budskapet från Statsrådsberedningen. Justitieministern får beskedet strax

Bild 2. Anna Lindhs pressekreterare, Dan Svanell, och politisk sakkunnig, Stefan Anér, talar med pressuppbådet vid Karolinska Sjukhuset.

efter 07.00-slaget av sin statssekreterare som i sin tur precis fått det av rikspolischefen. Flertalet involverade presstjänstemän får också meddelandet vid denna tidpunkt: *"När jag åkte in så visste jag att hon var död, och det var en väldigt konstig känsla – då ringde det journalister och jag kunde inte säga någonting"* (Pressekreterare 1 UD). Men Utrikesdepartementets presstjänst vet ännu inget och uppger i efterhand att det egentligen var bra då man inte riskerade att hamna i denna motstridighet av att veta men inte kunna förmedla.

Den utåtriktade informationen får nämligen anstå till dess Anna Lindhs

make hunnit hem till barnen, vilket denne kräver och Statsrådsberedningen också intar som policy. Statsministern kommer in från sin bostad och går tillsammans med statssekreteraren igenom vad som måste göras, *"där väldigt mycket handlar om hur vi hanterar regeringen"*. Den senare tillstår att *"då befann vi oss i ett slags chocktillstånd"*, trots att de var mentalt förberedda på en tragisk utgång. En ny tillförordnad utrikesminister utses. Man har också tillgång till timgammal information om spaningsläget hos polisen via Justitiedepartementets statssekreterare. Runt 08.30 får statssekreteraren besked av polisen att

transporten med maken nått fram till bostaden i residenset i Nyköping. Ytterligare en premis för att möta medierna bestäms, efter visst övervägande: att sjukhuset som haft vårdansvaret ska ge besked om dödsfallet utåt så inte statsministern behöver göra det:

Och då är vi sen överens om att /.../ vi kallar till presskonferens men vi gör ingenting förrän Karolinska har gått ut med bulletinen. Och det gör ju att när statsråden kommer hit för regeringssammanträde så vet de ingenting, utan det informerar vi dem om när de kommer. Roligare samtal har man ju haft (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

Statsrådsberedningens ansvariga söker därefter kontakt med sjukhusets informatörer för att ge klartecken till spridning av nyheten, klockan kan beräknas vara 08.40–45. Men de möter bara upptagna telefoner och blir flera gånger

kopplade till växeln, varför kontakt upprättas först ca klockan 08.50. När sedan offentliggörandet dröjer uppger man sig åter ha ringt upp sjukhusets press- och informationsansvariga för att söka påskynda denna hantering. De båda parterna har olika bild av händelseförloppet under denna fas (jfr kapitel *Polis, åklagare och sjukvård*). I statsledningen väntar man ”på att det skulle ramla ut på TT, men det tar helt enkelt lite tid för /dem/ att få ut bulletinen”, säger två aktörer på SB. ”Vi pratar nog inte samma tempo – för oss var det självklart att man ringer till TT och läser upp det, så det kommer ut som en flash”. Klockan 09.10 (ca) skickar så sjukhuset sin bulletin till Tidningarnas Telegrambyrå (TT):

”Utrikesminister Anna Lindh är död. Hon avled klockan 05.29 i dag den 11 september efter en massiv blödning orsakad av knivskada på lever och flera av de stora blodkärlen i buken” (KS 2003c).

Efter motringning och kontroll av uppgiften meddelar TT klockan 09.13 med en flash att ”Utrikesminister Anna Lindh har avlidit av de skador hon ådrog sig vid gårdagens knivöverfall i Stockholm och rubriken Anna Lindh är död” (TT 2003h). Statsministern kan gå ner och starta presskonferensen (se nedan).

Torsdag är ordinarie dag för regeringssammanträden, men denna dags möte skjuts upp och ersätts med en

Bild 3. *Upplysta fönster i Rosenbad under onsdagskvällen.*

HENRIK MONTGOMERY/PRB

kort minnesstund för statsråden klockan 09.00, i väntan på att sjukhuset går ut med budskapet och presskonferensen kan börja. Det ordinarie regeringssammanträdet genomförs sedan direkt efter presskonferensen. Rutinmässigt möts även denna dag alla statsrådets presssekreterare parallellt med regeringssammanträdet, vilket skapar en vansklig situation då budet om bortgången fortfarande inte är offentliggjort. Det innebär att flertalet pressekreterare får kännedom om dödsfallet genom tv i samband med mötet, något som de med vetskap på Statsrådsberedningen menar var beklagligt. Ett andra möte med pressekreterarna bedöms behövt för informationsutväxling och genomförs på eftermiddagen.

Utrymmen med kondoleansböcker för sorgebesökande ställs i ordning vid riksdagen, Arvfurstens palats (UD) och Rosenbad (både huvudentré och Information Rosenbad). Människor har redan börjat samlas vid dessa platser för att lämna sin sorgebetygelse och lägga ner blommor. Statsråden går efter regeringssammanträdet ner i entréhallen och skriver i boken, under intensiv mediebevakning. Interna kondoleansböcker ordnas också vid flera andra departement. Statsmän från hela världen och internationella politiker hör av sig, flera uppges ha uttryckt sig ovanligt personligt – och många hade skickat beklagande uttalanden redan på kvällen. Även många svenska ambassader lägger ut kondoleansböcker – så exempelvis besöker USA:s utrikesminister beskickningen i Washington under dagen.

Riksdagens talman beklagar det inträffade i ett längre pressmeddelande, men har redan på kvällen skickat ett kort uttalande där han säger att överfallet är en attack ”mot demokratin och den svenska öppenheten” (Riksdagen: Pressmeddelande 03-09-10; 03-09-11). Och kungen uttalar att han med stor chock och bestörtning tagit emot beskedet om Anna Lindh som han ”haft den längsta och närmaste kontakten med” (Kungl. Hovstaterna: Pressmeddelande 03-09-11).

Senare på förmiddagen hålls på Rosenbad överläggningar med partiledarna där man är överens om att genomföra folkomröstningen trots attentatet och utrikesministerns frånfälle. En ny presskonferens genomförs för att meddela beslutet och ett gemensamt uttalande sänds senare ut, undertecknad av partiledarna för de sju riksdagspartierna:

”Vi vill uttrycka vår sorg och bestörtning över det våldsdåd som berövat Sveriges utrikesminister livet. Dådet var ett angrepp också på vårt öppna samhälle, vår demokrati. Nu sluter riksdagens partier gemensamt upp för demokrati, mot våldet. Den folkomröstning som är utlyst kommer därför att fullföljas som planerat. Resultatet kommer att respekteras. Vi avbryter våra kampanjaktiviteter /.../” (Regeringskansliet 2003b: pressmeddelande).

Flaggorna halas på halv stång på de offentliga byggnaderna efter överenskommelse mellan Regeringskansliet, riksdagen och hovet, vilket även sedvan-

ligt skulle gälla på begravningsdagen, men UD väljer att sorgflagga hela tiden fram till begravningen. För hovet är sådan typ av flaggning normalt bara i kungliga sammanhang, men kungen beslutar om flagga på halv stång även för Anna Lindh. Hovet ställer också in en audiens för nya ambassadörer som skulle ha genomförts på förmiddagen.

Berörda delar av regeringskansliet inriktas under torsdagen på krishantering, och även vid riksdagsförvaltningen inleds ett kris- och säkerhetsarbete. Statsrådsberedningen, personalmässigt en liten enhet, ombesörjer denna hantering vid sin dagliga ”morgonbön” där man når all personal. För ledningen av krisarbetet med statssekreteraren i spetsen innebär det i första hand att ”*se till att arrangemangen för statsråden fungerar, där vi gjorde en hel del säkerhets-höjande saker*”. Utrikesdepartementet fortsätter hantera krisen genom den informella krisstaben – det anses naturligt med tanke på händelsens art – men under dagen slås den samman med ordinarie ledningsgrupp. Departementets formella krisorganisation mobiliseras dock inte då den mer är till för att ta sig an kriser utanför rikets gränser.

Ambassader och övriga utlandsmyndigheter tillskrivs med riktlinjer om informationsgivning till värdlandet, kondoleanser och flaggning. Vid Justitiedepartementet, som gått upp i formell krisorganisation redan på kvällen, möts krisledningen två gånger under dagen, en ordning som man sedan dagligen behåller den följande veckan. Här gäller delvis andra förutsättningar i

krisarbetet eftersom departementet som överställt organ (över polis och säkerhetspolis) ansvarar för myndighetsrelaterade frågor kring brottet utan att vara operativt ansvarigt.

På eftermiddagen hålls en minnestund i riksdagshuset för personal och ledamöter (riksdagen är dock inte samlad), där också medierna begär att få delta. Minnesstunden sänds i tv. För UD:s personal står den närbelägna S:t Jacobs kyrka öppen och har en förbönsmässa. På kvällen genomförs en minnesgudstjänst i Storkyrkan där kungaparet och representanter för riksdag och regering deltar. Från sitt tjänstestrum i Rosenbad håller därefter statsministern ett tal till nationen som sänds i tv. På fredagen genomförs en manifestation på Sergels torg som socialdemokratiska partiet arrangerar med bland annat tal av partiledare och musik.

Helgen (13–14 september) koncentrerar man sig på EMU-omröstningen, om ja eller nej till att landet ska byta valuta till euron. Men folkomröstningen känns som en ”*bisak*” och till och med ”*bisarr tillställning*” som flera intervjuade uttrycker sig med olika ordvalörer:

För det är precis så jag känner, och jag vet att många känner också, att folkomröstningen, den bara svepte förbi. Hon dog på torsdan, på söndan var det folkomröstning och valvaka på partiet. Nått som annars skulle vara jättestort, jättestort i media och jättestort känslomässigt och politiskt och resultatet skulle ju dribblas fram och tillbaka och orsakerna till att det gick som det gick – det var

Bild 4. Svenska flaggan på halv stång vid UD.

Bild 5. Affischer på Anna Lindh plockas ner.

som att det drunknade totalt, man tänker så här i efterhand att ”javisst, det var en folkomröstning på söndan” (Pressekreterare 1).

Den följande veckan börjar med ett möte mellan politiska tjänstemän i regeringskansliet och Säpo, med tanke på att säkerhetsfrågorna tagit agendan i besittning både i medierna och på departementsnivå. En stor oro för säkerheten uppdragas på flera departement som inte direkt berörs av händelsen (medan de två direkt berörda departementen säger sig ha tacklat säkerhetsfrågorna mer odramatiskt utifrån sin större vana att hantera krissituationer). Uppenbarligen möts här två skilda kulturer som har svårt att förstå varandra när det exempelvis gäller att utväxla information, att döma av återgivandet av mötet från den politiska sidan.

I övrigt inriktas denna vecka för Statsrådsberedningens och inte minst Utrikesdepartementets del på en större minneshögtid i Stadshuset på fredagen (19 september). Vid denna minneshögtid deltar en rad ledande politiker i världen, och arrangemanget kräver betydande mottagnings- och säkerhetsinsatser. Även om socialdemokratiska partiet ansvarar för arrangemanget så medverkar UD i hög grad genom att många anställda ges olika funktioner vid högtiden och den lunch som de utländska gästerna serveras i Arvfurstens palats.

När riksdagen samlas för det nya arbetsåret genomförs en minnesstund i kammaren (tisdag 16 september) med parentation på sedvanligt sätt. Begravningen sker i en trängre familjekrets.

Krishanteringen trappas därefter successivt ner, men Justitiedepartementet upplöser inte sin krisorganisation

förrän fjorton dagar efter händelsen, då polisen gripit den man som senare döms för mordet. Flera brydsamma krishanteringsproblem uppstår, exempelvis när en person dessförinnan grips som misstänkt attentatsman (vilken dock visar sig vara fel person) vid en fotbollsmatch där det bland publiken finns flera statsråd men även ministerns make och barn. Ett annat delikat problem, fast hos kampanjorganisationen för ja till EMU, gäller insatsen att plocka ner så många som möjligt av EMU-affischerna på en leende Anna Lindh som pryder samhällsmiljön.

Medierelationer och medieprocess

Medierna och särskilt några medier får mycket snabbt kännedom om händelsen. En Ekoreporter (SR) befinner sig privat på varuhuset i närheten av attentatet, ser det på lite håll, förstår efter ett par minuter vem som är attackerad och larmar sin redaktion som slår en koll till Utrikesdepartementet. En redaktör på Dagens Nyheter får också larm från sin fru (som är läkare), som sett händelsen och menar att ministern är ganska svårt skadad. Minst ytterligare en journalist (Expressen) finns på varuhuset, utan att direkt se händelsen, när mobilen kallar till tjänstgöring på plats. Ekoreportern stannar kvar och rapporterar i Eko-sändningen som börjar 16.45.

Flera medier har snabbt fört in nyheten på sina nyhetssajter och Tidning-

arnas Telegrambyrå (TT) går strax där-efter ut med en flash 16.41 (TT 2003a). Utrikesministerns pressekreterare bekräftar knivöverfallet och att hon är förd till sjukhus i TT-telegram 17.01 (TT 2003b). Trekvart senare sänds en ny flash om att ministern också har allvarliga bukskador (TT 2003c).

Första timmen efter attentatet är medierna främst upptagna av själva händelsen, jakten på förövaren och utrikesministerns tillstånd. Den insikt om hennes mycket allvarliga tillstånd som centrala departementsaktörer skaffat sig finns ännu inte allmänt hos medierna, i deras föreställningsvärld är det fortfarande ett knivöverfall med skador i armen. Några journalister kontakter visserligen läkare och börjar inse allvaret, men för andra är bilden att *"hon kommer att sitta och äta vindruvor på en sjukbädd med plåster på armen om en timme"*.

Snart samlas en rad journalister utanför Rosenbad i väntan på handling och reaktioner från rikets ledning vid den presskonferens som utlysts till klockan 18.00. Presskonferenssalen Bella Venezia fylls av hundratalet journalister och tv-team, även flera utländska. Att de senare kommit på plats så snabbt beror på att de redan befinner sig i landet för att rapportera om folkomröstningen. Presskonferensen inleds av "En synbart rörd statsminister...", enligt TT i ett första telegram (TT 2003d). En DN-reporter säger att *Jag reagerade särskilt för att Göran Persson i princip grät och var väldigt blek och Pär Nuder /samordningsminister/ var askgrå i ansiktet.*

Bild 6. Statsminister Göran Persson meddelar under en presskonferens på Rosenbad på torsdagen att utrikesminister Anna Lindh på morgonen avlidit av sina skador efter knivattacken på NK på onsdagen.

Vid presskonferensen ger statsministern ett uttalande som han och de närmaste rådgivarna stolpat upp. En speciell scenbild är att statsministerns presschef precis före igångsättandet springer fram och rapporterar något, vilket visar sig vara rådet att inte bortse från att skadorna är livshotande, då man just fått denna signal från sjukhuset. Presskonferensen sänds direkt i tv och efter en inledande välkomstfras säger statsministern:

”(I)dag blev utrikesminister Anna Lindh knivskuren på NK:s varuhus i Stockholm. Hon opereras just nu. Läget är allvarligt och jag informeras fortlöpande av läkare om hur hennes situation utvecklas. Anna Lindh är utrikesminister, en av våra mest kända politiker, respekterad. Angreppet på henne är ett angrepp på vårt öppna samhälle. Över detta känner jag stor bestörtning och vrede.

Säkerhetsarrangemangen kring regeringsbyggnaderna har höjts och regeringen är fullt ut underrättad om situationen liksom statsledningen i övrigt /.../ I kväll skulle Anna Lindh ha deltagit i en utfrågning i TV4, vi ställer för vår del in alla aktiviteter i folkomröstningskampanjen tills vidare. Vi tar ny ställning till hur vi ska förfara i slutfasen i morgon” (Utrikesdepartementet 2003a: utskrift presskonferens /03-09-10/; SVT 2003a).

Efter uttalandet besvarar statsministern ett begränsat antal frågor från journalisternas sida. Frågorna handlar om Anna Lindhs livvaktsskydd, huruvida folkomröstningen ska flyttas, vad man vet

kring gärningsmannen, om det finns politiska motiv bakom dådet och slutligen om skadorna är just livshotande. Svaren är bland annat att livvakt saknades, att han inte funderat på folkomröstningen ännu och att läget för henne är allvarligt. På en fråga om hans första tankar vid beskedet ger han upplevelsen av ”först den här känslan av överklighet, att det inte kan och får hända, sedan insikten att det hänt och den bestörtning som då griper en...” (TT 2003e). Efter statsministerns mer empatiska bidrag får statssekreteraren ”*ta hand om de mer prosaiska delarna, om vad vi gör*”, som denne uttrycker det.

Efter presskonferensen skrev jag löpande artiklar för nätet och för våra olika upplagor, och jag förstod vartefter jag pratade med /personer i regeringskansliet/ på deras sätt att uttrycka sig att det här var mycket allvarligare än vad vi hade trott. Så vi rev upp hela vår planering, tog en sida till och gjorde om hela fokuset vid nio /21.00/. Då fick jag uppgifter om att det var skador på levern och att blödningarna inte slutade, och sen /fick jag veta/ att de satt i krismöte utifall att – vederbörande sa inte att hon skulle avlida – men /.../ då började jag förstå att det fanns en risk, när de satt och gjorde upp den här krisplaneringen i Rosenbad (Reporter Dagens Nyheter).

Medietrycket uppges hela kvällen ha varit hårt telefonledes mot Statsrådsberedningen där tre presstjänstemän har ständiga samtal. Samtidigt är bevakningen intensiv mot sjukhuset (se kap. *Polis, åklagare och sjukvård*). Här

uppstår problemet att sjukhuset till en början inte vill ge någon information utan hänvisar till Statsrådsberedningen, som å andra sidan inte kan uttala sig om de medicinska frågorna som alltmer hamnar i fokus för medierna. *”Det fanns ett enormt informationsbehov /men/ mycket var ju sådana frågor som vi inte kunde eller skulle besvara”* (Presssekreterare 1). Medierna är under alla förhållanden mer eller mindre missnöjda med informationen från sjukhusets sida, ett missnöje som riktas mot båda institutionerna.

De pressansvariga i Statsrådsberedningen stod inför flera avvägningar i informationsgivningen, förutom om hur man skulle berätta om graden av livshot i ministerns skador:

/En/ typ av avvägningar var – vad behöver vi få ut för information, vem ska ge information, hur mycket ska Persson vara ute i media, och, naturligtvis, vad ska han säga /Sedan/ blev det en svår balansgång /.../ också i förhållandet mellan oss och Karolinska där vi framåt natten var tvungna att diskutera hur mycket information de skulle lämna ut. /Här/ hamnade vi också i en väldig balansgång mellan etiska regler och läkarsekretess å ena sidan, och allmänintresset å andra sidan (Presschef Statsrådsberedningen).

Hos Utrikesdepartementets presstjänst är mediekontakterna färre, dit ringer i första hand utländska medier för att få nyheten bekräftad. Men samtidigt får man många signaler från den egna förvaltningen utomlands: *”Vår uppgift*

blev väldigt mycket att hålla vår utlandsorganisation informerad, för de hade ju mycket frågor – ambassader, pressråd och andra /gav/ frågetryck hela tiden.” Dessutom upplevs ett starkt tryck med praktiska frågor om exempelvis vart man skickar kondoleanser men också från *”folk som också vill ringa och bara prata och uttrycka sin sorg”* (Presschef UD).

En ny presskonferens genomförs vid 22-tiden, spontant påkallad då det fortfarande finns många reportrar kvar i Rosenbad, där statsministern svarar på ett antal frågor. Enligt TT meddelar han att han för egen del avbryter alla kampanjaktiviteter och att partiledarna ska träffas om den fortsatta EMU-kampanjen (TT 2003g).

Efter midnatt har både Statsrådsberedningen och UD pressjourntjänst med en tjänsteman – jour i hemmet är visserligen ordinarie ordning på båda ställena, men nu bestäms att SB:s presssekreterare ska hålla sig vakna växelvis. Den som tar första natten minns att *”det ringde väl sex samtal i timmen, och jag hade inget nytt att säga”* (Presssekreterare 2). Bland dem som ringde finns inte bara avkollande redaktioner utan också reportrar vid sjukhuset som inte upplever sig få sina upplysningsbehov tillgodosedda där. Under natten söker mediernas redaktioner febrilt på olika håll efter källor som kan avslöja utrikesministerns tillstånd och senare bekräftelse av misstanken att hon avlidit. Flera av dessa källor erkänner i efterhand den klämda känslan av att veta men inte kunna berätta.

När statssekreteraren efter ett kort hembesök återvänder till Rosenbad cirka 05.30 möts han och intervjuas av en Ekoreporter men har ingen ny information att ge. Vad han inte vet är att Anna Lindh just avlidit. Inte heller socialdemokraternas partisekreterare eller övriga partiledare vet vad som hänt när de senare sitter i TV4-soffan där partisekreteraren uttrycker sin förhoppning att hon ska tillfriskna (TV4 2003). På väg ut ur studion får han ett mobilsamtal som dock bekräftar dödsfallet (TT 2003p).

Attentatet fyller givetvis tv-kanalernas nyhetssändningar på morgonen. Återkommande upprepas att ”tillståndet har förbättrats något men är fortfarande kritiskt” utifrån läkarkommunikén under natten. Och återkommande meddelar reportrarna utanför sjukhuset att de saknar information, och så småningom att det är konstigt att de inte får någon sådan. En reporter meddelar (08.30) att det går rykten att ministern avlidit, men ”det har hon inte gjort” (SVT 2003; TV4 2003).

Under morgonen samlas återigen en rad journalister utanför Rosenbad. De som intervjuas i denna studie berättar i efterhand hur de ser bleka statsråd anlända utan att säga ett ord, hur de börjar ana det värsta och ringer sina redaktioner om att dessa bör bereda sig på ett tragiskt bud. TV4:s reporter avrapporterar varje halvtimme ”i varenda nyhetssändning – jag ensam framför kameran och kunde inte säga så mycket – ’men vi vet inte ...’ var beskedet hela tiden”:

Rosenbad gav ingen klagörande information förrän flera timmar efter /hennes död/. Det är självklart att man ska informera anhöriga, men en sådan fördröjning, så länge! Det var en rejäl informationslucka /.../, en väldigt lång tystnad! Rosenbad hänvisade till Karolinska och Karolinska hänvisade till Rosenbad, rena cirkeln ... (Reporter TV4).

Reportrarna underrättas av en presssekreterare om att en presskonferens ska hållas klockan 08.45, en tid som också ger negativa förningar då man räknat med information senare efter regeringssammanträdet. Väl inne i Bella Venezia får dock medierna vänta, något som bidrar att ”vi blev mer och mer övertygade om att hon faktiskt hade dött” (Reporter DN). Stämningen i salen beskrivs av både presstjänstemän och journalister som mycket förtärad. Både SVT:s och TV4:s reportrar ger korta situationsbilder kring denna väntan i direktinslag. Ett tiotal minuter efter nioslaget slår TT:s reporter på sin mobiltelefon och får strax flashen (09.13) med dödsbudet. Beskedet sprids ut över lokalen och möts av en våg av ’nej!’. En minut senare bryter båda kanalernas studior in och meddelar nyheten (SVT 2003 b–c; TV4 2003). SVT-reportern gör därpå en vad kollegorna kallar stark och oförglömlig ’ståuppare’:

Så sätter han på sin mobiltelefon och då kommer flashen att Anna Lindh är död och då skriker jag direkt bakåt till mitt folk: ”lägg ut!” Och så berättar jag att nu får vi reda på att hon har avlidit av ska-

dorna – det är det man ser i tv. Stämningen där inne var ju fasansfull /.../ Men jag tyckte att min uppgift var att blixtnabbt berätta utåt vad jag hade fått reda på /.../ Det var svårt och många har sagt att jag var samlad men ändå märktes det att jag var berörd för jag kanske inte grät öppet men jag var rörd /.../ Jag har aldrig nånsin fått så starka reaktioner på en rapportering som just den (Reporter SVT).

Några minuter senare träder statsministern in i salen tillsammans med några nära medarbetare (09.19). Han beskrivs av journalister som påtagligt gripen, vilket också blir deras bild i medierna av typ ”Statsministern i tårar när han lämnade besked om vännens död” (Aftonbladet 2003a). Han ger ett längre känslolöst uttalande som sannolikt delvis avviker från talskrivarens utkast. Rösten stockar sig flera gånger, och han lämnar därefter salen utan att ta några frågor:

”Det är med stor sorg som jag har tagit emot beskedet att Sveriges utrikesminister Anna Lindh 05.29 denna morgon avlidit av de skador hon fick vid gårdagens attentat /.../

Det känns överkligt. Det är svårt att riktigt förstå. Anna var alldeles nyss här mitt ibland oss. Engagerad. Kvicktänkt, rak på sak. I full färd med att debattera och diskutera, att övertyga människor på gator och torg. Så rycks hon ifrån oss, mitt i sitt demokratiska arbete /.../ Det var demokrati och frihet som engagerade henne mest. Det var fredens och

solidaritetens sak som var hennes. Det ska vi aldrig glömma” (Regeringskansliet 2003a: Statsminister Göran Perssons uttalande /03-09-11/; SVT 2003b).

Nyheten sprids snabbt över världen – de utländska nyhetsbyråerna har nyheten minuten efter beskedet och direkt därpå är den toppnyhet på de största nyhetssajterna som hos BBC och CNN. Inom en timme har en rad utländska statsmän också uttalat sig och flera parlament håller tyst minut (TT 2003j).

Medierna bevakar givetvis också överläggningen om folkomröstningen och kondoleansbesöken. Flera statsråd ger uttryck för sina känslor i samband med kondoleansskrivningen. Även vid Utrikesdepartementet är det fullt med reportrar som skildrar sorgebesökarna och söker utsagor från UD-personal.

Flera reportrar vittnar om chockartade reaktioner inom sin egen kår vid beskedet om dödsfallet. *”Då brast det för ganska många journalister inne i salen och många började gråta /.../ Jag var väldigt tagen, hade väldigt svårt att åka hem och skriva sen, det var stort” (Reporter Aftonbladet).* Flera har liknande vittnesbörd för denna studie, att de upplevde tunga känslor och svårigheter att skriva när de kommer till redaktionen. En av pressekreterarna med egen journalistisk bakgrund och många relationer inom denna kår berättar om stämningens läge:

När Persson meddelade att hon hade avlidit, så ser man på journalisterna att de nästan grät. Alla var ju väldigt tagna

Bild 7. De närvarande journalisterna får beskedet att Anna Lindh har avlidit under presskonferensen på regeringshögkvarteret Rosenbad.

av detta, det var många som kände henne, hade träffat henne i många många år och följt henne på olika sätt. Det var ju också många som ville prata kring "hur kunde det hända?", ville ha en samtalspartner (Pressekreterare 2).

Somliga (intervjuade) reportrar uttrycker i efterhand stark irritation över att det tog så lång tid att offentliggöra bortgången. De flesta säger sig visserligen ha mer eller mindre förståelse för att de anhöriga skulle underrättas först, men som en reporter uttrycker sin syn – *"det står i strid med att det är landets utrikesminister som har blivit mördad /.../, ska folket leva i ovisshet i fyra timmar?"* Andra

uppges sig ha varit mycket klivna och funderar i efterhand på om det fanns någon väg att tillgodose både anhörigas och allmänhetens behov, men på frågan om de skulle ha accepterat vetskapen utan att publicera den direkt är svaret nekande.

Radio- och tv-kanalerna anpassar sig till det inträffade och ändrar sina programtablåer med bland annat ökad nyhetsrapportering, vilket inte bara gäller Sveriges Radio, SVT och TV4 utan även TV3, ZTV och TV8 (TT 2003k; TT 2003m). Redan på attentatskvällen ställer TV4 in sin EMU-debatt där Anna Lindh skulle ha medverkat (och för vars skull hon besökte varuhuset för

att köpa kläder). Talmannen medverkar i flera sändningar under förmiddagen för *”att göra sorgen offentlig och bidra till det gemensamma sorgearbetet”* (Presschef riksdagen). Tidningarnas och televisionens nyhetssidor på nätet blir överbelastade av det stora antalet besök. Under tiden sker överläggningar mellan partierna och SVT om hur slutfasen av valkampanjen ska utformas där man beslutar ge slutdebatten en mer solenn karaktär utan direkt debatt.

När dödsfallet klingat av som nyhet fokuseras mediernas intresse åter på polisarbetet och på säkerhetsfrågorna – varför hade hon inte livvakt vid varuhusbesöket och överfallet? Medietrycket förflyttas till Justitiedepartementet och särskilt justitieministern. *”Men han skulle inte in i de frågorna än, det var polisiära frågor fortfarande”*, säger departementets statssekreterare med undermeningen att medierna sökte *”bitta ett politiskt ansvarstagande”*. Istället får statssekreteraren själv i uppgift från den högsta krisledningen i Rosenbad att uttala sig:

Så jag gick ut på eftermiddagen och arbetade av 7–8 medier, en i taget. /Jag/ sa bara i stort sett att ”nu ska vi gripa mördaren, därefter så ska vi utvärdera vad som har skett och hur vi ska undvika att det ska ske i framtiden igen och se om det har skett några fel” Och då hade vi under tiden sagt åt våra myndigheter att se till att ni ger så mycket information som möjligt så att inte informationstrycket kommer på oss (Statssekreterare Justitiedepartementet).

Under eftermiddagen håller både sjukhuset och Rikspolisstyrelsen presskonferens. Vid polisens information kommer säkerhetsfrågorna i centrum och TT meddelar att den tillförordnade Säpo-chefen *”pressades hårt /.../ på frågan varför Anna Lindh inte hade livvaktsskydd”* (TT 2003o) (Se vidare kapitel *Polis, åklagare och sjukvård*).

Statsministerns uttalande vid presskonferensen läggs ut och översätts på webben genom Information Rosenbad, som måste befalla låg publicering från övriga delar av regeringskansliet och som gör en teknisk justering på webbplatsen för att undvika överbelastning. Utrikesdepartementets egen webbplats går dock ner en stund på grund av alla besök – 40 000 besök noteras här under torsdagen. Regeringsväxeln uppger sig ha haft normal telefontrafik, men i stort sett allt handlar om Anna Lindh, med alla typer av ärenden, från säkerhetsfrågor och folkomröstningen till flaggning och hur man lämnar blommor. De säkerhetsansvariga får ta emot många samtal medan andra uppringande exempelvis ställer frågan hur personalen får psykologisk hjälp. Genom att det finns en uppdaterad webbplats kan telefonupplysningen hållas på en rimlig och hanterlig nivå hos UD:s informationstjänst och Information Rosenbad. *”I och med att man lägger ut så mycket information på webbplatsen och översätter så ringer folk inte alls i samma grad”*, säger UD:s presschef och menar att det är en viktig uppgift att förekomma telefonsamtal genom att ständigt ligga före och lägga ut infor-

Bild 8. Ett samtalsprogram med partiledare ersatte slutdebatten i EMU-frågan.

mation på webben. Men 4–5 personer ägnar sig åt telefontjänst runt denna krishändelse på de två departementen och Information Rosenbad får sätta in en psykosocial resurs för att ta emot svåra samtal där människor behöver samtalsstöd. Även riksdagen lägger ut information på sin webbplats: *”Vi har tagit till oss /.../ hur viktiga hemsidorna är i information både utanför och innanför /riksdagen/”*, säger riksdagens säkerhetschef.

Det tal som Göran Persson håller i tv till nationen på torsdagskvällen är indelat i olika innehållsmässiga moment. I inledningen återkopplar han till morgonens presskonferens och dess empatiska tonläge genom att tala om att ”I kväll känns det kallt i Sverige”, om

den överkliga känslan och Anna Lindh som person. Därefter talar han om hennes politiska och demokratiska gärning och om de betygelser som redan visats henne under dagen. Så sker en koppling till Olof Palme där en del av hennes tal vid hans begravning om kamp för fred och frihet citeras. Det ger en övergång till folkomröstningen där medborgarna uppmanas att gå och rösta. Talet avslutas med konstaterandet att landet mist en av sina viktigaste företrädare, ”vårt ansikte utåt” (Regeringskansliet (2003c). På fredagen intervjuas statsministern av både SVT och TV4 i samband med minnesgudstjänsten i Storkyrkan.

Under veckan som följer ägnar sig medierna främst åt mördarjakten och även säkerhetsfrågan. Nu går justitie-

ministern ut medialt (i SVT/Agenda) och uttalar sig, ”*då kunde han i lugn och ro sitta och förklara förutsättningarna*” (Statssekreterare Justitiedepartementet).

Interorganisatorisk kommunikation

Statsrådsberedningen, som fungerar och får rollen som nyckelapparat i krisarbetet kring Lindhmordet, har naturligen täta kontakter med berörda delar av regeringskansliet, samt med riksdagsförvaltningen och med hovet. Men periodvis har man också intensiv kontakt med Karolinska sjukhuset, särskilt under dagen för attentatet och morgonen därpå fram till dess att Anna Lindh förklaras avliden. Sjukhuskontakterna riktas till ansvariga enhetsrepresentanter och informatörer, samtidigt som man, som vi redan sett, har egna funktionärer inom sjukhusets väggar som också sköter kontakter på plats – under natten får dessa även en dubbelroll genom att ge pressinformation om sjukläget för utrikesministern (medan sjukhuset enligt sina regler och sin praxis tills vidare avstår att ge medicinsk information). Givetvis har landets politiska ledning även intensiva kontakter med personer i sitt eget parti och med företrädare för andra riksdagspartier, men det ligger utanför denna studie att belysa. Statsrådsberedningen tar också emot ett stort antal internationella kontakter i form av utländska statsledare som hör av sig för att beklaga först

attentatet mot ministern och sedan hennes bortgång.

Justitiedepartementet har sina givna roller och relationer gentemot de rättsvårdande myndigheterna, med tydliga gränsdragningar parterna emellan. Den politiska ledningen har visserligen återkommande kontakt med rikspolischefen men inte med den operativa polisen:

I sådana här sammanhang är vi kristallklara med att politiker inte ringer operativ ledning, utan det är lenhetschefer m.fl./ som informerar sig hur saker och ting går /Dessal kontakter tas i början kanske varje halvtimme sen blir det kanske varannan timme sen blir det kanske två gånger om dan och sen kanske det blir en gång om dan (Statssekreterare Justitiedepartementet).

Utrikesdepartementet blir huvudsaklig mottagare av de utländska uppvakningarna samtidigt som man har kontakt med sina egna utlandsmyndigheter för att ge information och praktiska direktiv. Man har också vissa kontakter med indirekt berörda departement, däribland Miljödepartementet där Anna Lindh tidigare var miljöminister. Hanteringen av den stora minneshögtiden i Stadshuset kräver kontakter av praktisk natur med i första hand Stockholms stad men även med myndigheter som blir involverade i operativa åtgärder när det exempelvis gäller transporter.

Riksdagsförvaltningen har ett antal interorganisatoriska kontakter, i första hand hovet och Svenska kyrkan (Storkyrkan), förutom med Statsrådsbered-

Bild 9. Tusentals stockholmare fortsatte på fredagen att lägga blommor utanför NK.

ningen. Kyrkan bistår exempelvis med präster som närvarar vid riksdagens öppnande och den minnesstund som då genomförs. Över huvud taget menar en företrädare för riksdagen att detta organ fått en mer betydelsefull roll

vid kriser under senare tid: *”Riksdagen har kommit in på ett annat sätt än vad man kanske gjorde förr i tiden, som en samlande plats för minneshögtider och /manifestationer/”* (Riksdagens säkerhetschef).

Internt krisarbete

För Utrikesdepartementet innebär kris- hanteringen i samband med mordet på utrikesministern ett betydande internt krisarbete utöver organisatoriska åtgär- der och kommunikation med i huvud- sak extern riktning. Anna Lindh upp- levdes ha en nära relation med många medarbetare och var uttryckligen mycket högt uppskattad av personalen som grupp – i detta fall kan man se samma reaktioner som hos anhöriga i andra typer av kriser och katastrofer. Liknande krisförhållande kan också noteras hos Miljödepartementet där Anna Lindh tidigare varit minister. Däremot är situationen annorlunda hos Justitiedepartementet där i stort sett bara de politiska tjänstemännen känner henne närmare medan merparten av personalen saknar sådana personliga relationer. Här läggs enbart ett med- delande ut på intranätet om överfallet.

För att återgå till Utrikesdeparte- mentet får personalen besked om atten- tatet klockan 17.45 på onsdagen (10 september) i ett elektroniskt brev från kabinetssekreteraren där han kort upp- lyser att utrikesministern blivit kniv- skuren och är förd till sjukhus men att ingen gärningsman gripits samt att tankar går till henne och hennes familj. Även all utlandspersonal får denna in- formation: Han betonar att han såg det som en viktig uppgift att även ge den information som fanns i Stockholm till utlandsmyndigheterna. En timme senare distribueras statsministerns ut- talande vid presskonferensen. I samma veva skickar personalenheten ut med-

delandet att en personalkonsulent omedelbart finns tillgänglig för stöd- insatser för i första hand ministerkansli- ets medarbetare. *”Vi var redan på kvällen fullkomligt klara med att det handlade om akut krishantering för den närmaste personalen och information till övrig personal och samling” (Expeditionschef).*

På torsdag morgon klockan 09.22, när man fått bekräftelse på att sjukhu- set sänt sin bulletin till TT, får utrikes- förvaltningens personal via enhetsche- ferna besked om dödsfallet (men den Stockholmsbaserade personalen kan givetvis följa presskonferensen på tv). Kabinetssekreteraren konstaterar inled- ningsvis i sitt meddelande att deras högt värderade chef och arbetskamrat avlidit och avslutar med att *”Tomrum- met hon lämnar efter sig är oerhört (UD 2003b)”*. Strax därefter kallas alla till en minnesstund klockan 10.00 i Blå salongen i Arvfurstens palats. Vid denna minnesstund talar kabinetssekreteraren och den nyss tillförordnade nye utrikes- ministern kort om Anna Lindh och vad de kallar illdådet mot henne, men huvudbudskapet är att samlas på sina enheter för att sörja och tända ett ljus:

En sån här händelse är ingenting som man har en samling och sedan lägger bakom sig, utan det krävs bearbetning och att man sitter tillsammans med det /.../ Det fanns en enorm sorg i vår orga- nisation /.../ Även veckan efter minnes- högtiden sa vi att det var helt okej att ta det lite lugnt och hålla ett lägre tempo (Expeditionschef UD).

Ledningen var oerhört tydlig och gav instruktioner i hela organisationen: ”sätt er ner och sörj nu tillsammans” – det blev tillåtet /.../ Och det var precis vad vi gjorde över hela departementet. (Personalchef UD).

Regeringskansliets gemensamma POSOM-grupp (grupp för psykiskt och socialt omhändertagande) aktiveras (Regeringskansliet 2003d). Gruppen rekommenderar i ett nätbrev enhetsvisa möten där cheferna samlar sin personal för samtal och bearbetning samt med-sänder en rådgivning: ”Emotionell första hjälp”. Bland de enheter som ges stöd är regeringskansliets växel som får ta emot en hel del samtal från sörande människor. Utrikesdepartementet tillförsäkrar sig ytterligare bearbetningsstöd från extern expertis utöver sina egna personalkonsulenter. En del medarbetare på departementet utnyttjar möjligheten till avlastningssamtal, men omfattningen av denna stödinsats anges sammantaget ha varit relativt begränsad.

TVå dygn efter det att Anna Lindh avlidit skriver kabinettssekreteraren ett längre brev till personalen, och inte minst de utlandsanställda, med information om vem som blivit tillförordnad minister, om beslutet att genomföra folkomröstningen, om minneshögtiden och om stödinsatser för personalen, men också med starka känslomässiga tonlägen, eftersom han *”ville försöka förmedla den fantastiska men upprivande känslan av alla blommor, folket som stod här och skulle kondolera och den enorma tribut som hela världen gav till Anna Lindh:”*

”När man vaknar tidigt denna fredagsmorgon kommer känslan genast på en igen – känslan av överklighet. Önskan att det måtte ha varit en mardröm. Men det räcker förstås med att slå på radion för att åter förpassas till verkligheten /.../ Det känns som en mycket otäck repris. Liknelserna med händelserna kring statsministermordet 1986 fortsätter att vara tydliga.

Samma känsla får jag när jag kommer till Arvfurstens palats någon timme senare. Framför ingången, precis vid cykelstället, ligger drivor av vackra blommor, med hälsningar från alla slags människor. Jag önskar innerligt att ni alla, runtom i världen, hade chansen att läsa dessa vittnesmål om vilken älskad chef vi haft /.../ /Informationsavsnitt/

Det är en grymt vacker morgon i Stockholm /.../ Solen speglar sig i Salt-sjöns vatten. Det är en dag som naturvännerna och miljökympen Anna Lindh hade älskat. Det är alldeles ofattbart att hon inte längre finns ibland oss” (Utrikesdepartementet 2003c).

Behovet av samling kring förlusten av den omtyckta politiska chefen innebär att Utrikesdepartementets krisledning bestämmer sig för att låta genomföra en minnesstund i den närbelägna S:t Jacobs kyrka på onsdagen (16 september). Här finns planer på att även inbjuda Miljödepartementets personal, men kyrkan är för liten för att rymma båda personalgrupperna, varför miljöpersonalen får se minnesstunden via storbild i en annan lokal. Den stora minneshögtiden i Stadshuset på fredagen

innebär för delar av UD:s personal inte bara arrangörs- och värdskapsarbete utan upplevs uppenbarligen också som ett led i sorgebearbetningen. *”Den akuta sorge- och krisperioden höll på, kan man nog säga, tio dagar”* (Personalchef).

Flera politiska tjänstemän på UD som arbetat mycket nära Anna Lindh är så medtagna av händelsen och krishanteringen direkt efteråt att de under en tid går ur sin tjänst och i ett fall slutar sin anställning (formellt upphör deras /politiska/ tjänst i och med byte av minister).

En månad efter de traumatiska dagarna skriver kabinettssekreteraren ett nytt personligt hållet brev till personalen (via enhetscheferna) där han beskriver sin egen sorg men samtidigt resonerar om att det mitt i all bedrövelsen varit en *”styrka att vi haft varandra att resonera med, att vi kunnat gråta tillsammans...”* och att det påtagligt *”funnits en mycket stark gemenskap”* på UD och utlandsmyndigheterna (UD 2003d).

Erfarenheter

Ministermordet är en i en rad av större samhällsstörningar som svenska myndigheter mött och fått hantera under senare decennier, från mordet på statsminister Olof Palme 1986 över krishändelserna på 1990-talet med Estonia-haveriet i spetsen till konsekvenserna av terroristattentaten i USA den 11 september 2001. De intervjuade jämför främst med den senare och senaste krishändelsen men också med det tidigare ministermordet, då ett par av dem

arbetade i Regeringskansliet och i ett fall var nära medarbetare till Olof Palme.

Tidigare krishändelser har givetvis givit erfarenheter och lärdomar för hanteringen av den aktuella händelsen. Både Statsrådsberedningen och Utrikesdepartementet har varit involverade i flertalet krishändelser (möjligen med undantag av Göteborgsbranden för UD:s del). *”Jag tror att vi känner att vi har en viss vana nu att hantera /så-dant/,”* säger en av de centrala aktörerna som varit inkopplad i krisarbete sedan strax efter Estoniaolyckan (när socialdemokratin övertog regeringsmakten 1994/95). Men samtidigt förklarar de inblandade att ingen kris är den andra lik. *”Det fanns ingen mall, det skulle ju inte hända,”* säger en UD-tjänsteman.

”Vi har haft krisgrupper flera gånger, känner oss ganska rutinerade /och/ är ganska klara över våra roller, men man måste alltid justera beroende på hur frågan ser ut /.../ Vad man alltid måste tänka på tycker jag, det är de personliga sakerna, hur människor i sin omgivning /reagerar/, att man ringer det där samtalet extra – man kan aldrig ringa för många samtal i sådana här sammanhang (Statssekreterare, Justitiedepartementet).

Genomgående menar de i studien intervjuade personerna att man på departemental nivå hanterade krishändelsen på ett tillfredsställande sätt, externt såväl som internt. Man upplever sig ha god rutin och erfarenhet av att ta sig an krisuppgifter efter ett antal händelser under det senaste decenniet.

Det organisatoriska lärandet, som blev en central erfarenhetsaspekt efter 11 september-attentaten två år tidigare (se Larsson 2002), har fördjupats, menar flera av dem som var mest involverade:

På det hela stora taget kändes det som att vi hanterade det här korrekt. Det handlade ju om att både hantera det korrekt utifrån någon slags beredskapsfunktionsperspektiv, men givetvis också att hantera en fråga som berörde så många djupt personligen på ett korrekt sätt (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

Jag tycker att informationen som sagt fungerade väldigt bra, interninformation fungerade väldigt bra. Jag tycker det var bra också att ledningen var så tydlig, att det faktiskt är tillåtet att sörja. Man behöver inte gå tillbaka och skriva promemorior direkt, utan det är bättre att samla... (Expeditionschef UD).

Krishantering är kommunikation. Det är en genomgående syn och erfarenhet hos många av krisaktörerna efter mordfallet 2003 – att kommunikation är en helt dominerande dimension av krisarbete. För det första gäller det just detta konstaterande. /En/ ”lärdom är hur oerhört viktigt det är med kommunikation, det är verkligen A och O”, säger UD:s expeditonschef. En annan aspekt gäller ansvaret för att informera, där meningen från åtminstone Statsrådsberedningen är att detta ansvar i krislägen måste centraliseras till den högsta statsledningen, inte minst i fråga om medierelationer. En

tredje aspekt gäller kravet på snabb och tydlig – och entydig – informationsgivning. En fjärde aspekt handlar om att kommunikation inte bara innebär informationsgivning till medierna och de anställda utan också andra kommunikationsformer som minnesmöten och ceremonier:

Vad som var viktigt /med/ erfarenhet från 11 september – ödets ironi att det var 11 september två gånger – var att från början se till att informationsbudskapet från regeringen blir entydigt och så klart som möjligt (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

Det man lärt sig under den här tiden är ju hur mycket sådana här ceremonier betyder, det gör det verkligen. Samlingar, att människor samlas och pratar med varandra och känner ihop, det är jätteviktigt. För det är ett sätt att begripa vad som har hänt trots allt (Presssekreterare 1, Stadsrådsberedningen).

Medierelationen är den typ av kommunikativa insatser som står i centrum för särskilt den högsta statsledningen i Rosenbad, medan Utrikesdepartementet som sagt även har personalen som en tung relationspart. Även om det är en mycket specifik händelse så bedöms mediehanteringen ha fungerat rutinmässigt, för ”jobbar man som presssekreterare, speciellt hos statsministern, så är det ju krishantering i någon mening hela tiden” (Presssekreterare 2, stadsrådsberedningen).

Men också återigen, vår erfarenhet är den att vi måste vara beredda att ta ett väldigt stort ansvar för mediehanteringen de första dagarna, sen så fort vi kan så ska vi trycka ner det till myndigheter och andra. Det farligaste i sådana här lägen är om det uppstår osäkerhet, att det blir oklara besked (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

Det hade naturligtvis varit bättre om en minister, likt en landsfader, tryggt och säkert hade kunnat gå ut och berätta hur man gjorde, hur man jobbade, hur regelverket fungerade. Men samtidigt är riskerna i ett sånt sammanhang ganska stora också. Säger man ett ord fel så är det färdigt, om du är ansvarig minister, och därför finns det anledning att lugna ner känslorna lite grann innan man kommer ut på banan (Statssekreterare Justitiedepartementet).

På två punkter framför medierna, eller i varje fall ett antal intervjuade reportrar, kritiska synpunkter. Det gäller dels tidsutdräkten från det att Anna Lindh förklaras död till dess nyheten blir offentlig, dels sjukhusets information under natten då hon opereras (se vidare kapitel *Polis, åklagare och sjukvård*). På båda punkterna har departementsaktörer invändningar. "Det fanns inget oavvisligt allmänintresse att detta loffentliggörande skulle påskyndas", säger en av dem och menar att man måste ta hänsyn till de anhörigas behov av att få information före mediernas publicering. Däremot ställer man sig något frågande

till det långsamma agerandet gentemot TT när besked väl kommit att det var grönt att sprida budskapet. Å andra sidan fick regeringen tillfälle att sorgesamlas före presskonferensen. När det gäller den skarpa journalistkritiken mot sjukhusets (bristande) information under natten har man på regeringsnivå förståelse för sjukhusets avvägningar:

Så här i efterhand, när vi vet vad som hände, så tycker jag att Karolinska informerade helt korrekt, men för den medicinskt relativt okunniga journalistkåren så tolkades det ju som att det var en förändring till det bättre och så fanns det ju en viss debatt om att Karolinska inte skötte informationen. Vi levde aldrig i den bilden, delvis berodde det givetvis på att vi hade en direktkanal (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

Jag har ganska stor respekt för att de valde den där modellen och jag har svårt att se att det är fel, samtidigt som jag begriper journalisternas frustration (Presschef Statsrådsberedningen).

Även om de intervjuade menar att man i det stora hela hanterade krishändelsen på ett tillfredsställande sätt så finns det aspekter i denna hantering som upplevts ha fungerat mindre bra och som man skulle ha önskat se annorlunda genomförda. För Statsrådsberedningens del anger statssekreteraren två frågor, dels en bedömningsfråga, dels en konkret organisatorisk fråga: "Det jag själv underskattade var den oro som uppstod hos andra statsråd och framförallt deras/

närmaste omgivning.” Den konkreta frågan gäller fysiska faciliteter för krishantering; ”Skulle jag ha någon önskan så vore det kanske att vi hade sådana utrymmen /.../ att vi kunde praktiskt sitta i en gemensam lokal under det akuta skedet.”

Krishanteringsrollen är självfallet en mycket specifik roll, i relation till omvärlden och i relation till den inre organisationen – och i detta fall mycket specifik med tanke på att krisen är direkt kopplad till den egna organisationen. En påtaglig rollaspekt som sattes på sin spets i detta fall gällde förhållandet till ansvariga sakmyndigheter, i synnerhet polis och säkerhetspolis. All historia visar, menar man, att departementet ska låta bli att gå in i operativa frågor:

Jag tycker att vad vi har lärt oss är att vi måste vara tydliga härifrån, visa att vi har ansvaret, vi tar ledningen. Men vi måste samtidigt vara lika tydliga att vi tar inte över ansvaret från det som normalt sett vilar på myndigheter. Sen så fort vi kan så ska vi trycka ner det till myndigheter och andra. Det farligaste i sådana här lägen är om det uppstår osäkerhet, att det blir oklara besked (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

För oss på justitie- är det otroligt viktigt att respektera våra olika roller. /.../ Vi själva kanske inte uppfattar att vi ger order, men kraften i att en minister, statssekreterare eller expeditonschef ringer och informerar sig direkt ska inte underskattas, så vi måste sitta på händerna för att inte uppfattas som att vi ger order åt organisationen (Statssekreterare Justitiedepartementet).

En annan tydlig krishanteringserfarenhet som särskilt betonas av de intervjuade i det fall som här studeras handlar om ledarskapet. Under åren som föregick ministerattentatet uppges Utrikesdepartementet ha satsat aktivt på ledarutbildning som man nu menar bar frukt i form av ett fungerande ledarskap i departementets olika enheter:

I sådana här situationer är cheferna väldigt betydelsefulla, inte för vad de kan om Bortre Mongoliet eller vad de kan om förhandlingsteknik, utan vad de kan när det gäller att leda människor och leda en grupp och se till att en grupp fungerar väl också i traumatiska situationer (Kabinetssekreterare UD).

Jag har lärt mig, tycker jag, på det mänskliga planet ganska mycket. Att man måste se människorna i organisationen, alla människor. Det är inte funktioner där ute som ska göra en massa saker utan det är människor som upplever. Även sådana som knappt har träffat Anna Lindh, upplevde ju att de var så nära henne /.../ Jag var ändå överraskad över styrkan i sorgen, /.../ även utomlands (Expeditionschef UD).

I det aktuella fallet uppstår en speciell situation på de två direkt berörda departementen genom att flera av dem som skulle leda krishanteringens samtidigt stod mycket nära den drabbade och var klart personligt berörda av händelsen, och på delar av Utrikesdepartementet närmast hade en anhörigrelation. Det är knappast förvånande att centrala aktörer upplevde svårigheter i denna krisroll.

Här upprepas den i krisforskningen vanliga observationen att krishanterare i sådana lägen oftast fungerar ytterst rationellt men får problem efteråt när de går ur krisarbetet. *”Jag lyckades, tycker jag, låta det professionella ta över, man får /.../ en inneboende kraft att man klarar det”*, uttrycker en av aktörerna och en kollega säger att *”man sköt upp det personliga sörjandet”*. Medan medarbetare beskriver krishanterande chefer i bilder av att de fungerade *”som ett urverk”* så konstaterar en av dessa att han fick betala ett pris för sitt rationella fungerande och har mått dåligt efteråt. Flera säger att de inte bearbetat krisen och sorgen än /vid intervjutillfället ett par månader efter händelsen/ i ord som *”Jag har nog inte landat än”*.

Det här är ju oerhört slitsamt, fruktansvärt slitsamt på ett sätt som jag inte tror någon kan förstå, att kunna hantera den här balansgången mellan att visa empati men samtidigt inte bli totalt förlamad av sorg /.../ Jag tror att man klarar de första 7–8–10 dagarna på grund av att det är så mycket som ska göras, men det är klart att sen så behöver man ju gå ur på nåt sätt (Statssekreterare Statsrådsberedningen).

Jag fungerar förhoppningsvis hyggligt i mitt jobb men jag är starkt påverkad av den sorg som det här innebär och jag är mer påverkad nu en månad efter/ än jag var veckan efter. Och det är heller inte fel att prata om det. /.../ Det där med hur själen och hjärnan fungerar, det vet vi så himla lite om, oavsett om man är

chef eller inte, så det behöver alla hjälp med tror jag, av proffs (Kabinettssekreterare Utrikesdepartementet).

Sammanfattning

Hur hanterade centrala myndigheter – berörda departement och riksdagsförvaltningen – den krissituation som uppstod i samband med attentatet och mordet på utrikesminister Anna Lind 2003? Hur fungerade deras krisarbete och kriskommunikation? Det har varit två viktiga frågeställningar i denna studie inom det aktuella krisforskningsprojektet.

Attentatet mot utrikesministern fyra dagar före EMU-omröstningen hösten 2003 (10 september) blev snabbt känt hos de direkt berörda departementen inom regeringskansliet, dvs. Statsrådsberedningen, Utrikesdepartementet och Justitiedepartementet. På samma sätt som i fallet 11 september (2001) spelade modern teknik i form av mobiltelefonen en avgörande roll i den akuta informationsprocessen, genom att de första larmen om händelsen förmedlas på detta vis liksom kontakterna mellan krishanteringsaktörer i regeringskansliet och i olika transporter.

Krishanteringen på departementen kan därför påbörjas snabbt. Vid Statsrådsberedningen blir en av statssekreterarna huvuddirigent i krisarbetet och informationsgivningen till olika parter. Vid Utrikesdepartementet samlas, med kabinettssekreteraren som drivkraft, en informell krisgrupp inom ministerkans-

liet som dagen därpå slås samman med den ordinarie ledningsgruppen – däremot utnyttjas inte departementets formella krisorganisation som främst är gjord för utrikes kriser. Justitiedepartementet går däremot upp i reguljär krisorganisation ungefär en timme efter man fått besked om händelsen.

Även medierna blir mycket snabbt varse händelsen genom att journalister råkar befinna sig på varuhuset (i privata ärenden), vilket innebär att flera tidningar och TT snabbt får ut nyheten på sina webbsidor samtidigt som Ekot kan rapportera om det inträffade inom en halvtimme efter attentatet.

För pressinformationen därefter står främst Statsrådsberedningen som beslutat om en centralisering av mediekontakterna till Rosenbad. En presskonferens sker en timme och trekvart efter händelsen och där blir statsministern budbärare, en roll som kan förväntas ha varit mycket svår genom den nära relationen till brottsoffret. Vid sjukhuset lämnar departementstjänstemän några timmar senare viss information om vårdläget, och denna upprepas minst en gång. Och sjukhuset genomför en presskonferens klockan 03.00 med en kort läkarkommuniké. Men för övrigt är pressinformationen under sena kvällen och natten mycket begränsad och därmed kritiserad av (delar av) journalistkåren.

Genom centraliseringen av presskontaktorna är Utrikesdepartementets pressjänst relativt måttligt ansträngd. Däremot får departementet inrikta sig på en annan typ av kriskommunika-

tion, nämligen information till personalen, inte bara den hemmabaserade personalen utan också de utlandsplacerade. Anna Lindh upplevdes mycket närstående av många anställda och var högt uppskattad, varför beskedet om attentatet och senare dödsfallet innebar en traumatisk situation för stora delar av departementet. Ledningen närmast beordrade samlingar i de olika enheterna för att minnas och sörja och gav en tydlig signal om att det var tillåtet att ligga lågt med arbetet under en längre period. Särskilt för ministerns närmaste politiska medarbetare i ministerkansliet var händelsen mycket betydande. Resurser för stödsamtal och debriefing ordnas både internt och genom inhyrd expertis, men det visar sig att efterfrågan på sådant stöd är förhållandevis begränsat.

Vid både Statsrådsberedningen men främst Utrikesdepartementet innebar denna kris – där föremålet för krisen tillhör den egna arbetskretsen – att den kom att hanteras av personer som själva var direkt personligt berörda av den. Det är en fråga som tål att diskuteras, vem som ska leda och hantera kriser av sådant slag.

Anna Lindh avlider på sjukhuset tidigt den följande morgonen, den 11 september klockan 05.29. Från Statsrådsberedningens sida var dock linjen klar att de närmast anhöriga först skulle få besked, innan budet att hon avlidit blev offentligt. Ministerns make – tidigare själv minister – stannar kvar på sjukhuset för avsked till 07-tiden och kan även styra informationsgivning-

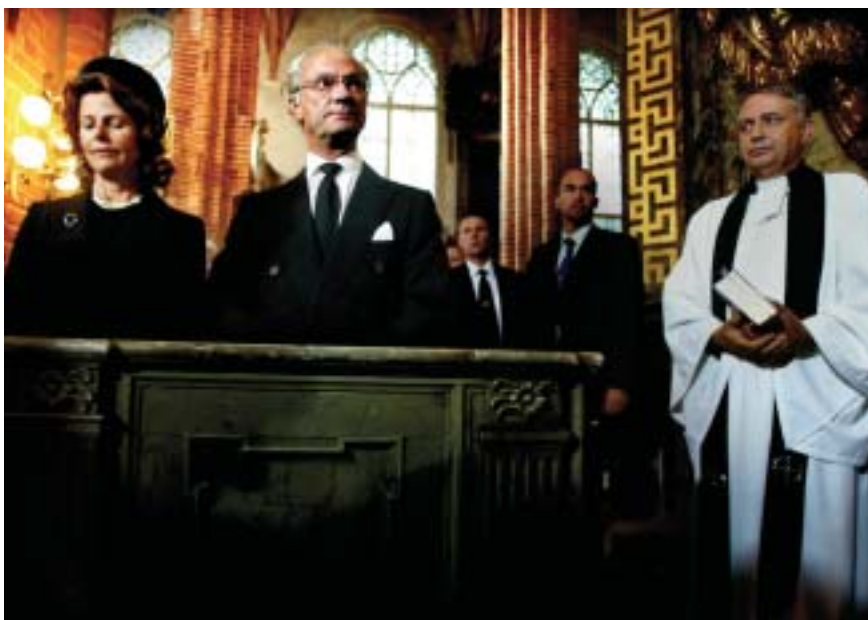

Bild 10. Manifestation på Sergels torg.

en under natten, vad och hur mycket som skulle sägas. När han så kommit hem till barnen omkring klockan 08.30 kan dödsfallet göras offentligt. Men det dröjer ytterligare en dryg halvtimme innan sjukhuset lämnar beskedet om dödsfallet ungefär klockan 09.10 till Tidningarnas Telegrambyrå (TT), beroende på flera tekniska och hantverksmässiga brister. Den presskonferens som är utlyst får under alla förhållan-

den skjutas upp i drygt en halvtimme. Journalisterna får TT:s flash om den avlidna utrikesministern där de sitter och väntar i Rosenbads pressrum. Statsministern, synbarligen tagen, uttalar sig men undviker att ta några frågor. Stämningen i salen är mycket förtätad och ett antal reportrar uppges också ha gråtit.

Några journalister som intervjuats i denna studie har svårt att förstå tids-

EVA TEDESJÖ/PRB

Bild 11. Kung Carl XVI Gustaf och drottning Silvia vid tisdagskvällens gudstjänst i Storkyrkan.

utdräkten efter dödsfallet, medan de flesta accepterar motiveringen att de anhöriga först skulle få information om den tragiska utgången. Däremot kritiserar ett antal journalister i efterhand dröjsmålet efter det att familjen nåtts av beskedet.

Etermedier lägger om sina programtabläer där en rad lättare program utgår medan de nyhetsinriktade programmen utökas, något som för Sveriges Televisions del kan jämföras med 11-septemberhändelsen där man var mer restriktiv med att ändra tabläerna.

Krishanteringen innebär en rad åtgärder, från säkerhetsarrangemang för främst statsråden till ordnande av

utrymmen för kondoleanser. En rad minnesstunder och ceremonier planeras och genomförs av olika parter, departementen såväl som riksdagen, kyrkor och socialdemokratiska partiet. UD anordnar en minnesstund i en närbelägen kyrka för personalen och en dryg vecka efter det inträffade genomförs en stor minnesstund i Stadshuset där en rad av världens statsmän och ledande internationella politiker deltar.

Över huvud taget har ceremonierna stor betydelse i sorgearbetet. Flera intervjuade konstaterar i efterhand att ceremonier uppenbarligen spelar en viktig roll i krishanteringen och människors krisbearbetning.

Kommunikationen med allmänheten ökade i samband med attentatet, men inte i samma utsträckning som vid flera tidigare kriser som senast 11 september 2001. Kanslihusväxeln har normal belastning, men i stort sett alla samtal handlar om Anna Lindh. En orsak till att telefonkontakterna håller sig på denna nivå är att information fortlöpande läggs ut på webbplatsen. Både Information Rosenbad och Utrikesdepartementet får dock tillsätta ett antal personer för att besvara alla de skiftande frågor som ställs, allt från säkerhetsfrågor till hur man flaggar och skickar blommor.

De interorganisatoriska kontakterna kan bedömas ha fungerat tillfredsställande genom att de kommunicerande parterna har täta relationer i vardagen. Även med hovet utväxlas snabb infor-

mation både vid attentatstillfället och morgonen därpå. Riksdagsförvaltningen och hovet har också återkommande kriskontakter. Riksdagen deltar vidare i kriskommunikationen externt och internt genom egen webbinformation och en särskild högtid i samband med kammarens höstöppnande, förutom den minnesstund som genomförs för personalen under dagen för dödsfallet.

Utöver de tre närmast ansvariga departementen är även andra centrala organ involverade i krishantering och kriskommunikation. För Miljödepartementet, där Anna Lindh tidigare varit minister, krävs intern krishantering, som exempelvis innebär att personalen kan ta del av den kyrkliga minnesstunden på storbild. Flera andra departement uttrycker också behov av säkerhetsåtgärder.

Bild 12. Regeringsledamöter vid Anna Lindhs bänk när riksdagen öppnades för höstens förhandlingar. Riksdagen höll en tyst minut till hennes minne.

Polis, åklagare och sjukvård

Anders Johansson

På eftermiddagen den 10 september, strax efter det att Anna Lindh attackerades på varuhuset NK, startar en febril aktivitet på de myndigheter och organisationer som har till uppgift att hantera en sådan händelse i sin normala verksamhet. I detta kapitel kommer vi främst att behandla polisens, sjukvårdens och åklagarmyndighetens aktiviteter.

Krishantering som vardagsuppgift

Polis, räddningstjänst med flera så kallade blåljusorganisationer liksom akutsjukhus är särskilt organiserade för att hantera kriser och katastrofer. Det som de flesta andra organisationer skulle beteckna som en krishändelse är för dessa myndigheter snarare normal vardagsverksamhet. Det är först när en händelses omfattning överstiger organisationens normala resurser, rutiner och förmåga som den resonerar kring en händelse i termer av kris eller katastrof.

Vi ska ju inte glömma att det här inte var en katastrofhändelse för sjukhuset alls. Utan det här var ett normalläge. Så det vidtogs inte sådana åtgärder som vi gör när vi har en stor katastrof (Informatör vid KS).

Det här var ju från början ett ärende som vi har många av i Stockholm, inte varje dag kanske, men varje vecka. Inte att det är någon minister naturligtvis, men att en person blivit knivskuren och gärningsmannen har sprungit därifrån. Eller någon motsvarande händelse eller större händelse där det blir mycket media på platsen (Informationsansvarig vid Stockholmspolisen).

Anna Lindh-mordet är trots detta en intressant händelse att studera utifrån dessa organisationers perspektiv. Mordet på Sveriges utrikesminister innebar en prövning av myndigheternas förmåga att hantera en händelse med stort svenskt och internationellt såväl politiskt som allmänintresse. Världens blickar var fästa vid myndigheternas verksamhetsutövning och ytterst stod deras förtroende på spel. Myndigheterna

visste att de skulle befinna sig i händelsecentrum och att suget efter information skulle vara omätligt samtidigt som sekretess var en faktor som inverkar på hur mycket som kunde sägas.

Larm och inledande krishantering

Det första larmet kommer till SOS Alarm klockan 16.14 (alla klockslag i detta avsnitt är avrundade till närmsta hel minut). Den som ringer säger: ”Någon har blivit knivhuggen i magen på Filippa K, NK.” Inget mer sägs och samtalet bryts efter 19 sekunder. SOS alarmoperatör hinner dock koppla in en så kallad ambulansdirigent på medlyssning. Samtalet bedöms som trovärdigt och ambulansdirigenten larmar direkt ut ambulans och akutbil till platsen. SOS Alarm försöker även ringa upp igen men hamnar i mobilsvår. Alarmoperatören ringer därför även till butiken på NK för att verifiera larmet. Klockan 16.16 får SOS ett andra samtal om händelsen på NK (SOS 2004). Motfrågning börjar och en annan ambulansdirigent sätts på medlyssning och meddelar larmoperatören att ambulans redan är på väg. Den ambulansdirigent som jobbat med det första samtalet ringer 16.17 polisens länskommunikationscentral (LKC) för att meddela att ambulans och akutbil har åkt till NK på ett larm om en knivskärning. Samtalet placeras i telefonkö eftersom polisen inte har medlyssningsfunktion till larmcentralen. Klockan 16.18 tar

LKC samtidigt emot både ambulansdirigentens orientering och larmet från SOS alarmoperatör om händelsen på NK. Samtalet och ärendet tas över av LKC och händelserapport upprättas.

Länskommunikationscentralen larmar ut händelsen på radio 16.20 och beordrar patruller till platsen. Klockan 16.21 respektive 16.22 anmäler ambulans och polispatrullen att de är på plats och konstaterar att den skadade är utrikesminister Anna Lindh. Polispatrullen rapporterar in denna nya information till LKC klockan 16.26 (PS 2003b). På länskommunikationscentralen förstår man att medieintresset på plats kommer att vara stort och beslutar därför 16.32 att skicka en presstalesman till platsen. Klockan 16.34 rapporterar ambulansen till SOS Alarm att den har ”lastat” och lämnar NK med poliseskort. På Stockholmspolisen fattar man också beslut om att lyfta ut dådet mot Anna Lindh som en ”särskild händelse” vilket innebär att en kommanderingschef utses för insatsen och att den leds av en separat grupp poliser i stabsrummet på LKC. Åtgärden innebär att man skapat förutsättningar att koncentrera sig på arbetet med att leda polisinsatsen på NK och beordra fram resurser för att ta upp jakten på gärningsmannen.

Länskommunikationscentralens informationsansvarige kommer fram till NK 16.45 och möts av ett tjugotal journalister. Ytterligare en medarbetare ur informationsstaben kommer till platsen strax efter klockan 17.00 för att stötta i arbetet. Efter att ha orienterat

Bild 13. Björn Pihlblad vid Stockholmspolisen är snabbt på plats vid NK för att informera om läget.

sig om situationen och samordnat budskapen till medierna med insats- och platschef hålls ett spontant pressmöte som avslutas med journalisternas frågor. Under pressmötet ges en beskrivning av händelsen, ett signalement på gärningsmannen och det polisen vet om skadan. I det här skedet handlar uppgifterna fortfarande om skador i en arm.

Pressmötet pågår till cirka 17.45 och man hanterar även ett stort antal telefonförfrågningar från journalister parallellt. När talesmännen vid NK stämmer av med LKC får de ny information om skador i buk och bröst som LKC inhämtat från SOS Alarm 16.43. Från LKC:s stabsrum kontaktas Statsrådsberedningen för att höra om man där känner till uppgifterna. Klockan 17.55 uppges Statsrådsberedningen ge

polisen tillåtelse att gå ut med den nya informationen (PS 2003b). På NK hålls nu en ny spontan pressinformation som följs upp med enskilda intervjuer där den nya informationen om stickskador i buk och bröst förmedlas. Strax efter 18.00 får man dock meddelande från Statsrådsberedningen att den själv vill hantera informationen om Anna Lindh. Fortsättningsvis upprepar polisen bara det man tidigare sagt om Anna Lindhs skador. För all ny eller ytterligare information som medierna efterfrågar hänvisar polisen till Statsrådsberedningens presschef. När medieintresset vid varuhuset stillats något åker informatörerna tillbaka till länskommunikationscentralen.

Därifrån har ytterligare en presstalesman börjat jobba med mediekontakter.

Ett flertal samtal inkommer på mobilsvaret under tiden som denne sätter sig in i läget, läser händelserapporten och pratar med kommenderingschefen. Journalisterna tycks ha händelseförloppet ganska klart för sig och frågorna kommer mest att handla om utrikesministerns skador. Talesmannen ringer upp och berättar det polisen vet om skador i arm, buk och bröst och tillägger: "Hon befinner sig på operation, men skadorna är inte livshotande" (se Reuters 2003a–c). Reuters telegram går ut i tre versioner mellan 17.18 och 17.24. Uppgifterna om att skadorna inte är livshotande gäller ända fram tills statsminister Göran Persson håller sin presskonferens klockan 18.00, och bidrar till förvirringen hos medierna om hur allvarligt skadad utrikesministern egentligen är (TT 2003c).

Presstalesmannen har också kontakt med informationsavdelningen på Karolinska sjukhuset (KS). En informatör på sjukhuset uppger sig ha påpekat för polisen att uttalandet som man fångat upp i mediebruset om att skadorna är allvarliga men inte livshotande är inkorrekt. (Enligt polisens händelse-rapport kommer uppgiften ursprungligen från någon som befinner sig vid sjukhuset, men det är oklart vem som lämnat den till LKC.) Sjukhuset meddelar även att man inte heller har något att säga till pressen ännu med hänsyn till den policy som gäller.

Fortsatt krishantering och mediekontakter hos rättsväsendet

På Stockholmspolisen finns ingen särskild pressjournrutin för att hantera press- och informationsfrågor vid extraordinära händelser. En handfull tillgängliga presstalesmän och medarbetare från informationsstaben ställer dock upp och delar på arbetet. Gruppen lägger upp det fortsatta akuta informationsarbetet och planerar för förfrågningar om att sitta med i morgon-tv:s soffprogram.

Medietrycket är hårt under många timmar. Från attacken och fram till midnatt hanterar Stockholmspolisen cirka 800 samtal från medier, både svenska och utländska. Polisen orienterar journalisterna om tipstelefonen och om den pågående polisinsatsen. Intresset från medierna avtar först vid 03.00 på morgonen då även de två sista kvarvarande talesmännen ur gruppen gör en paus för vila innan det är dags att åka till tv-studion och kommentera händelsen.

Medierna drar paralleller till mordet på Olof Palme, vilket flera av poliserna på ett tidigt stadium också förstått att de kommer att göra (se Expressen 2003b).

Men vi insåg ju direkt att det här blir en stor händelse. /.../ Och framför allt att här skulle ju, även om man inte visste utgången på det hela, helt plötsligt en massa paralleller dras, vilket också gjordes i förhållande till Olof Palmemordet (Informationsansvarig vid Stockholmspolisen).

Länspolismästaren försöker motverka paralleller till Palmemordet genom att göra ett tidigt uttalande för tv. Hon betonar sitt stora förtroende för polisorganisationens förmåga att gripa gärningsmannen. Uttalandet är riktat både till allmänheten och den egna organisationen – allmänheten ska kunna känna trygghet i att polisen jobbar professionellt och medarbetarna ska spurras och känna att deras arbete räknas.

Under kvällen ringer hon även runt till sina polismästare i distrikten och påminner dem om att se till att ha många poliser ute – polisen vet av erfarenhet att det är viktigt att det finns uniformerad personal ute på gatorna efter det att ett allvarligt brott begåtts och uppmärksammas i medierna. Åtgärden är inte bara symbolisk för att öka trygghetskänslan. Den brukar även leda till att allmänheten tar kontakt med poliserna på gatan för att lämna viktiga spaningstips och även får möjlighet att ”prata av sig” lite.

Åklagarna uppmärksammar tidigt attacken mot Anna Lindh genom mediernas rapportering. Åklagarmyndigheten i Stockholm fattar cirka 17.30 beslut om att engagera sig i händelsen redan innan åklagarna vet hur allvarligt läget i själva verket är. Både den tillförordnade överåklagaren Agneta Blidberg och chefsåklagaren Krister Peterson kopplas parallellt in på fallet. Den tillförordnade riksåklagaren ringer även och försäkrar sig om att man engagerar sig i ärendet. Normalt leder polisen själv en förundersökning fram till dess att den hittar en skäligen misstänkt person och åklagaren kopplas in som

förundersökningsledare. Men när åklagarna får klart för sig hur allvarligt läget är beger de sig till polishuset och träffas där cirka 19.30. De börjar ta del av polisarbetet och bedömer situationen. Överåklagaren, som lärt sig vikten av att tidigt vara med under sin tid som Palmeåklagare, beslutar sig för att gå in som förundersökningsledare redan 20.05 på kvällen.

Parallellt får Säpo ett stort antal samtal från medierna om vilket livvaktsskydd Anna Lindh har haft. Den centrala polisledningen inser tidigt att frågan om livvaktsskydd kommer att bli mycket het. Med stöd av Rikspolisstyrelsens informationsdirektör lägger Säpo upp en kriskommunikationsstrategi för att möta kritiken mot att utrikesministern inte stått under livvaktsskydd vid attentatet.

Vid all form av krishantering så finns det enkla regler /när något gått fel/. Den första är: erkänn att du gjort fel, den andra är: ångra det, den tredje: peka ut någon preliminär väg som du ska beträda för att komma bort från det som varit fel (Informationsansvarig vid polisen).

Med strategin i ryggen svarar tre medarbetare på mediernas frågor under hela kvällen. Uttalandena följer principen att det är ett misslyckande för Säpo att Anna Lindh har attackerats, att Säpo hade bedömt att det inte fanns en hotbild, och slutligen att attacken säkert kommer att leda till en diskussion om hur livvaktsskyddet i Sverige bör utformas. Talesmännen ger även bakgrunds-

information om hur många personer som har livvaktsskydd, hur många livvakter som finns samt tipsar om att systemen ser olika ut i olika länder. Säpo, som betraktas som en sluten organisation, ser betydelsen av att vara mer öppen hjärtig än man normalt är i säkerhetsfrågor. Vinken är tydlig till de regeringsmedlemmar som uttalar sig kritiskt i medierna om Säpos hotbilsbedömningar. Bedömningen om hotbilden kritiseras eftersom den tycks utesluta en vettvillig ensam gärningsman som en särskild risk under ett skede då Anna Lindh exponerats hårt i EMU-kampanjen (Expressen 2003a; TT 2003f, n–o). Säpo vill även försöka vidga frågan utöver Anna Lindhs livvaktsskydd genom att förklara vilka resurser som krävs för ett permanent livvaktsskydd till fler personer.

Samtidigt är Säpo oerhört noga med att inte delta i, inte i varje fall i den typen av diskussioner, det är en politisk diskussion. Och i de fall Säpo har en åsikt i frågan så ska den framföras till regeringen (Informationsansvarig vid polisen).

Den tillförordnade Säpochefen Kurt Malmström vill även undvika att frågan polemiserar i medierna. Han säger därför inget om att Säpo inte ens känner till att Anna Lindh har ställt in sitt engagemang i Sundsvall och istället befinner sig i Stockholm. I förundersökningen står det dock att UD meddelat Säpo detta via fax 8 september klockan 15.10 (PS 2003h).

Krishantering och mediekontakter vid rättsväsendet efter Anna Lindhs död

Beskedet att Anna Lindh har avlidit når chefer på nyckelpositioner inom polisen redan kring klockan 07.00 på morgonen den 11 september. Presstalesmän som har kontakter med medierna hålls dock ovetande om dödsbudet till dess det blivit officiellt. Länspolismästaren byter kommenderingschef och utser Leif Jennekvist att leda det fortsatta arbetet i och med att händelsen nu rubriceras som ett spaningsmord och därmed övergår till länskriminalpolisen. På polisen inser man att trycket mot myndigheten kommer att vara hårt under den närmaste tiden. Förtroendet står på spel och hela Sveriges blickar är riktade mot polisen.

Polisorganisationen i Sverige klarar inte av att ha två olösta ministermord. Det funkar inte, då kommer landet gå in i en kris som är oerhört stor. Det var de tankarna som jag hade med mig (Informationsansvarig vid Stockholmspolisen).

Länspolismästaren som äger ansvaret för utredningen fattar ett så kallat beslut-i-stort (BIS) som tjänar som vägledning för underlydande chefers arbete. I beslutet ingår ett direktiv om att utredningen ska präglas av största möjliga öppenhet. Rikspolischefen kallar till möte klockan 08.00 på morgonen där länspolismästaren, länskriminalchefen,

avgående kommanderingschef, Säpo, åklagare samt ytterligare några högre polischefer deltar. Även Rikspolisstyrelsens informationsdirektör finns med, däremot är ingen av Stockholmspolisens informationsansvariga representerade. Under mötet diskuteras den fortsatta hanteringen av utredningen och riktlinjer för informationsarbetet läggs upp.

På mötet beslutar Rikspolisstyrelsen att kalla till en presskonferens. På den vill man visa upp ett enat professionellt rättsväsende som jobbar i samförstånd och med beslutsamhet att lösa mordet. Gruppen vill även tydliggöra beslutet att jobba efter ordinarie rutin och inte skapa någon ny särskild kommission för polisarbetet såsom man gjorde för att hantera mordutredningen på Olof Palme. I dessa frågor är rikspolischefen drivande. Han vill tydliggöra ansvarsförhållandena för den egna organisationen men också för allmänheten.

När sådana här saker händer så går varenda polis och varenda polisorganisation på tårna och vill helst hoppa in och jobba. Och då finns alltid risk att det blir en enda röra. /.../ Alla inser att det måste vara ordning och reda och finnas en som är ansvarig. Men sedan blir iveren att jobba så stor. Och då behövs det rikspolischefer som säger: "Skärp er, håll reda på era roller, gör det som ni ska göra men inget annat" (Informationsansvarig vid polisen).

Gruppen beslutar även att hålla dagliga presskonferenser under den närmaste tiden med Stockholmspolisen som

huvudman. Vid den första presskonferensen klockan 15.00 är över 80 journalister närvarande och 21 tv-kameror står uppställda, de flesta från europeiska medier som finns på plats för att övervaka EMU-omröstningen. Presskonferensen blir en nationalscen för mordrjakten och ges en täckning som polisen inte riktigt förutsett.

Vi hade inte förberett oss på att det var på det sättet, och det var kanske också en miss, i och med att ingen av oss försökte jobba med det här strategiskt. Att på något sätt ha den där kollen och kunna se det utifrån (Informationsansvarig vid polisen).

På podiet sitter rikspolischefen, länspolismästaren, chefen för rikskriminalen, chefen för länskriminalen, chefen för Säpo samt åklagaren. De uppgjorda budskapen om att länskriminalen i Stockholm ansvarar för utredningen och får det stöd av Rikspolisens resurser man ber om trummas ut. Medierna riktar främst sitt intresse till chefen för länskriminalen och Säpochefen. Journalisterna ställer frågor som rör jakten på mördaren och kritiserar bland annat att tunnelbanan inte omedelbart spärrats av för att hindra gärningsmannen från att fly. Säpochefen pressas återigen på punkten varför Anna Lindh inte hade livvakter och han svarar på samma sätt som kvällen innan. Rikspolischefen får i ordförandeskapet också rollen att fördela journalisternas frågor och agerar bestämt då han pekar på reportrarna i tur och ordning (SVT 2003c). Stäm-

Bild 14. Polisen håller presskonferens. Från vänster: Kurt Malmström, Lars Nylén, Sten Heckscher, Carin Götblad, Leif Jennekvist, Agneta Blidberg.

ningen är pressad och presskonferensen upplevs som rörig av både journalister och personerna vid podiet. Skandinaviska reportrar ställer frågor på sitt modersmål. En av de utomnordiska journalisterna frågar slutligen om informationen kommer att ges på engelska också. Frågan medför viss överraskning. Rikspolischefen finner sig i situationen och erbjuder ett sammandrag på engelska efter presskonferensen. (Ett ytterligare sammandrag på engelska sätts ihop av länspolismästarens press talesman och delges medierna under eftermiddagen.)

Trots att representanterna från rättsväsendet i stort följer upplägget och

ingen deltagare säger något anmärkningsvärt så blir intrycket från presskonferensen inte det polisen har hoppats på. Snarare blir effekten den motsatta. Rättsväsendet upplevs som splittrat, taget på sängen och som om man inte har klart för sig vilka personer som bör framträda. Flera av de intervjuade vid Stockholmspolisen är kritiska till upplägget för presskonferensen och menar att det var fel att rikspolischefen och chefen för rikskriminalpolisen var med samtidigt som länspolischefen och chefen för länskriminalpolisen. Dubbelrepresentationen upplevs som att det finns en splittring mellan de olika nivåerna. Det förstärks

av att åklagaren inte gör något uttalande. Kroppsspråk och stämning tolkas mer aktivt än det som faktiskt sägs. En av de närvarande journalisterna tycker att tillställningen ”*andas desperation*” från rättsväsendets sida. Ingen formell utvärdering görs av presskonferensen, men en av de informationsansvariga menar att presskonferensen skadade förtroendet för polisens förmåga att lösa mordet snarare än att skapa en bild av ett kompetent rättsväsende. *”Jag kände att det tog väldigt mycket tid att hämta tillbaka det här, och vi lyckades aldrig hämta tillbaka hela”* (Informationsansvarig vid Stockholmspolisen).

Under torsdagen (11 september) upplever de informationsansvariga vid Stockholmspolisen att det uppstår en svacka i informationsarbetet. Orsaken är personalbrist på grund av semestrar och nödvändig vila för dem som jobbat under natten. En lucka i bemanningen fylls genom att ta in en talesman från polisdistriktet i norrort. Informationschefen kommer under kvällen tillbaka från semester och organiserar ett jourssystem för att ge dygnet-runt-uthållighet samt formulerar kommunikationsstrategi och budskap. Ledningen på informationsavdelningen beslutar att bara tre personer ska fungera som talesmän och att exponeringen av polischefer ska koncentreras till presskonferenserna. Ledningen av informationsarbetet flyttas från stabsrummet på länskommunikationscentralen till webbredaktionens lokal. Där fyller man på med extra telefoner, tablåer och annan prak-

tisk utrustning som underlättar ledning, samarbete och överblick. Allt som skickas ut samlas även i pärmar som backup ifall datorerna skulle krascha (vilket datasystemet någon dag senare också gjorde). Kontakten med växeltelefonisterna stärks och de bidrar på ett aktivt sätt med att avlasta arbetet.

Besöken på polisens webbplats tiodubblas de första dagarna. Hemsidan går inte ner men anstormningen leder ändå till tekniska problem som gör att man inte kan lägga ut ny information med den omedelbarhet som man är van vid. Webbpubliceringen dras med fördröjningar från tre timmar upp till ett dygn. Situationen blir ohållbar och Rikspolisstyrelsens datatekniker kallas in för att lösa problemen. Det tar ett par dagar och under tiden har webbplatsen inte kunnat ge någon avlastning i mediekontakterna.

Medieintresset är alltså stort och informationspersonalen känner att det är svårt att komma ikapp medierna och förutse inriktningen på medieintresset under de olika skedena i utredningsarbetet. De informationsansvariga upplever därför inte heller att de kommer till den punkt då kommunikationsinsatserna kan vändas till att bli mer proaktiva.

Som talesman gjorde jag i stort sett ingenting annat än att ställa upp på olika intervjuer de första dagarna och den första veckan. Och det ringde hela tiden och fler intervjuer och svar hit och dit. Dygnet runt. Jag hade inte möjlighet att ha den här framåtblicken, det här ”vad

händer nu” och ”hur kan vi organisera det här arbetet”. Det kan jag ju se efteråt att det var en brist (Informationsansvarig vid Stockholmspolisen).

Förutom att ständigt ge intervjuer och svara i telefon är de även låsta till presskonferenserna som kontaktform med massmedierna. Informationschefen för Stockholmspolisen tar in en pr-konsult som får till uppgift att med fräscha ögon analysera informationsarbetet och komma med goda råd. Konsulten används även som en ”djävulens advokat” och bollplank då polisens kommunikatörer funderar kring budskap och möjliga scenarier.

Den närmaste veckan utvecklar sig till en uthållighetstävling med medierna. Presskonferenserna som polisen håller varje dag fram till dagen efter gripandet av den först misstänkte gärningsmannen, den så kallade 35-åringen (17 september), ger nämligen inte den avlastning i mediekontakterna som de föreställt sig. De informationsansvariga försöker att utöka interaktionen med medierna genom att vid något tillfälle hålla pressmöte på morgonen också. Inte heller det bidrar till någon märkbar förändring i belastningen. Utrymmet för förberedelsestid inför presskonferenserna är även starkt begränsat eftersom cheferna bara hinner med en kort samling före klockan 15.00 varje dag för koordinering av budskap och upplägg. Stockholmspolisen inser först inte heller hur de direktsända presskonferenserna har utvecklats till en fast punkt för både medieföretag, tittare och personal.

Att det var en så väldig dramatik kring det här klockslaget klockan tre, det förstod man ju inte förrän långt efteråt. Hela myndigheten, har man ju förstått efteråt, stod ju still, alla poliser i hela Sverige, tror jag, satt och tittade på de här presskonferenserna klockan tre och alla andra också, kanske. Det hade man ju inte en tanke på då. Man var så inne i det (Informationsansvarig vid Stockholmspolisen).

Jag noterar till exempel att en kanal annonserade presskonferensen till 14.55 på sin tablå. Av en händelse tittade jag 14.55 och då körde de reklam. De började liksom att häva in pengar på vår presskonferens. /.../ Det kändes mycket konstigt. Det var förmodligen så att de hade räknat ut att ”här kan vi sälja några minuters reklam svindyrt, eftersom det är så många människor som vill se polisens presskonferens” och så var det då tvättmedel och bildäck och allt möjligt där, och sedan kommer vi som några jokrar. Det kändes makabert, egentligen (Polischef).

På de fortsatta presskonferenserna försöker polisen även strama upp vem som ska delta och varför. Det blir enklare för journalisterna att orientera sig bland resurspersonerna när de blivit färre än vid de två första presskonferenserna. Polisen ordnar även med enskilda intervjuer efteråt vilket uppfattas som positivt av medierna. För länskriminalchefen och länspolischefen innebär det dock att två timmar varje dag går åt till mediekontakter vilket upplevs som stressande med tanke på den övriga arbetsbördan.

Bild 15. Presskonferens med presstalesman Stina Wessling, samma dag som en man anhålls skäligen misstänkt för mord på utrikesministern.

Det var jobbigt att känna att nu är det bara två timmar kvar innan jag ska sätta mig där igen, nu är det bara en timme kvar, nu är det fem minuter och nu är det presskonferens. Efteråt så var jag lite slut i huvudet, men det fanns inte utrymme för att vara det, det var bara att jobba på! (Polischef).

Polisen funderar på om nyttan av att hålla presskonferens uppväger den belastning som insatsen innebär på andra arbetsuppgifter. Men ett kvarvarande problem är att det är svårt att få kontroll över tillställningarna där journalisterna upplevs som mycket påträngande och ställer frågor i mun på varandra. Polisen upplever ett bristande samspel i vilket journalisterna inte respekterar personerna som deltar. De informationsansvariga funderar på hur de kan

åstadkomma bättre ordning. Länspolismästaren, presstalesmannen och informationschefen turas om med den otacksamma uppgiften att försöka upprätthålla ordningen på presskonferenserna och tillrättavisa ”stökiga” journalister. Till en presskonferens tas även uniformerad polis in för att hindra journalister från att gå upp runt podiet. Mediernas representanter tar illa vid sig och uppfattar det som stötande att ”ordningspolisen” finns med. Men samtidigt håller de med polisen om att det största problemet med presskonferenserna är att det råder sådan oordning.

I vimlet av journalister, kameror och frågor är det chefen för länskriminalen som alltmer kommer i fokus och upplevs som en fast punkt. Hans målsättning är att behålla sitt lugn samt att på ett förtroendefullt och metodiskt sätt

förklara hur polisarbetet bedrivs. Han trycker särskilt på att man letar brett i ett visst klientel och att polisen fortfarande vill ha in fler tips från allmänheten. Målsättningen tycks uppfyllas. Han säger sig ha fått mycket feedback och uppfattas som en god representant för polisen av kollegor, medier och inte minst allmänhet. Gensvaret från allmänheten är stort och cirka 4 500 tips strömmar in, vilket i sin tur leder till att åklagaren kan anhålla en person i dennes frånvaro under senkvällen den 15 september.

Tidningen Expressen, som får nys om att polisen har anhållit någon, skriver den 16 september att polisen gjort ett gripande. Polis och åklagare hamnar i ett dilemma. Uppgiften om ett gripande måste dementeras eftersom den är felaktig (PS 2003d). Men de vill inte heller prata om att någon har anhållits i sin frånvaro med anledning av de konsekvenser det kan få. De inser att det egentligen inte finns något att hålla en presskonferens om och vill helst ställa in. Vid en kort pressträff på polishusets trappa med länspolismästarens presstalesman protesterar journalisterna mot planerna att ställa in dagens presskonferens. Stockholmspolisen beslutar därför att hålla en presskonferens med informationschefen och länspolismästarens presstalesman trots att dessa representanter hamnar i en situation där de hela tiden måste ducka för frågorna. Med anledning av Expressens påstående om ett gripande blir hetsen stor bland medierna och bland andra SVT går också ut med den uppgiften trots

polisens dementeranden. På kvällen vid 21-tiden den 16 september grips den så kallade 35-åringen på en restaurang utanför Råsundastadion.

Klockan 23.00 hålls ytterligare en presskonferens på polishuset med länspolismästaren och chefen för länskriminalen med anledning av gripandet. Under eftermiddagen den 17 september hålls den sista presskonferensen i en obruten serie av sju (PS 2003a). Åklagaren medverkar och anger att den gripne är skäligen misstänkt för attacken mot Anna Lindh. Hon betonar den låga misstankegraden. Men med en gripen gärningsman går polisarbetet in i ett nytt skede. Nu råder förundersökningssekretess och varken åklagare eller polis vill egentligen prata kring utredningsarbetet eftersom behovet av att skydda utredningen fram till häktning och väckande av åtal är i fokus. Polis och åklagare är lättade över beslutet att ställa in de löpande presskonferenserna efter den 17 september (PS 2003e). Polischefer och åklagare tycker redan innan beslutet fattas att det finns allt färre skäl för att hålla presskonferens. Dessutom anser de att tillställningarna börjar gå alltmer på tomgång.

Så man kan säga då att det tog en knapp vecka så lade vi ned de där presskonferenserna. Och det var jätteskönt. Och då sa journalisterna att allmänheten kräver ... allmänheten har rätt att få information. Och sedan upptäckte jag att vi ställde upp på journalisternas behov, inte allmänhetens. De /allmänheten/ förstod att vi behövde arbetsro (Polischef).

Bild 16. Carin Götblad, länspolismästare, Leif Jennekvist, chef för länskriminalpolisen, och Agneta Blidberg, t.f. överåklagare och förundersökningsledare, vid presskonferens den 17 september 2003 (den sista av sju presskonferenser hos polisen).

Presskonferensen upplevs som en svårarbetad form för kontakter med medierna. Märkt av tidigare erfarenheter finns inom polisen en rädsla att presskonferenserna uppfattas som ett spektakel som kan skada allmänhetens förtroende för rättsväsendets arbete.

Men jag kände också att presskonferenserna höll på att bli lite patetiska. Det höll på att bli lite av det andra som man hela tiden tjarar om, nämligen Palmeutredningen. Och vi bestämde att vi sitter inte där och håller upp något som liknar mordvapnet till exempel, eller vi sitter inte där och tänder ljus eller vi sitter inte där i skinnpajer och tycker att vi är

balla, utan vi ger intrycket av en seriös myndighet (Polischef).

Då hade vi väl haft lite olika uppfattningar, polisen och jag, i vad mån man skulle ha de här presskonferenserna. Jag kände inte att man kunde lämna ut så mycket. [...] För mig var det som en reminiscens av presskonferenserna 1986 när Hans Holmér satt och viftade med en revolver och såg ljuset långt bort. Det var alltså samma sal, samma inredning och samma journalister i stort sett, det liksom ekade av vad som hade inträffat -86 och jag tyckte inte det kändes bra att sitta där! (Åklagare vid åklagarmyndigheten i Stockholm).

Medierna fokuserar nu helt och hållet på den misstänkte 35-åringen. Polisen får ett andrum från tvivlet på deras förmåga. Framför allt kvällstidningarna agerar som om Anna Lindhs mördare nu är gripen trots att frågan på inget sätt ännu är avgjord. Detta försvarar polisens arbete och sätter press på utredarna.

Det kändes ju befriande att ha gripit en som skäligen misstänkt, men jag var inte belåten, inte alls. För redan när jag fick se honom så kände jag att det inte var rätt. Det kändes som om det var någonting som inte stämde, men vi var ju tvungna att köra alla proverna, göra busrannsaking och gå igenom allt material och kolla hans alibi och sådär. Och för varje grej vi gjorde så var det negativt besked. Och det var skitjobbigt, det var det (Polischef).

35-åringen häktas under det fortsatta utredningsarbetet samtidigt som hela hans förflutna dras fram i rampljuset. Framför allt kvällspressen jagar ständigt nya detaljer och försöker intervjua 35-åringens familj och bekantskapskrets. Polisen upplever det som mycket pressande när de blir mer och mer övertygade om att det är fel person som är anhållen.

Tanken kom ju att vi måste ju snart tala om det här, vi måste gå ut och berätta att det var fel gärningsman och då uppstår en djup förtroendekris för oss även om vi hade den här bevisningen och även om jag kunde vara lugn inombords för det, så kunde jag inte berätta om det. Det var ju sånt som vi måste ha till utredningen.

/.../ Utan det skulle ju bli en dipp /i förtroendet för polisen/, tills vi hittade rätt man (Polischef).

Trots att utredningen om 35-åringen inte ger resultat är läget inte hopplöst. Spaningarna mot andra misstänkta börjar ge resultat och spaningsledningen blir alltmer inriktad på en annan person, den så kallade 24-åringen, som tycks stämma in bättre. Polisen har problem att få tag på dennes DNA-profil eftersom den inte finns i polisens register och 24-åringen håller sig inne i sin lägenhet. Lösningen på problemet finns PKU-registret vid Huddinge sjukhus. Genom körningar av den misstänkte och i tingsrätten senare dömde Mijailo Mijailovics DNA-profil mot bevismaterialet på Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) i Linköping får man bekräftelse på att rätt gärningsman gripits.

Vi visste inte hur vi skulle få en DNA-profil på 24-åringen, och därför var vi tvungna att vända oss till Huddinge sjukhus där vi visste att de hade hans DNA, och när vi fick ut den körde vi ner den till SKL med iltransport. SKL har ett antal timmar som det tar att köra den här och när utfallet från den kommer och stämmer med massor av det som ligger i lager, det bara rasslar ut, han har ju varit i alla de här positionerna som vi hade, bevisligen, då var det ju självklart. Då bestämde vi oss för att ta in honom (Polischef).

Bild 17. 35-åringens bakgrund exploaterades hårt i kvällspressen vilket komplicerade rättsväsendets arbete.

Åklagaren fattar beslutet att släppa 35-åringen klockan 10.00 på morgonen den 24 september och anhåller samtidigt den i tingsrätten dömda gärningsmannen. Han är på sannolika skäl misstänkt för mordet på Anna Lindh. Polis och åklagare håller en presskonferens 13.00 och meddelar den nya vändningen i kronologisk ordning. På presskonferensen fokuserar flera journalister som inte förstått innebörden av det nya gripandet istället på att 35-åringen har släppts och frågar om det inte är ett misslyckande. Frågorna upplevs som fåniga och provocerande när polis och åklagare just har berättat om ett genombrott i utredningsarbetet. Spekulationer uppstår också i medierna huruvida polis och åklagare avsiktligt hållit 35-åringen till dess rätt gärningsman kunde gripas.

Det var inte så att vi tjuvhöll på 35-åringen (skratt) till dess att vi skulle hitta rätt gärningsman. Utan allting på honom föll efterhand bort, samtidigt som vi fick in det här, och därför blev det samma tidpunkt. I...! Det var slumpen som gjorde det. Det kunde möjligen ha skilt en timme eller två till, men samma dag, helt viss är jag om det (Polischef).

I medierna startar även en kritisk debatt om att Huddinge sjukhus lämnat ut DNA-prover till polisen eftersom ändamålet med PKU-registret inte anses ge täckning för polisiär användning av proverna.

Krishantering och mediekontakter på Karolinska sjukhuset

När Anna Lindh kommer in med ambulans till Karolinska Sjukhuset (KS) klockan 16.39 är hon fortfarande vid medvetande (KS 2003b). På traumatenheten konstateras knivskador i bröst, buk och armar och läkarna ser även klara tecken på inre blödningar. De beslutar omedelbart om operation som inleds klockan 17.00. Vid operation konstateras kraftiga blödningar från en leverskada och flera stora blodkärl i buken. Läkarteamet som jobbar har tiden mot sig. Ju längre tid det tar att stoppa blödningen och stabilisera cirkulationen, desto sämre är utsikterna att patienten överlever.

I traumasammanhang pratar man egentligen om "the golden hour", men sedan kan det utsträckas till "the golden hours" naturligtvis. Men man har en viss begränsad tid vid stora blödningar generellt i sådana här fall att stoppa blödningen. Lyckas man inte först att få den under kontroll, om ens hjälpligt, då är det rätt hopplöst i ett sådant läge (Läkare vid KS).

Karolinska sjukhuset menar sig ha stor erfarenhet av traumaverksamhet och anser sig vara ett av landets främsta inom sitt område. Störst kunskap och erfarenhet anses finnas inom så kallat trubbigt våld som är vanligt vid exempelvis bilolyckor. Läkarna på KS har jämförelsevis mindre erfarenhet av att behandla skador från så kallat penetre-

rande våld (antalet knivskador ökar dock och traumaenheten får in cirka 300 fall årligen). Oftast lyckas personalen på traumaenheten rädda patienter med stickskador i buken, men läkarteamet förstår tidigt vilka svårigheter det står inför denna gång. Trots sina relativt goda förutsättningar att ge Anna Lindh förstklassig behandling är utsikterna att rädda hennes liv redan från början mycket små. De omfattande skadorna kräver tekniskt svåra kirurgiska ingrepp och omfattande blodtransfusioner, vilket i sig är ett problem när operationer tar lång tid.

Det säger ju leverkirurgerna att redan vid en levertransplantation där det blöder, låt säga, mer än 50 enheter, det vill säga 25 liter, ökar mortalitetsrisken väldigt påtagligt. Och det handlar om rubbningar i blodlevering, massor av följdverkningar av stora transfusioner. Så det är i sig ett väldigt stort problem (Läkare vid KS).

Yrkes stoltheten bland läkarna vid traumaenheten upplevs som stor men de menar sig vara nogga med att inte anta en självgod attityd. Stora leverskador är komplicerade att behandla. Läkarteamet begär därför externa resurser och expertis från Huddinge universitetssjukhus för att öka chanserna att rädda patientens liv. Iltransporten med transplantationspersonal och särskild apparatur för att ge omfattande blodinfusioner kommer fram vid 21-tiden. Med ytterligare resurser på plats förbättras oddsen något, menar läkarna.

De befarar dock att de nya resurserna inte kommer att ha någon avgörande betydelse för utgången.

Problematiken var hela tiden den enorma blödningen och svårigheten att komma tillrätta med den. Med de särskilda apparater som vi tog hit som de har vid leverkirurgin, så kunde vi ju hålla i stort sett jämna steg. Men det finns bara någon sorts kritisk gräns när en organism inte överlever en hur stor blödning som helst (Läkare vid KS).

Samtidigt som operationen pågår för fullt samlas det ett stort antal journalister utanför akutintaget. De flesta medie företag gör en bred satsning på bevakningen av Anna Lindh när de inser att hennes skador är allvarligare än vad den första rapporten om en knivskärning i armen angav. Till sjukhusområdet kommer därför tv:s sändningsbussar och ett stort antal fotografer. Fortfarande är journalistkåren dock ovetande om exakt vilka skadorna är och hur allvarligt läget är. På Karolinska sjukhusets informationsavdelning får informatörerna tidigt fått klart för sig vilken situation de står inför och förutser ett stort medieintresse. Trots detta bestämmer informatörerna sig för att endast använda sig av två personer ur avdelningen för att sköta kommunikationen kring Anna Lindhs behandling. Anledningen är att de vill kvalitetssäkra den medicinska information som går ut. Med färre inblandade tror de att risken minskar för att den medicinska informationen som går ut ska börja leva sitt eget liv.

Jag gjorde bedömningen att om jag skulle ha kallat in hela informationsavdelningen med sju informatörer som alla skulle kommunicera, då har du problem. För då är det så mycket information som kommer ut som inte är korrekt. Som du då är tvungen att gå ut och rätta. Det är värre (Informatör vid KS).

Strategin grundar sig på en policy som slår fast Karolinska sjukhusets medicinska informationsansvar och reglerar hur sjukhuset ska förhålla sig i informationsfrågor kring patienter på sjukhuset (KS 2003a). Policyn följs strikt. Den syftar till att värna patienternas integritet och slår fast att endast uppgifter som inte bedöms vålla patienter eller anhöriga skada kan lämnas ut. Detta sker dessutom endast med patients och anhörigas medgivande. I de fall patienten är en känd person är det dennes pressekreterare eller motsvarande som ansvarar för att tillkännage att patienten vistas på sjukhuset (KS 2003a). En av informationsavdelningens första åtgärder är därför att upprätta en dialog med Statsrådsberedningen. Sinsemellan slår de fast rollspelet och klargör att sjukhuset inledningsvis kommer att hänvisa journalisternas frågor till Statsrådsberedningen. Sjukhusets personal har även möjlighet till praktisk direkt-samverkan med Anna Lindhs pressekreterare och de övriga representanterna från Statsrådsberedningen och UD som kommit till sjukhuset.

Informatörerna hoppas att kunna komma ut med en medicinsk kommuniké tidigt men läkarna är inte beredda

att lämna information om behandling och tillstånd än på flera timmar. Informatörerna avvaktar därför och sätter i samråd med läkarna upp målsättningen att gå ut med en officiell medicinsk kommuniké vid 23-tiden. Informatörerna avvaktar även med informationsinitiativ till dess utrikesministerns make kommer till sjukhuset någon gång efter klockan 20.00 på kvällen. Makens vilja är viktig eftersom Anna Lindh själv inte längre är vid medvetande och maken därför är uttolkare av hennes vilja. Sjukhusets kommunikation med maken går direkt via de läkare som övervakar behandlingen. Maken begär att informationsgivningen om Anna Lindhs skador och behandling ska vara mycket restriktiv av familjeskäl. Läkarna accepterar detta och är inriktade på att få en god relation till Anna Lindhs familj eftersom det är det mest väsentliga för deras medicinska arbete och efterspelet av det. För sjukhuset och dess läkare kommer alltid patientens integritet och medicinsk etik som punkt ett.

Sjukhusets informatörer ifrågasätter dock inte läkarnas överenskommelse utan stöttar lojalt. De är dock medvetna om problemet i den situation som uppstått vilken de beskriver så här:

Jag kan tillägga att det är en annorlunda situation för en kommunikatör i så måtto att i vanliga fall handlar det om att verkligen lämna ut så mycket information som möjligt och även ännu mer kanske försöka intressera folk för den. I det här fallet gällde det ju att vara återhållsam med information. Och den situationen är

ju annorlunda. Men /det var/ fortfarande inte någon konflikt, inne i mig, i det här uppdraget. Men rollen och situationen var ju annorlunda (Informatör vid KS).

Och det står ju tydligt för oss ganska tidigt att vi frångår den kriskommunikation vi har. Och det är det här som vi förhåller oss till. Ja det är självklart, det ifrågasatte vi ju inte ens (Informatör vid KS).

Den ovanligt restriktiva hållningen försvårar för medierna att bidra till det allmännas krisbearbetning av attacken mot Anna Lindh. För sjukhuset blir konsekvenserna synnerligen påtagliga under det första dygnet eftersom hållningen belastar sjukhusets relationer med medierna. Det faktum att läkarna tar hänsyn till önskemål från maken som ligger bortom den medicinska etiken innebär att informatörerna frångår praxis i rollspelet med informationsutbyte mellan medierna och sjukhuset.

Presschefen vid sjukhuset går tidigt till sjukhusets akutintag för att möta journalisterna. Deras närvaro skapar problem för sjukhuset eftersom de upplevs störande av personal och patienter. Presschefen uppmanar reportrar och fotografer att flytta sig till en plats längre bort där de inte bedöms störa verksamheten men ändå kan ta bilder utan att kränka människors integritet. En journalist beskriver stämningen som surrealistisk. Framför akuten står en polisman och tillika dokusåpakändis med automatvapen och bevakar ingången, samtidigt som presschefen inte

ens vill bekräfta att Anna Lindh finns på sjukhuset. Först följer reportrarna presschefens uppmaning att flytta sig, men återvänder snart till akutintaget igen. Nu tar sjukhuset hjälp av väktare för att flytta journalisterna som blir irriterade och ifrågasätter åtgärden. Journalisterna delar inte synen att deras närvaro utanför akuten utgör ett problem och respekterar inte propåerna om att flytta sig utan samlas snart återigen framför ingången i jakt på information.

Friktionen med journalisterna accentueras klockan 20.30 då sjukhuset bombhotas på telefon. Ytterligare poliser kommer till sjukhuset för att utreda och utvärdera bombhotet. Sjukhusets katastrofgrupp går upp i beredskap och förbereder sjukhuset för en möjlig evakuering av patienter och personal. Katastrofgruppen beslutar att ligga lågt med information om bombhotet till dess polisen är klar med sitt utredningsarbete. Polisen tar över ordningsansvaret och kör även bort journalisterna från akutintaget med anledning av bombhotet. Journalisterna uppfattar dock åtgärden som att det är sjukhuset som har kallat på polisen och förstår aldrig sambandet med bombhotet. Efter någon halvtimme bedömer dock polisen att bombhotet inte är på allvar. Katastrofgruppen upplöser sig och beslutar att inte informera om att det funnits ett bombhot. Den bedömer att informationsinsatserna kan inspirera till förnyade bombhot.

Väktarna vid sjukhuset upplevs som helt okänsliga i sina relationer med

journalisterna och deras behov. Situationen kulminerar då två väktare vill köra bort tv:s sändningsbuss från det enda ställe den kan få satellitkontakt. Den står ”felparkerad”.

Karolinskas informationsavdelning roade sig med att vilja köra bort vår sändningsbuss från området, de kom med beväpnade vakter, ja de ville köra iväg oss. Men det lyckade vi ändra på, och då började de prata om att det inte var fri gatumark utan sjukhusområde. Vi krävde en förklaring och då blev de väl lite bleka om nosen (Tv-reporter).

Väktarnas initiativ är dock inte sanktionerade av informationsavdelningen. Presschefen tillkallas och sändningsbussen tillåts stå kvar efter en kortare förhandling. Det uppstår fler mindre incidenter under kvällen när de nervösa väktarna försöker upprätthålla ordningen och samtidigt irriterar journalisterna som känner sig alltmer motarbetade. Sjukhusets relationer till flera av journalisterna är mycket spända och blir inte heller bättre av att det ännu inte givits någon officiell information om Anna Lindhs tillstånd.

Vid 21-tiden går UD:s pressekreterare och den politiskt sakkunnige ut till de väntande journalisterna och gör ett kort uttalande. De berättar att Anna Lindh bland annat opereras för en leverskada men går inte in på några detaljer. Flera journalister tar tag i den nya informationen och försöker ta reda på vad den kan innebära. Reportrarna ringer runt och pratar med läkare för att få en specialistuppfattning om vad

det hela rör sig om. Fler journalister börjar nu förstå hur allvarlig situationen är för Anna Lindh. UD:s pressekreterare upprepar informationen i en förnyad kontakt med medierna någon timme senare (se kapitel *Riksdag, regering och departement*). Detta skapar ett välbehövligt andrum för informatörerna på Karolinska sjukhuset som inser journalisternas frustration. Med hänsyn till patientetiken anser de dock att de inte själva kan lämna någon information om vad som pågår inne på operationen ännu. De avvaktar istället tillfället då de kan gå ut med en officiell kommuniké med den medicinska informationen som avdelningsläkarna lämnar i samråd med de anhöriga.

Journalisterna vid akutintaget står i regn sedan någon timme, och de saknar även tillgång till toaletter sedan BB-avdelningen tröttnat på oväntade toalettbesök. Vid 23-tiden öppnar dock sjukhuset ett pressrum i en angränsande byggnad. Journalisterna är mycket irriterade och tycker att sjukhusets servicenivå är undermålig och förstår inte varför inte pressrummet öppnats redan vid 18-tiden. Särskilt irriteras de över väktarna och sjukhusets informatörer som upplevs som oprofessionella eftersom de inte upplevs göra tillräckligt för att underlätta journalisternas arbetsituation. Journalisterna, varav de allra flesta är allmänreportrar, tycker att sjukhuset åtminstone borde ställa upp med en läkare som ger bakgrundsinformation om hur traumabehandling och leverkirurgi går till.

Läkarteamets insatser fortsätter och operationen blir utdragen. Informatör-

rerna och läkarna har täta kontakter under kvällen för att koordinera den information som ska gå ut. Avdelningsläkarna, som även får fungera som talesmän för traumateamet, skjuter dock vid upprepade tillfällen upp skrivandet av en medicinsk kommuniké och tycker själva att det är olyckligt att besked om Anna Lindhs hälsotillstånd dröjer. Situationen blir alltmer pressad för sjukhusets informatörer eftersom de fortfarande inte lämnat någon medicinsk information sedan utrikesministern kom in till sjukhuset. De accepterar trots detta att läkarna skjuter fram tidpunkten och förstår att det kan finnas skäl för det.

Det primära skälet kan jag tänka mig är att de var ansträngda. Att de arbetade hårt helt enkelt, var upptagna. Och att det var svårt att samtidigt gå ifrån och göra andra uppgifter. Och det sekundära skälet kan då vara att de ville komma längre i behandlingsarbetet (Informatör vid KS).

De läkare, som har rollen som talesmän och även sköter kontakten med de anhöriga, upplever själva att de har hamnat i en skärningspunkt mellan två helt skilda intressen:

Vi respekterade maken och familjen i övrigt. Och så fanns många nära vänner till familjen plus människor från Statsrådsberedningen och även Anna Lindhs pressekreterare på plats, så det fanns fullt med folk som stödde den grupperingen. Så fanns det då KS informationsstab på den andra sidan. Och här var det en skärningspunkt så att säga. Vi som var

talesmän för läkargruppen hade en ganska svår roll i det avseendet, som jag ändå tycker att vi klarade av väldigt bra. Informationsstaben hade full förståelse för det här fast varje gång de kom tillbaka, och vi satte ut nya tider för presskonferensen, var de ju väldigt pressade hela tiden (Läkare vid KS).

Efter klockan 01.00 går arbetet in i ett lugnare skede. Läkarteamet tar en paus men fortsätter snart operationen igen eftersom blödningen inte stoppats helt ännu. De två läkarna med talesmannaroll sätter ihop en kommuniké som de själva är ganska nöjda med och som även informatörerna tycker är ovanligt fyllig (se bilaga 1). Läkarna säger sig ha varit noga med att den även reflekterade den bedömning om den medicinska situationen som de delgivit familjen. I samråd med familjen bestäms att kommunikén ska läsas upp för de väntande journalisterna utan att man ska svara på några följdfrågor. Pressmötet hålls klockan 03.00 då de båda läkarna läser upp var sin del av kommunikén.

Journalisterna är efteråt mycket besvikna över att de inte får möjlighet att ställa frågor. Flera journalister blir provocerade av att pressmötet övervakas av väktare. Reportrarna övertolkar även betydelsen av formuleringen: "Utrikesministerns tillstånd är just nu något förbättrat men fortfarande kritiskt." Flera uppfattar detta som att läget för Anna Lindh nu har ljusnat och att hon kommer att överleva. Andra journalister är samtidigt misstänksamma och får en känsla av att sjukhuset undanhåller viktig information.

Bild 18. Överläkare Göran Wallin och verksamhetschef Lars Irestedt informerar medierna om operationen av utrikesministern vid en presskonferens på Karolinska sjukhuset klockan 03.00 den 11 september 2003.

En av våra killar hörde hur personal talade om henne – att "hur ska vi kunna meddela detta" eller nåt sådant, då blev vi misstänksamma, då trodde jag att hon var hjärndöd – efter en sådan operation så var det nog så. Presskonferensen var inte ens en presskonferens! Efter det de sagt gick de ju bara, vägrade svara på frågor. Det började bli väldigt konstigt – här väntade kanske stora delar av svenska folket på besked, många satt väl kvar vid tv:n, och så sa de inget mer! (Tv-reporter).

Klockan 04.30 försämras dock Anna Lindhs lungfunktion hastigt och kort därefter även blodcirkulationen (KS 2003d). Utrikesministern avlider klockan

05.29. Läkarna lämnar dödsbeskedet till maken som senare åker till Nyköping för att själv vara den förste som berättar för pojkarna att deras mamma har gått bort. På sjukhuset avvaktar informatörerna med att offentliggöra att utrikesministern har avlidit till dess de fått klartecken från Statsrådsberedningen att gå ut.

Det dröjer sedan nästan fyra timmar innan dödsbeskedet blir offentligt. Journalisternas tidigare tolkning av kommunikén blir problematisk eftersom flera av dem nu känner att de lurat sin publik och givit en alltför ljus bild av situationen. Andra journalister är mer sympatiskt inställda till förseningen när de på andra vägar får veta huvudorsaken till att dödsbeskedet dröjer

(se GP 2003). Under morgonen hjälper informatörerna till att hänvisa journalisterna på sjukhuset till presskonferensen på Rosenbad. Medietrycket mot sjukhuset är fortfarande stort och telefonerna ringer hela tiden. Det skapar vissa problem för inkommande samtal som automatiskt kopplas ned till växel när linjerna till informationsstaben är upptagna. Klockan 08.45–50 får man besked från Statsrådsberedningen som ger klartecken till ett offentliggörande. Informatörerna kallar på läkarna och skriver tillsammans en kort kommuniké (jfr kapitel *Riksdag, regering och departement*). När texten är klar cirka 09.10 rings den in till TT som omedelbart motringer innan flashen går ut 09.13. Kommunikén faxas även ut till övriga medier (se bilaga 2).

Sjukhuset utlyser en ny pressträff till klockan 14.00 på eftermiddagen den 11 september. Arbetet med att sätta ihop en mer utförlig kommuniké startas och i gruppen ingår nu fler personer från läkarteamet som stöter och blöter olika formuleringar (se bilaga 4). Vid pressträffen väljer sjukhuset att använda samma talesmän som tidigare. Eftersom läkarna fortfarande upplever sig bundna till de anhörigas önskemål väljer de att inte heller denna gång svara på några följdfrågor utan lämnar lokalen så snart kommunikén har lästs upp. Journalisterna har fortfarande många obesvarade frågor och känner sig återigen lurade på sin upplevda rättighet att få ställa frågor. Kvar i lokalen bland journalisterna sitter en narkosläkare från sjukhuset som inte är helt insatt i behandlingen men som

ändå ställer upp på att besvara frågor. En av läkarna på Karolinska sjukhuset beskriver det så här:

Hans känsla var att pressen får ju ingenting, ”jag måste hjälpa dem”. Sedan sa han ju en massa dumbeter. Alltså medicinska inkorrekta saker. Och det här ledde ju till att folk blev rätt upprörda. Vi fick rätt mycket kritik och det rörde upp ganska mycket känslor ute i landet. Andra liksom: ”Hur i h-e kan ni inte ha kontroll på era medarbetare” och så vidare.

I ett uttalande säger narkosläkaren bland annat att sjukhusets blodbank på 45 liter blod tömts under natten (Aftonbladet 2003b, Expressen 2003c). Sjukhusledningen tar avstånd från hans uttalanden. Andemeningen i uttalandena uppfattas dock av en del, särskilt läkare, som att läkarteamet gått för långt i ansträngningarna att rädda utrikesministerns liv. Detta upplevs som problematiskt i sig eftersom allmänheten kan få intryck av att sjukhuset gör olika medicinska insatser för ministrar och ”vanliga medborgare”. Sjukhusledningen och informationsstaben ser oavsett detta ett behov att förklara och redovisa hur verksamheten vid traumaenheten fungerar på ett generell plan efter det gångna dygnets händelser. Informatörernas målsättning var först att göra detta genom att hålla ett pressmöte redan den 11 september.

I den bästa av bästa världar hade man ju velat samla de här specialisterna ännu tidigare. Men eftersom det var en så stor

Bild 19. Presskonferens på Karolinska sjukhuset om hur traumaomhändertagande går till, med anledning av utrikesministerns död och vården av henne på sjukhuset.

operation så gick inte det att göra helt enkelt. Personalen hade behov av att bearbeta den här händelsen som de upplevt. Det är alltid ett trauma när man mister en patient (Informatör vid KS).

Sjukhusledningen beslutar att hålla denna pressträff den 12 september. Informationsstaben försöker peppa de nya talesmän som utses för pressträffen. Sjukhuset väljer fortfarande att inte ge några detaljer kring behandlingen av utrikesministern med hänsyn till patientsekretessen. Istället ska temat för pressträffen vara hur sjukhuset generellt sett bedriver traumaverksamhet och hur omhändertagande av patienter går till. Stämningen är dämpad på pressmötet och en av läkarna upplever att sjukhuset

inte riktigt lyckas med målsättningen att förklara och återställa bilden.

Det blir lite märkligt när sjukhusdirektören sitter och säger ut i tv så här att "vi har en fantastisk enhet och det är så bra, så bra". Men den här patienten förlorade vi. Och det är en fruktansvärd depression efter en sådan här sak (Läkare vid KS).

Efter mötet är journalisterna fortsatt besvikna eftersom de fortfarande inte tycker sig ha fått svar på sina frågor om behandlingen (se SvD 2003). Sjukhuset upplever dock att allmänhetens förtroende för sjukhuset är orubbat. Till sjukhuset kommer flera spontana mejl från personer som tycker det är bra att sjukhuset är restriktivt med att lämna ut information till medierna.

Medierelationer

Relationerna mellan myndigheter och medier sätts på hårda prov efter kniv-attacken på Anna Lindh. De olika rollerna, där medierna har ett behov av att berätta och analysera händelsen och myndigheterna och institutionerna har ett behov att hålla på sekretessen, båd- dar för ett svårt rollspel.

I läkarkåren väcker Anna Lindhs knivskador det professionella engagemanget och flera läkare erbjuder sitt stöd till sjukhuset på olika sätt. (Även internationellt finns det ett stort engagemang och sjukhuset mottar även erbjudanden om medicinskt stöd från länder såsom USA trots att de egentligen inte har realistiska möjligheter att kunna bistå). Normalt sett är läkare restriktiva med att kommentera en behandling i medierna som de själva inte deltar i. Men i det här fallet ställer flera läkare upp med att förklara och ge bakgrundsinformation. Det är något som en informatör kan uppleva som störande, särskilt under en pågående händelse. I det här fallet upplever informatörerna snarare en lättnad eftersom det ger dem hjälp i det informationsvakuum som hade uppstått i deras egna kontakter med journalisterna.

Det finns alltid ett stort behov av att få specialistinformation. Men i det här läget var det omöjligt för det var en så stor operation och ingen kollega ville gå ut och prata med pressen i allmänna ordalag. Vi uppfattade det som väldigt positivt att andra sjukhus och kollegor pratade om hur traumaverksamhet fungerade /.../ Jag

kände inte att vi hade behov av att äga den frågan just då (Informatör vid KS).

Bristen på konkret information om Anna Lindhs skador är ett potentiellt problem för förtroendet för sjukhuset, i värsta fall riskerar sjukhuset att hamna i en debatt om att ha misslyckats med att rädda livet på utrikesministern på grund av slarv. Man anser även att mar- ken behöver beredas för en eventuell förlust av patienten. Sjukhusets läkare och informatörer är särskilt tacksamma för den rapportering som de medicinska rapporterna, även internationellt, står för. Den innebär ett viktigt bidrag till att förklara de svårigheter som Anna Lindhs skadesituation innebär för läkarteamet att hantera. Deras rapportering upplevs som mycket rättvisande även av läkarna som har insyn i be- handlingen av utrikesministern.

Det är viktigt att man förstod att vi gjort allt i vår makt. Och det var därför vi också talade om det i den här kommuni- kén, och det kom väl ut på olika sätt. Christer Åström (SVT) gjorde en beskriv- ning som jag tycker var väldigt insikts- full. Jag vill säga att den sammanfatt- ningen han gjorde var märkvärdigt bra. Otroligt insiktsfull alltså. Han hade i stort sett begripit allt. Ja, hela problema- tiken fångade han (Läkare vid KS).

På sjukhuset finns också en stor förståelse för att medierna har ett behov av att få rapportera och att konsekvenserna av att de är återhållsamma med information leder till ett missnöje bland journalisterna.

Jag har ju lång erfarenhet från arbete i medier själv och jag vet precis hur man som journalist resonerar och hur man vill agera och för mig var det inget konstigt i deras agerande. Det var fullkomligt naturligt och väntat. Deras reaktion på vår återhållsamhet var väntad (Informatör vid KS).

Med hänsyn till situationen tycker de informationsansvariga ändå inte att sjukhuset kan göra särskilt mycket mer än vad man gör för att vårda relationerna med massmedierna. Både läkare och informatörer bedömer att ett tummande på patientintegritet och de anhörigas önskemål kommer att få mer långtgående konsekvenser för allmänhetens förtroende för sjukhuset. Att göra en annan bedömning för att det var en offentlig person är heller aldrig ett alternativ som diskuteras. Ett problem som informatörerna ställs inför är att läkarna upplevde sig förhindrade att förklara varför sjukhuset inte kunde gå ut med mer information än som faktiskt gjordes. Situationen når sin kulmen när medierna otåligt väntat på officiell information från sjukhuset under många timmar och sedan berövas möjligheten att ställa frågor efter läkarnas kommunikéuppläsningar. Journalisterna ställs inför en situation där det normala rollspelet åsidosätts och upplever detta mycket negativt eftersom de inte får veta varför de inte får ställa frågor. De förväntar sig att frågan alltid är fri men är medvetna om att de av olika skäl inte alltid har rätt att förvänta sig ett svar.

För polisen, som ändå är van att stå inför mediernas uppmärksamhet, innebär kontakterna med massmedierna denna gång ändå en hård prövning av organisationen. Att granskas och ifrågasättas av medierna tycker de hör till rollspelet. Snarare är det uthållighet och pedagogisk förmåga, som att förklara polisens utgångspunkter och behov, som sätts på prov. Det stora medieintresset innebär att kriminalpolisens utredningsarbete måste bedrivas med särskild eftertänksamhet. Bevismaterial, särskilt vittnesuppgifter, riskerar att förlora sitt värde vid en rättegång om vissa detaljer i utredningen blir kända. Medierna intervjuade ögonvittnen redan minuterna efter attacken mot Anna Lindh och sände detta i tv.

Polisens presstalesmän har positiva erfarenheter av kontakterna med de internationella medierna. De utländska journalisterna upplevs som trevligare, artigare och mer tacksamma för den service som ges än de svenska. Polisen svarar på engelska och ger lite extra service med att lotsa deras frågor rätt i det svenska rättsväsendets olika instanser. Stundtals brottas de dock med den engelska terminologin i sina mediekontakter.

Medierna brottas å sin sida med hur de ska hantera polisens och allmänhetens förväntningar på hänsynstagande till ansträngningarna att gripa gärningsmannen. Ett närgånget granskande och oförblommerad rapportering riskerar att stjälpa polisutredningen. Ett för återhållsamt förhållningssätt innebär samtidigt att rollen som samhällets granskare kan komma att ifrågasättas.

Bild 20. Aftonbladet och Expressen publicerar polisens spaningsbilder på den s.k. NK-mannen 13 september 2003.

Spaningsledningen tar den 12 september emot videoband från NK:s övervakningskameror som kommer att bli mycket betydelsefulla för utredningen. De publicerar bilden på den så kallade NK-mannen på den interna digitala kanalen Kriminalunderrättelsenytt (KUT-nytt) med hopp om att få in spaningsuppslag från poliser som kanske har haft med gärningsmannen att göra tidigare. Spaningsledningen är medveten om att risken är stor att bilden därigenom även kommer massmedierna till del. Den interna publiceringen leder inte till något uppslag. Där-
emot läcker bilden omedelbart ut till medierna och publiceras, om än maske-

rad. En mediedebatt uppstår omedelbart och det befaras att bildpubliceringen skadat polisens utredning. Eftersom de ansvariga i spaningsledningen inte pratat ihop sig i denna fråga får också dessa farhågor grogrund. I officiella uttalanden från presstalesmännen, som förankras hos en av spaningsledarna, uttrycker polisen sitt missnöje med bildpubliceringen. Även åklagaren är negativ till att bilden hamnar i medierna. Chefen för länskriminalen ser dock inte mediepubliceringen som något negativt i sig eftersom den ändå hade varit steg två i ansträngningarna att identifiera mannen på bilden. Han menar att bilden i sig är värdelös om

polisen inte hittar personen som finns på bilden.

Spaningsledningen beslutar därför att offentliggöra bilden som från den 14 september visas omaskerad av alla medier. Detta leder till en mängd nya tips och är det direkta skälet till att man får uppslag som leder till att gärningsmannen kan gripas. Rollspelet kring bildpubliceringen kan ses som startskottet på en debatt om polisen och påstådda läckor. I den konkurrens som råder mellan kvällstidningarna sätts det stort på att rapportera om detaljer kring den misstänkte gärningsmannen. Expressen upplevs ligga steget före och hittar ständigt nya detaljer som publiceras. Andra medier som inte upplevs som lika initierade i sin rapportering menar att det finns läckor hos polisen. I den läckdebatt som uppstår skjuter medierna konsekvent ifrån sig sitt ansvar för kontroversiella publiceringar på polisen. Utredarna irriteras över att pressen hänvisar till poliskällor och samtidigt skriver rena felaktigheter som de har svårt att tro att någon polis har lämnat. Läckdebatten tar även fart i samband med att försvarsadvokaten Peter Althin går ut i medierna och vill ha en ny lag som begränsar meddelarfriheten för att stoppa polisläckorna som han menar snarare är att likna vid "ett vattenfall" (DN 2003b).

Debatten kommer vid ett tillfälle när utredare vid polisen själva får höra från journalister att de lyckas hålla ovanligt tätt kring utredningen. Det förekommer även uppgifter om att poliser säljer information till medierna (se DN 2003c). Förtroendet för poli-

sens integritet och moral står på spel. Länspolismästaren reagerar starkt på påståendena och tar avstånd från eventuella läckor av sekretessbelagd information, särskilt uppgifterna om att poliser ska ha sålt uppgifter till medierna (se DN 2003a). Även rikspolischefen kommenterar påståendena på morgon-tv (SVT 2003d). Flera redaktörer vid de större medierna menar att det är en myt att medieföretag betalar för information och hävdar att de håller sig inom lagens ramar. En informant på Expressen säger också att det är genom god kunskap om polisens arbetssätt och sina egna observationer som de kommer fram till de flesta uppgifterna i en mordutredning. Poliser som är initierade i utredningen menar att det stora flertalet uppgifter som pressen publicerar lika gärna kan komma från vittnen och andra personer utanför polisorganisationen. De uppgifter som trots allt tycks komma från polisen kan vara sådana som journalister "lurat av" aningslösa medarbetare, menar man.

En journalist som har hört något löst rykte om morakniv, "du, den här morakniven, vet ni om det var en sån med rött eller grönt skaft"? "Näe, det vet vi inte ännu" säger utredaren. Okej, så vet man att det var en morakniv. Och är man inte van att handskas med journalister så går man i sådana här fällor. Så den här andelen med betalda eller medvetna läckor tror jag inte är så jättestor. Men det är klart att det förekommer och det är förskräckligt (Informationsansvarig vid polisen).

I flera fall kontaktas även anhöriga till poliser av journalister som försöker få upplysningar. Utredarna inser också att journalister bevakar de tryckerier som utredarna använder för att bland annat trycka upp förundersökningsprotokoll.

Över huvud taget upplever polisen mediernas närgångna bevakning som besvärande. Inte främst för de uppgifter som publiceras utan snarare på grund av upplevda brister i enskilda journalisters etik och arbetsmetoder för att skaffa sig upplysningar.

Vid en debatt på Publicistklubben (17 november) om Anna Lindh-rapporteringen kritiserar länspolismästaren mediernas arbetsmetoder. Hon beskriver en ihärdig Expressenjournalists midnattliga påringningar i hemmet som ett ”solklart fall av ofredande”. Ännu mer upprörd är hon över att 35-åringens mamma utsätts för ett mediedrev som får henne att känna sig hotad av journalisterna i sitt eget hem.

Åklagaren är särskilt besviken över att medierna inte är mer återhållsamma med rapporteringen kring 35-åringen eftersom han anhålls på en så låg misstankegrad och detta ändå betonas på presskonferenserna. Samtidigt förstår åklagaren att häktningen ändå kan ha spelat in i mediernas bedömning (PS 2003f-g).

Man ville skriva om det och brydde sig inte så mycket om vilken misstankegrad det var. Sedan blev han ju häktad efter några dagar och det kändes ju på sätt och vis latt det/ inte bara var lösa spekulationer från polisen och åklagarens sida.

Och att vi inte bara desperat försökte hitta någon. Utan det fanns alltså grund för en skäligen misstanke (Åklagare vid åklagarmyndigheten i Stockholm).

För åklagaren blir arbetet besvärligt när det står mycket om de misstänkta i kvällstidningarna. Kring 24-åringen hittade medierna uppgifter och intervjuade släktingar långt innan polisen hade kommit till det stadiet i utredningen. Exponeringen försvårar utredningen eftersom vittnesmålen kvalitativt skulle kunna ifrågasättas. Samspelet med försvarsadvokaten och den nu dömda gärningsmannen störs också av mediernas intensiva bevakning.

Ambitionen har varit att på något sätt få utredningen att hålla tätt. När det står för mycket i tidningen så blir advokaten irriterad och klienten vill inte säga någonting och vi har inte kunnat hålla förhör och så vidare. Vi står där vi står och ingen vågar säga någonting, därför att dagen därpå står det i tidningen och arbetet blir lidande (Åklagare vid åklagarmyndigheten i Stockholm).

Åklagaren är övertygad om att det finns polisläckor även i de mer slutna utredningskretsarna och beslutar att krympa kretsen kring utredningen ytterligare. Ytterst handlar det om att de många uppgifterna i medierna kan uppfattas som övertramp eller övergrepp mot den misstänkte vilket åklagaren på inget sätt vill medverka till att skapa en bild av.

Interorganisatorisk kommunikation

Kommunikationen mellan olika myndigheter i ett krisskede eller vid en extraordinär händelse riskerar ofta att bli oordnad och kaotisk om den inte följer upparbetade rutiner. En vanlig reaktion på osäkerhet i en organisation är att informationsgivningen centraliseras och att det är svårt att få till ett fungerande samspel med andra intressenter, särskilt då det kan råda intressekonflikter. I fallet med Anna Lindh tycks myndigheterna vara medvetna om risken och försöker undvika onödiga belastningar och missförstånd på grund av ”kortslutningar” i kommunikationen. Varken hos rättsväsende eller sjukhus tycks det finnas erfarenheter som tyder på några större problem i rollspelet.

Rikspolischefen, som tycks medveten om att intresset kring utredningen skulle innebära många kontakter med Statsrådsberedningen och UD, tar på sig att sköta dessa. Han informerar sig om polisarbetet genom länspolismästaren som är den formella kontaktvägen. Chefen för länskriminalen behöver därför aldrig lämna utredningen för att göra särskilda föredragningar för regeringsmedlemmar som han tvingas göra vid exempelvis Stureplansmorden 1994. Trots detta fanns det normala inslag av påstötningar mot utredningen av personer som ville informera sig. Länspolismästaren kommer att spela rollen av filter mellan utredarna och sådana intressenter. Hon uppskattar att

den politiska ledningen av Stockholmspolisen är ovanligt hänsynstagande och förstår polisens behov av arbetsro. Även mellan de olika polismyndigheterna fungerar kommunikationen och samarbetet ovanligt väl. I en stor myndighetsorganisation med många olika typer av nivåer, ansvarsförhållanden och bindningar är risken annars stor att det uppstår problem i den interorganisatoriska kommunikationen. I detta fall tycks rättsväsendet vinnlägga sig om att jobba i största samförstånd och försöka undvika kommunikationsmissar.

Press- och informationspersonalen vid polisen menar sig ha en väl uppbyggd samsamsrutin med olika intressenter. Särskilt i förundersökningskedet stöttar de aktivt åklagarens externa kommunikation och har ett nära samarbete med åklagarmyndighetens representanter och talesmän. Både polis och åklagare är nöjda med hur samarbete och kommunikation dem emellan har fungerat. Kontakterna med tingsrätten gjorde att talesmännen kan assistera utländska journalister i att ”hitta rätt” i det svenska rättssystemet med frågor som rör exempelvis häktningsförhandlingar. Inför minneshögtiden i Stads huset kan polisen dra på tidigare kontakter och samarbete med UD från förintelsekonferensen vintern innan, vilket de informationsansvariga menar har stor betydelse för ett smidigt samarbete.

Det finns dock ett undantag från de huvudsakligt positiva erfarenheterna kring den interorganisatoriska kommunikationen (se kapitel *Riksdag, regering och departement*). Under attentatsdagen

gör polisen uttalanden om Anna Lindhs skador under de första timmarna i likhet med de rutiner de har kring våldsbrott. Polisen kollar visserligen efterhand med Statsrådsberedningen respektive Karolinska sjukhuset hur de ska göra med uttalanden om utrikesministerns skador. Därigenom får polisen reda på vilken policy Karolinska sjukhuset jobbar efter. Men kontakten med Statsrådsberedningen ger inte samma entydiga vägledning för polisens informationsgivning. Agerandena visar på att det råder osäkerhet hos främst Statsrådsberedningen och polisen om hur de ska förhålla sig till patientsekretess och hantera uttalanden kring skador då ett statsråd utsätts för ett attentat.

Sjukhus, polis och åklagare menar sammanfattningsvis alla att kommunikationen med Anna Lindhs anhöriga inom ramen för deras arbete efter mordet har fungerat mycket väl.

Internt krisarbete och kriskommunikation

På Stockholmspolisen anstränger sig de informationsansvariga att bedriva en fortlöpande internkommunikation kring spaningsarbetet. I tidigare fall som väckt stort intresse anser de inte att de varit så framgångsrika med att informera medarbetarna. Mordet på Anna Lindh engagerar varje polis i landet. Samtidigt är polisen i Sverige inte en myndighet. Med 21 fristående myndigheter under Rikspolisstyrelsen

som förvaltningsmyndighet är det svårt att bygga ett system för internkommunikation som medger ett egentligt kommunikationsutbyte. På intranätet, Intrapolis, publicerar informationsstaben dock mer eller mindre dagligen korta meddelanden om spaningarna och skapar även en särskild avdelning för Anna Lindh-fallet som gör att poliser runt om i landet kan orientera sig om utvecklingen. Sajten får många besök och de informationsansvariga anger att polisanställda uppskattat informationsansträngningarna. Även presskonferenserna blir en viktig kanal och följs av poliser i hela landet. Chefen för länskriminalpolisen ser även chefsorienteringarna som viktiga informationstillfällen för att ge underhandsinformation om arbetet till kollegorna. Med hänsyn till sekretessen kring utredningen så finns det givetvis restriktioner i hur mycket som kan berättas.

Där kunde jag då vara mer öppen när jag berättade om att det inte ser bra ut med 35-åringen, det är ingenting som stämmer, det kunde jag säga. Å andra sidan kunde jag säga att det ser riktigt bra ut, vi har en väldigt bra utredning när det gäller 24-åringen, utan att gå in konkret på vad det var för någonting. Det tyckte jag att de flesta var nöjda med (Polischef).

På Karolinska sjukhuset görs inga särskilda interninformationsinsatser från informationsavdelningens sida med anledning av att Anna Lindh behandlas

på sjukhuset. Informatörerna gör bedömningen att det inte finns några särskilda behov eftersom sjukhuset fungerar i sina vanliga rutiner. Visserligen orienteras personalen vid akutintaget om att polisen utreder ett bombhot. Men i övrigt ges ingen information till de anställda om anledningen till uppståndelsen kring sjukhuset som belägrats av journalister. Det tycks uppenbart ändå vad det handlar om. Den interninformation som ändå ges kommer från läkarna på traumaenheten som vid de ordinarie morgonmötena med personalen går igenom vad som hänt. Under natten förlorar sjukhuset även en annan svårt skadad patient. Det uppstår alltid behov av att få reflektera över de tillfällen då man inte lyckas rädda patienter eftersom det påverkar stämning och arbetsmoral, menar man.

Den mest okomplicerade situationen när det gäller internkommunikation hade åklagarmyndigheten. På myndigheten orienterar personalen varandra om vad som händer och förvarnar om att medieintresset kan förväntas öka vid olika tillfällen under utredningens gång. Åklagarmyndigheten i Stockholm har även korta kontaktvägar med Riksåklagaren som bistår med juridiskt stöd. Information om hur utredningsarbetet fortskrider lämnas fortlöpande.

Erfarenheter

Trots att Polisen är en organisation som har dygnet-runt-verksamhet och beredskap för att rycka ut på olika larm om brott innebar mordet på Anna Lindh

en ordentlig prövning i att hantera det stora medieintresset. Särskilt chefer och informationsansvariga stod inför stora utmaningar. Mest positiv är polisen till den egna organisationens samarbetsförmåga och vilja att verkligen göra sitt bästa. Polisen tycker att de lyckas kommunicera ut sina viktigaste budskap och att dessa får bra genomslag i mediernas rapportering. Mycket av den inre tryggheten i att hantera medieintresset bottnar i ett förtroende för organisationens professionalitet som också resulterat i en ”bra” utredning. Respondenterna vid polisen säger sig aldrig ha varit oroliga för att hamna i en ny Palmeutredning. De upplever dock brister i informationsberedskapen. De informationsansvariga vid Stockholmspolisen blev inledningsvis inte tillräckligt involverade i ledningsbesluten och tycker att det fanns brister i informationsstödet till polischeferna. Polisen menar att det var tur i utturen att attacken hände under ordinarie arbetstid. Trots detta saknades utrymme för att initialt organisera sig för uthållighet och planera informationsinsatserna framåt i tiden. Hanteringen kom därför först att bygga på en kombination av improvisation och rutin. Detta gör att polisen förlorade informationsinitiativet gentemot medierna. Trots att polisen på kvällen den 11 september kan komma igång med organiseringen och jobba för att bli mer proaktiva tycker man ändå inte att man når hela vägen fram.

Ingen av oss som jobbade här med information hade tid och möjlighet att sitta och läsa pressklipp eller sitta och titta på

videoinspelningar av presskonferenser, och det borde man ha gjort mer. Men när man har gjort det nu i efterhand, så inser man att det gick väl rätt hyfsat men det beror nog mer på tur än på skicklighet, så kan man sammanfatta det (Informationsansvarig vid Stockholmspolisen).

Brister i omvärldsbevakningen gör att det är svårt att följa upp insatser men också att skapa ett bra analysunderlag för det löpande informationsbehovet och medieintressets utveckling. De flesta praktiska problem med exempelvis flerspråkighet löste de informationsansvariga med den språkkompetens som fanns på avdelningen. Upplevd tidsbrist innebär att de inte kunde skapa nya rutiner för att mobilisera hjälp från de språkresurser som finns inom polisorganisationen med simultantolkare och översättare. Tids- och resursbrister gör också att de inte lyckas leva upp helt och hållet till det beslut-i-stort som länspolismästaren formulerar om största möjliga öppenhet. De gånger de informationsansvariga ändå får tid att leta reda på medieintressant information såsom statistik från tipsdatabasen får detta ett bra genomslag. En informationsansvarig menar att informationsstaben borde ha gjort mer sådant för att vårda relationerna med medierna. De informationsansvariga ser också att de måste jobba mer med att skapa rutiner kring hur presskonferenserna ska hållas och hur ordningen ska kunna förbättras (PS 2003c).

Polischeferna, som i de flesta fall har ringa tidigare medievana eller medieträning, exponeras hårt och får tyvärr negativa erfarenheter av mediernas arbete. Cheferna upplever journalisterna som arroganta, påträngande och att de saknar respekt för det faktum att polisen försöker vara öppen och tillmötesgående. Medierna upplevs som omöjliga att mätta med information och det stora medieintresset stör utredningsarbetet. Länspolismästaren menar att om hon ställs inför en liknande situation så kommer hon istället att fatta ett beslut-i-stort som värnar om arbetsro. Hon tycker i efterhand att det var bläögt att tro att ett beslut om största möjliga öppenhet skulle respekteras av journalisterna. Förtroendet för etiken i journalisternas arbetsmetoder och redaktörernas vilja att upprätthålla den har fått sig en rejäl knäck.

Vid länskriminalen och åklagarmyndigheten funderar man även över vilka konsekvenser mediernas behandling av 35-åringen kan få för på beslut om att gripa personer på låg misstankegrad i fortsättningen. Frågan är alltid levande eftersom båda instanserna känner ett ansvar för misstänkta integritet gentemot medierna. Med hänsyn till mediernas hänsynslösa exploatering av 35-åringen tror de att de kommer bli ännu mer eftertänksamma i fortsättningen. De tycker samtidigt att det är fel att ändra sina arbetsrutiner för att massmedierna inte tar sitt etiska ansvar.

Även Karolinska sjukhuset tycker att det stora medieintresset för Anna Lindh innebär en påfrestning på sjukhuset.

MALJA SUSLIN/SCNPPIX

Bild 21. Journalister och fotografer trängs runt t.f. säpochefen Kurt Malmström.

Informatörer och läkare är dock nöjda med de beslut de fattat och hur de har hanterat massmedieintresset. Lagar och sjukhusets policy har följts och patient- och anhörigrelationen har vårdats på ett bra sätt. Att upprätthålla patientsekretessen är sjukhusets credo menar sjukhusdirektören (se SvD 2003). Oavsett vem som behandlas på sjukhuset måste sekretessen kunna upprätthållas. Ytterst står allmänhetens förtroende för sjukhuset på spel, menar sjukhusledningen. Läkare och informatörer står fast vid att den medicinska information som lämnats är saklig och korrekt. Men de är också självkritiska på ett par punkter. Informatörerna inser att de borde ha varit tydligare med att berätta varför sjukhuset inte kunde

lämna mer information än det gjorde. Men med hänsyn till de anhörigas vilja var det i realiteten omöjligt eftersom sjukhuset genom läkarna inledningsvis den medicinska etiken väga högre än informationsetiska hänsyn. Det är först i slutet av den 11 september som sjukhusledningen ändå talar om varför den inte berättade mer under det gångna dygnet.

Frågan om vikten av att kunna tala om varför man inte kan gå ut med information behandlas senare under hösten 2003 vid ett erfarenhetsseminarium på Karolinska sjukhuset till vilket även pressombudsmannen (PO) inbjudits för att ge sin syn. Representanter för sjukhuset väcker tillsammans med PO en idé som kan underlätta kommu-

nikationen i framtida händelser för sjukhuset. Genom att utse sjukhusets chefläkare till talesman och förmedlare av officiell medicinsk information kan denne tillåtas ha en något mer fristående roll gentemot pågående behandlingar och anhörigkommunikation. Detta innebär inte något avsteg från gällande lagar och policy men ger talesmannafunktionen för sjukhuset en något mer balanserad roll gentemot patient- och anhängönskemål. Sjukhuset känner dock inte i fallet Anna Lindh något ansvar för att få de anhöriga att överväga de konsekvenser som bristande öppenhet om skador kan innebära för samhälllig krishantering. De intervjuade vid sjukhuset menar att det ansvaret åvilar statsledningen vars representanter fanns på plats under Anna Lindhs behandling och som var väl insatta i situationen.

Läkarna, som tycker att de medicinska kommunikationerna var väl skrivna, inser ändå att dessa har varit språkligt

otillgängliga för flertalet journalister och för allmänheten. Att medicinskt utbildade som följer händelsen förstår innebörden av kommunikationerna till fullo är därför en ganska klen tröst. Läkare och informatörer kommer, visa av erfarenheten, att i framtiden vara mer noggranna med att förklara vad orden ”kritiskt” och ”stabiliserad cirkulation” betyder (KS 2003d). Läkarna beklagar särskilt att formuleringen ”Utrikesministerns tillstånd är just nu något förbättrat men fortfarande kritiskt” misstolkats som att läget var mer positivt än i verkligheten (KS 2003b). Men samtidigt menar läkarna att de själva aldrig gav upp hoppet om att kunna rädda utrikesministern under behandlingen. Innehållet i kommunikationerna återspeglar de bedömningar om situationen som även kommuniceras till de anhöriga och det har aldrig funnits någon intention att vilseleda journalister och allmänhet.

Krishantering, kommunikation och sorgearbete på lokal nivå

Mats Eriksson

I detta kapitel flyttas studiens inriktning från agerandet på nationell nivå till agerandet på regional och lokal nivå. I fokus står Örebro med omnejd och hur man där nåddes av och spred information med anledning av att utrikesminister Anna Lindh knivskurits och senare avlidit. I delstudien skildras även det lokala krishanteringsarbete som mordet ledde till. Tonvikt läggs på informationsspridningen och arbetet inom länsstyrelse, landsting, polis, kommun, kyrka, lokala medier samt större offentliga och kommunala arbetsgivare.

Länsstyrelsen i Örebro län

Länsstyrelsens försvarsdirektör och länsråd var under onsdagen den 10 september på ett möte i Stockholm. När försvarsdirektören kom hem till Örebro centralstation sen eftermiddag berättade en taxichaufför att Lindh attackerats. Länsrådet, som fortfarande fanns i Stockholm, kontaktades av försvarsdirektören som ville informera om det inträffade. Länets landshövding fick

under eftermiddag kännedom om det inträffade via medierapporteringen.

Vid dådet mot Lindh planerade myndigheten att införa en ny funktion benämnd *vakthavande beslutsfattare*. Detta befäl planerades i sin tur bli lärt av SOS Alarm vid händelser av speciell karaktär. Nu nåddes istället länsledningen av beskedet via andra kanaler.

Om en svår påfrestning drabbar länet i fredstid eller om Sverige blir indraget i en väpnad konflikt är det länsstyrelsen som på länsnivå ska leda och samordna olika åtgärder i samverkan med övriga berörda myndigheter på lokal nivå. Ganska snabbt bedömde försvarsdirektören att attentatet mot Lindh inte kunde kopplas till något sådant större yttre hot. Inte heller nåddes myndigheten av några sådana signaler från nationella säkerhetspolisen etcetera:

Ganska snabbt avfärdades tanken om att det handlade om någon form av konspirationsteori – att det skulle föreligga något hot mot staten etc. Man förstod att det med all sannolikhet handlade om en dåre. Därmed fick vi inte heller någon central roll (Försvarsdirektör, länsstyrelsen).

Bild 22. Flaggan halas till halv stång vid Nikolaikyrkan i Örebro.

I och med beskedet om att Lindh avlidit förändrades inte myndighetens roll nämnvärt. Försvarsdirektören menar att *”medierna tog död på länsstyrelsens eventuella regionala informationsuppgift”*, genom sin snabba och kontinuerliga rapportering. Om någon stor olycka eller annan krissituation drabbar lokalsamhället och det varit oklarheter om hur gemene man skulle agera, hade rollen blivit annorlunda.

Att Lindh avlidit skapade dock en djup förstämning vid myndigheten. En vän till både Anna Lindh och hennes make var landshövding Gerd Engman. Hövdingens personliga engagemang kom att bli starkt och länsstyrelsens roll kom i det fortsatta arbetet att till stor del handla om hennes personliga deltagande i sorgarbetet. Vid 11-tiden publicerade Nerikes Allehandas webbupplaga en artikel där Engman offentligt visade sitt deltagande. Under förmiddagen medverkade Engman även i Radio Örebros sändningar.

I länsstyrelsens lokaler – som ligger intill Stortorget – placerades under dagen en kondoleansbok tillsammans med ett foto av utrikesministern. Minnesplatsen utnyttjades främst av den egna personalen, men även allmänheten sökte sig i någon mån till myndigheten för att visa sin sorg. På eftermiddagen den 11 september ordnades en minnesstund för personalen där länsrådet talade om det inträffade dådet samt informerade om länsstyrelsens roll i efterarbetet.

Anna Lindh-mordet föranledde inga frågor från allmänheten till myndigheten på liknande sätt som vid terror-

dåden mot World Trade Center. I samband med efterföljande hot om bl.a. kemiska terrorattacker i Europa kontaktades vid detta tillfälle beredskapsavdelningen av oroade länsbor.

Örebro läns landsting

Örebro läns landstings centrala informationsavdelning valde under torsdagsförmiddagen att via den interna och externa webben meddela att landstinget skulle flagga på halv stång, med anledning av det inträffade. Bakgrunden var e-post som landstingsrådet Sören Gunnarsson skickade ut till förvaltningscheferna och landstingets informatörer klockan 09.38. Någon ytterligare information med anledning av ministermordet spreds inte i detta tidiga skede. Däremot placerades det under dagen en kondoleansbok vid landstingets kansli i Örebro samt på lasaretten i Karlskoga och Lindesberg.

Vid landstingets psykiatri skedde inga speciella åtgärder. Förvaltningsledningen valde att inte sprida någon specifik information angående det inträffade till sin personal: *”det sprids så snabbt i samhället – det är väl sånt som man absolut inte behöver informera om. Det blir ändå på var mans läppar”* (Förvaltningschef, psykiatrin).

Belastningen på jourmottagningarna skulle dock komma att bli ovanligt hög:

Den 11 september var det 27 besök och det är mycket. Det kan vara en slump, men så många besök hade vi bara en ytterligare dag under året (Förvaltningschef, psykiatrin).

Snittet ligger runt 14 akuta besökare per dag så just denna torsdag såg man en fördubbling. Trots detta valde ledningen inte att försöka öka bemanningen etc. Den s.k. kris- och beredskapsorganisationen inom psykiatrin kom inte att aktiveras, eftersom det inte var någon katastrofhändelse som direkt hade drabbat grupper av boende i länet.

Polisen

Några timmar efter att knivskärningen inträffat nåddes läns- och Örebropolisens av direktiv från central nivå om hur eventuella tips angående gärningsmannen skulle hanteras. Beskedet om att Lindh avlidit fick polisen följande morgon via medierna. Hos vakthavande befäl blev inte dagen speciellt hektisk:

Det var en ovanligt lugn dag. Det var inte så att allmänheten ringde hit och sökte information. Det var nästan som att samhället stannade av lite grann (Vakthavande befäl, Örebropolisens).

Via Stockholmspolisens interna webbsida kunde Örebropolisens ta del av viss information som inte nådde allmänheten, men i övrigt var man hänvisad till medierna. I ledningscentralen valde man att följa tv:s nyhetssändningar:

Det var så lugnt här att vi med hjälp av vår videokanon la upp rikstelevisionen på vår storbildsskärm. Där har vi normalt övervakningskameror och kartor (Vakthavande befäl, Örebropolisens).

Örebropolisens informatör och presstalesman var ledig för älgjakt den dag Lindh avled. På förmiddagen blev han uppringd på mobilen av en reporter från Radio Örebro som ville göra en intervju med anledning av det inträffade: *”Då hade man fått besked att hon hade dött. Så även den informationen fick jag via media.”* Också informationen om att Lindh knivskurits hade presstalesmannen fått via medierna istället för via interna kanaler.

Informatören som är en välkänd kontaktperson för många journalister kom sedan att bli uppringd av ett flertal olika lokal- och riksmidier de närmaste dygnet. Anledningen var uppgifter om att den s.k. NK-mannen möjligen kom från Mellansverige. Via journalisterna fick informatören själv ytterligare information:

Jag fick samtal från journalister som naturligtvis jagade den här 35-åringen överallt. Jag fick besked om att han var nerifrån Jönköping och Halmstadstrakten. Där är ju journalisterna långt före oss /.../ De söker sin information överallt. Den som är snabbast fram ... (Informatör/presstalesman, Örebropolisens).

Antalet påringningar hos informatören upplevdes vara i paritet med när det lokalt i länet sker lite mer spektakulära händelser som medierna vill skildra. Hos vakthavande befäl fortlöppte de närmaste dagarna efter attentatet mot Lindh utan någon större arbetsbelastning med anledning av det inträffade. Det som tillkom var ett mindre antal

tipssamtal från allmänheten rörande gärningsmannen.

I efterhand har det uppdagats att det inom poliskåren i Örebro fanns anställda som med anledning av det inträffade gjorde sökningar i polisregister etc. Länspolismästaren menar att ett motiv till dessa informationsökningar möjligen kan ha varit den knapphändiga information som spreds internt inom poliskåren.

Örebro kommun

KOMMUNLEDNING

Beskedet om att Lindh avlidit kom som en överraskning för kommunens ledande socialdemokrater. Utifrån rapportereringen i medierna under kvällen den 10 september upplevde de inte att det var någon absolut fara för hennes liv:

Alla signaler som vi fick – vi som inte var väldigt nära den inre partikretsen – sa att hon var tämligen lindrigt skadad och att det inte var någon fara för hennes liv. De skulle fixa det där! (Kommunfullmäktiges ordförande, Örebro kommun).

I samband med att Örebros kommunalråd och kommundirektör var samlade på sitt sedvanliga torsdagsmöte i rådhuset på förmiddagen kom dock dödsbeskedet:

När vi skulle starta klockan 8.30 så sa vi ”vi väntar och ser på senaste nyheterna” – för vi har tv i det rummet. Så blev det inga nyheter klockan 8.30, men vi bör-

jade inte mötet – utan satt där och väntade och småsurrade. Sedan kom ju beskedet strax efter 9. Det var väldigt fruktansvärt (Kommundirektör, Örebro kommun).

Några av kommunens övriga chefstjänstemän samt kommunfullmäktiges ordförande sökte sig till sammanträdesrummet, när de via andra kanaler nåtts av beskedet. I någon halvtimme kom rummet att bli kommunledningens samlingsplats där man följde den fortsatta utvecklingen på storbilds-tv:

Det stod stilla flera minuter. Man reagerar ju olika på sådana här besked. Några grät, några var alldeles tysta (Kommundirektör, Örebro kommun).

Kommunfullmäktiges ordförande beskriver situationen i sammanträdesrummet:

Där sitter en förtvivlad och gråtande kommunledning som har fått beskedet via extra presskonferens just då jag kommer in. Där sitter 8–9 personer – vanligtvis strikta och går igenom allvarliga och svåra frågor – och allt brister. Kommundirektören – våra kommunalråd – våra oppositionsråd – alla är samlade! /.../. Man blir först alldeles förtvivlad, men sedan uppstår en situation där man – åtminstone jag – fick samma känsla som den där februarinatten då Palme mördades. Då gjorde vi omedelbart ett kondoleansbord nere vid Domus – och folk strömmade till för att skriva sorgedikter och hälsningar (Kommunfullmäktiges ordförande, Örebro kommun).

Förstämningen förstärktes ytterligare av att Anna Lindh just denna dag skulle ha besökt Rådhuset. Under torsdagen fanns inga andra möten inplanerade vilka behövdes ställas in och det fanns plötsligt ovanligt mycket tid för eftertanke och reflektion omkring det inträffade. Flera ledande kommunalpolitiker hade dessutom varit nära kollegor med Lindh i ungdomsförbund och departement.

I sammanträdesrummet föreslogs ändå snabbt att ett kondoleansrum skulle placeras i rådhuset. Ett annat förslag var att utlysa en minnesgudstjänst tillsammans med någon av de centrala kyrkorna. Kommunfullmäktiges ordförande kommer via telefon i kontakt med landshövdingen samt representanter för Nikolaikyrkan. Kommunens pr-chef ordnar en kondoleansbok, några andra ordnar en porträttbild av Lindh via Internet. Rådhusets vaktmästare och receptionspersonal kontaktas för att iordningställa ett lämpligt rum i husets bottenvåning. En knapp timme efter dödsbudet öppnas lokalen för kommuninvånarna.

En viktig del i den interna krishantering i rådhuset kom att bli den minnesstund som strax därefter hölls vid rådhuspersonalens förmiddagsfika. De interna diskussionerna med anledning av EMU-valet avstannade och stämningen var istället djupt förbrödrande: *"alla partiets politiska representanter och alla tjänstemän – hög som låg – är som en enda familj"*, säger kommunfullmäktiges ordförande då han beskriver minnesstunden.

Arbetet med att sprida intern information om det inträffade inom kommunens egna förvaltningar centerades till kommundirektören och kommunens informationschef. Via e-post informerades kommundirektören samt gav förslag på hur situationen kunde hantearas. Informationen till de kommunala skolorna fick hög prioritet. Ett primärt budskap var att ge skolpersonal och skolelever utrymme för eftertanke och samtal samt eventuella minnesstunder.

Ytterligare stärkt prioritet fick personalen och skoleleverna i utsatta områden med stor andel invandrare, enligt kommundirektören. Anledningen var att det enligt kommundirektören tidigt började cirkulera rykten om gärningsmannen:

Det cirkulerade rykten om att det kanske var en invandrare /.../ eller en galning – psykiskt sjuk. Då kändes det viktigt att tänka på barnen i det utsatta områdenas skolor. Att ge möjlighet att fånga upp deras oro (Kommundirektör, Örebro kommun).

Efterhand publicerades information via den publika hemsidan samt kommunens intranät IOR. Informationen till allmänheten handlade om möjligheten att besöka kondoleansrummet i Rådhuset, samt den planerade minnesgudstjänsten i den närliggande Nikolaikyrkan. Informationen riktad till kommunens egna anställda rörde allt ifrån flaggning på halv stång till riktlinjer för mötet med oroade skolelever. Enligt kommunens informationschef kom hemsidan att bli mycket välbesökt.

Minnestalet som kommunfullmäktiges ordförande kom att hålla i samband med minnesgudstjänsten i Nikolai-kyrkan publicerades och fick exempelvis 1 300 besökare.

Runt klockan 10.00 öppnades kondoleansrummet i ett rum intill rådhusets reception och folktillströmningen blev kraftig. Lokalradion hade på förmiddagen reportrar på plats i rådhuset och på det närliggande Stortorget:

Vi hade radion på plats när vi höll på och ställde i ordning minnesplatsen i rådhuset och de har i stort sett direkt-sändning. Både jag och kommunstyrelsens ordförande berättar vad som sker. Helt plötsligt har vi en öppen kanal utåt – utan kritisk granskning från journalister (Kommunfullmäktiges ordförande, Örebro kommun).

Mediernas snabba besök i Rådhuset sågs som positivt av kommunledningen bland annat eftersom man kunde sprida information om sina aktiviteter till kommuninvånarna. Känslomässigt var det dock ansträngande:

De var på plats lite för tidigt för att det skulle vara lättsamt för oss. Det är med gråten i halsen som man står där med kondoleansboken och funderar över var man ska lägga den. Hur ska fotot stå? Har vi något svart band? Då kommer de. Med mikrofon under hakan på mig. Men det är ju deras uppgift (Kommunfullmäktiges ordförande, Örebro kommun).

Då nyheten senare under dagen spreds om att ett barn i Arvika utsatts för ett

knivdåd, fördes tankarna till den egna säkerheten inom kommunen. Främst aktualiserades säkerhetsfrågan i det egna rådhusets reception vilken nu stod öppen för allmänheten. Kommundirektören kontaktade lokalpolisen som lovade att kontinuerligt patrullera runt huset:

Vi hade ju öppnat vår ingång till rådhuset och det var ju kö långt runt huset! Jag kände att en sådan här situation kunde fånga galningar – och trigga igång lite psykiskt sjuka människor. Jag sa – kan inte ni ha lite koll på vårt hus? Man vet aldrig – vi hade ju inga säkerhetsvakter – ingenting! Då hade det här också hänt i Arvika. Då tänkte jag – det kan ju hända här också. Någon som plötsligt får sig att han ska komma in och skjuta här (Kommundirektör, Örebro kommun).

Enligt de intervjuade kom kommunledningens arbete att präglas av det inträffade en längre period efter morddygnet. Dels genom den känslomässiga förstämning som dådet skapat, dels genom att dådet aktualiserade frågan om politikerns säkerhet i det svenska samhället. Under den närmaste veckan efter mordet genomfördes ytterligare minnesstunder för personalen i rådhuset.

Kommunens minnesrum höll öppet till ca 21.00 den 11 september. Rummet och receptionen kom under den följande helgen och veckan att hålla extraöppet. Under torsdagsförmiddagen var det inte bara allmänheten och medierna som sökte sig dit. Även personalen i rådhuset sökte sig till sin reception:

Alla kom ned och man kände att man hörde ihop på något speciellt vis. Alla var ledsna. Det blev en väldigt konstig stämning. Det upplevde jag hela tiden – med alla människor som kom in (Ansvarige i receptionen, rådhuset).

Besökarna sökte ofta kontakt med receptionspersonalen – inte för att ställa specifika frågor, utan mer för att ”byta några ord om det inträffade”. Ofta satt de väldigt länge och skrev och formulerade sina tankar i den utlagda kondoleansboken. Första dagen utökades bemanningen i receptionen och man var hela tiden tre eller fyra personer. Samtidigt som besökarna till kondoleansrummet strömmade till så kontaktades receptionspersonalen via telefon av olika kommunala förvaltningar som sökte olika riktlinjer. Flera frågade om riktlinjer för flaggning på halv stång. Fler-talet frågor klarade receptionspersonalen av att besvara, annars hänvisade man vidare till ansvariga tjänstemän eller politiker.

Kondoleansrummet besöktes av sammanlagt ca 1 000 örebroare under de dagar det hölls öppet.

KAROLINSKA SKOLAN

Karolinska skolan är en av Örebros sex gymnasieskolor i kommunal regi och ligger i stadens centrum med Örebro slott som närmaste granne. De tongivande utbildningarna på skolan är det estetiska programmet, naturvetenskapsprogrammet och samhällsvetenskapsprogrammet. Karolinska skolans gymnasiechef nåddes av dödsbudet då han

satt i ett sammanträde vid 09.30-tiden. Mötet som han deltog i skulle just avslutas och han begav sig omgående till den egna skolan:

Klockan 10 så hade jag möjlighet att samlar hela skolledningen. Det var mera tur än skicklighet. Vi kunde sitta ned en kvart – tjugo minuter och bestämma hur vi skulle hantera situationen. Det är inte praxis på något sätt. Det råkade bara vara så. Vi skulle ändå träffas (Gymnasiechef, Karolinska skolan).

Ett brev författades till samtliga lärare på skolan. I brevet redogjordes för vad som hade hänt samt informerades om att skolan skulle flagga på halv stång från klockan 11.00. I brevet uppmanades också lärarna att vid nästa lektion ta upp händelsen till diskussion i sina klasser:

Vi gick ut till personalrummen och delade ut skrivelsen. Dessutom så kompletterades brevet med en kort nyhetsnotis på vår intern-tv om brevet skulle ha gått förbi någon. Klockan tolv eller kanske halv ett så hade vi pratat med de flesta lärare – det är inte lätt att få tag i alla. Vi sa att vi inte skulle göra några större manifestationer. Skulle det vara så att elever eller lärare var så tagna av situationen att man inte kunde genomföra undervisningen så sa vi att vi inte hade något emot att man avlyste lektionen (Gymnasiechef, Karolinska skolan).

Under dagen nåddes gymnasiechefen – på liknande sätt som övriga kommunala chefer – av en viss vägledning från rådhuset i Örebro: ”Men det var inga

Bild 23. Elever från Brickebackens skola i Örebro.

råd som egentligen gick vid sidan om dem vi redan själva dragit upp.” Även om inte dådet mot Anna Lindh kom att leda till ökad belastning på funktioner som skolsyster och kuratorer, rådde förstämning på skolan. I samband med attacken mot World Trade Center den 11 september 2001 arrangerades bland annat tysta minuter, men vid Lindhfallet blev manifestationerna vid skolan inte lika kraftfulla.

ALMBY SKOLA

Almby skola är en av Örebros större låg-, mellan- och högstadieskolor i södra delen av staden. Dagen då Lindh avled fanns bara en av skolans två rektorer på plats:

Jag satt på min expedition då en grupp elever från årskurs 7 kom infarande och frågade ”är det sant att hon har dött?”. Nja, sa jag – det vet jag inte. Jag hade inte hört något och inte lyssnat på radion (Rektor, Almby skolan).

Rektorn sökte upp annan personal på skolan som hade lyssnat på radion och som också antog att Lindh avlidit: ... *”det skulle bli en extra presskonferens och då förstod vi att det var sant”.* Efter en stund spreds information via kommunens intranät: *”det kom ganska snabbt från förvaltningschefen”.* I ledningens direktiv fanns bland annat information om att flaggan skulle hissas på halv stång.

Internt kom samtalen mellan lärare och ansvariga på skolan snabbt att handla om hur man skulle förmedla budskapet till skolans elever: *"Man vet ju att det inte gäller att skapa hysteri omkring det. Diskussionen rörde sig kring frågor som 'hur gör vi?', 'hur meddelar vi?'. Här pratades det ju lite grann om att det gällde att stanna upp – så att det inte blev alltför mycket rykten som spreds"* (Rektor, Almbyskolan).

På skolan finns flera skolbyggnader och lärarna samlas i flera separata personalrum. Rektorn som denna dag ansvarade för både låg-, mellan- och högstadiet valde att försöka sprida informationen både muntligt och skriftligt. Först vände hon sig till lärarna för de äldre eleverna i årskurs 4 till 9, eftersom dessa fanns i expeditiionsbyggnaden där rektorn själv hade sin arbetsplats. Lärarna som fanns i personalrummet vidtalades. De som inte var där kunde läsa om det inträffade på ett blädderblock i lärarrummet: *"... jag skrev om det som hade hänt och bad att varje klassföreståndare skulle ta ansvar för sin grupp"* (Rektor, Almbyskolan).

Efter informationen till högstadielärarna prioriterade rektorn de yngre eleverna och deras lärare i en närliggande skolbyggnad. Detta ställde henne inför ett lite större dilemma:

Det var runt 10-rasten och jag gick över skolgården och tänkte – "hur ska man bemöta de små barnen?". Då var det så tursamt att när jag kom in i personalrummet så satt vår skolpsykolog där och vi kunde bolla lite tankar hur vi skulle göra (Rektor, Almbyskolan).

I många klasser hade man redan ägnat morgonens första timmar åt att diskutera och prata om det inträffade. Många av barnen hade också följt händelserna hemma under föregående kväll och på morgonen före skolstart. Tillsammans bestämde man att lärarna skulle ge fortsatt utrymme för "prat". Viktigt bedömdes också vara att inte göra dödsbudet för dramatiskt: *"... att inte abrupt tala om att hon dött, utan att fortsätta utifrån att hon var skadad och sedan jobba vidare!"*:

De som sedan kom tillbaka till sina klasser och fortsatte att prata om det "hon klarade sig inte ..." Då blev det mycket samtal om döden bland de yngre årskurserna. Någon hade en farmor eller mormor, eller ett djur, "vad händer när de dör?". Personalen upplevde att det blev väldigt bra (Rektor, Almbyskolan).

Snart visade det sig att en av årskurs 6-klasserna dagen innan åkt till Kilsbergen på skolresa för att leva lägerliv och vandra:

Då funderade jag: "Hur ska jag få tag på dem?" "Hur ska vi göra?". De skulle vandra med en ytterligare övernattning. Jag fick tag på dem med hjälp av mobiltelefon. Då hade någon förälder kommit till gruppen på morgonen och därigenom visste personalen om det (Rektor, Almbyskolan).

I lärar-/föräldragruppen som fanns med på lägret hade man dock hunnit prata om det inträffade och funnit en lösning:

De hade kommit fram till att de inte skulle berätta. Det skulle vara övernattning och man tyckte att det därför var bättre att vänta tills de kom hem. Man såg till att de föräldrar som skulle komma under dagen var införstådda (Rektor, Almbyskolan).

Någon gemensam minnesstund kom inte att arrangeras på skolan, utan sådant beslut togs av varje enskild lärare: ”Vi kände inte att vi hade något behov av någon stor sammankomst – det är bättre att man sitter i den grupp där man är trygg” (Rektor, Almbyskolan). Efterhand utvecklades elevernas tankar och frågor omkring dådet mot Lindh, till en diskussion om vem som var attentatsmannen. Just denna diskussion fick dock inte något större utrymme i skolans regi:

Det gick över i fasen ”vem har gjort det?”. Det blev mer ”spännande”. Man pratade mycket om vem som var anhalten och misstänkt. Det kom bilder i tidningen ooh så vidare. Jag tror att det var något som man arbetade mer med i hemmet (Rektor, Almbyskolan).

I en jämförelse med tidigare händelser som t.ex. 11 september (2001) menar rektorn att Lindhmordet berörde de yngre eleverna på ett tydligare sätt:

Det här var närmare på något sätt – än 11 september. Då såg barnen mer på tv. Man pratade om det i skolan, men det här var Sverige! Det var vi. Det var nära. Man hade sett henne på bild. Man hade ett ansikte som gjorde att det kändes på ett helt annat sätt (Rektor, Almbyskolan).

I samband med Lindhmordet upplevdes också tydligare direktiv till skolan från central kommunledning och förvaltning.

Kyrkan

Kyrkornas arbete i Örebro med anledning av mordet på utrikesministern kom att centreras till den centralt belägna Nikolaikyrkan. Kyrkoherden i Nikolai fick beskedet på förmiddagen den 11 september:

Någon gång på morgonkulan var jag på väg i bilen till en begravning – då blev jag kontaktad av en av våra diakoner. Hon ringde mig och sa ”vad gör vi nu?” (Kyrkoherde, Nikolaikyrkan).

Genom erfarenheter från tidigare händelser som Estoniakatastrofen då det fanns örebroare ombord, liksom terrorattackerna 11 september, så hade kyrkan en beredskapsverksamhet riktad mot Örebro city. Omgående tog kyrkoherden och diakonen olika kontakter för att planera för en eventuell gudstjänst. Snabbt kom man i kontakt med kommunfullmäktiges ordförande som kom att delta i planeringen:

Det tog väl oss ungefär trekvart – så när jag hade återvänt från begravningen – så hade vi gjort i ordning den där gudstjänsten. Fullmäktiges ordförande sa ”tar du hand om själva gudstjänsten så fixar jag allt som har med pr-sidan att göra – det vill säga allt mot Sveriges Radio, tv och tidningarna”. Så det spreds information via medierna vid middagen om att det

här skulle äga rum. Det gick ju inte att ta det via tidningar eftersom det skulle äga rum samma dag (Kyrkoherde, Nikolaikyrkan).

I en fullsatt kyrka med 500–600 personer inleddes gudstjänsten klockan 19.00. Kyrkokören medverkade, kyrkoherden samordnade och kommunfullmäktiges ordförande höll ett känslomässigt huvudtal. Det var en sorgsen men varm stämning i kyrkan och människor grät öppet i kyrkbänkarna:

Vi tänkte att folk vill ju tända ljus och vi hade bara ljusbåten som bara tog ca 150 ljus. Vi tog bort allt som var framför altaret och hade bara det nakna stengolvet där vi ställde värmeljus. Det blev ganska enormt. Folk gick fram och tände ljus, det gick ganska smidigt och det var en form av folkvandring (Kyrkoherde, Nikolaikyrkan).

Planeringen och genomförandet av gudstjänsten upplevde man från kyrkan mycket positivt. Kyrkoherden kopplar det framgångsrika arbetet till de personliga relationer som byggts upp mellan kommunledning, kyrka och andra tänkbara aktörer:

I och med att jag sitter med i nationaldagsgrupper och så vidare på rådhuset så finns jag i deras medvetande. De säger ”vi ringer Thomas!”. Det blir på det personliga planet! Man blir ingen institution – utan man blir en person som de vet ställer upp (Kyrkoherde, Nikolaikyrkan).

Kvällen efter gudstjänsten samt den följande helgen höll kyrkan extraöppet.

Några av dem som sökte sig dit ville samtala om det inträffade. ”Det var inte många – men det var en del som sökte sig dit för personliga samtal.” I kyrkan fanns också representanter för andra organisationer och ”inte bara religiösa – eller kristna – företrädare”. Tillsammans sökte man tröst och förståelse för det inträffade. Kyrkoherden beskriver gudstjänsten, samt det efterföljande arbetet, som en *ekumenisk historia*.

Utöver den välbesökta minnesgudstjänsten i Nikolaikyrkan höll även flera andra centralt belägna kyrkor öppet under torsdagskvällen och de följande dagarna. I Olaus Petri-kyrkan fanns t.ex. kondoleansbok, foto av Anna Lindh samt präster att samtala med fram till 21-tiden under torsdagen. Även i frikyrkoförsamlingen Betel hölls minnesgudstjänst under kvällen.

Organisationslivet

BRODERSKAPSRÖRELSEN OCH DE MUSLIMSKA FÖRENINGARNA

Den 11 september hade den socialdemokratiska kristna sammanslutningen Broderskapsrörelsen tillsammans med flera av Örebros muslimska föreningar planerat en gemensam fredsm manifestation på stadens stortorg, strax intill Nikolaikyrkan. Arrangemanget hade marknadsförts flitigt veckorna innan:

Vi hade annonser, vi skickade ut information till alla medlemmar och på kyrkornas dag hade vi delat ut flygblad i Stadsparken (Ordförande, Broderskapsrörelsen,

Örebro). Manifestationen som inleddes klockan 18.00 fick förstärkt kraft och betydelse mot bakgrund av att Lindh avlidit under dagen: *"Det var fullt! På Stortorget var det fullt. Man tände ljus, man hade rosor med sig. Man både sjöng och talade"* (Ordförande, Broderskapsrörelsen, Örebro).

Talarna under manifestationen kom från olika politiska partier samt från de muslimska föreningarna och deras kyrkor. Arrangemanget fick en mångkulturell prägel:

Kurderna ville också komma till tals så vi lämnade plats ... så det var flera nationaliteter som Anna hade betytt mycket för /.../ Det var verkligen en blandning av nationaliteter. Det är intressant att se muslimerna med sina långa skägg och som står där – de vill också ha fred! Det är ju viktigt att ge utrymme till allt gott i samhället (Ordförande, broderskapsrörelsen, Örebro).

Efter manifestationen fortsatte många av deltagarna till den närliggande Nikolaikyrkan där kyrkan (och kommunen) anordnade minnesgudstjänst. Vid Stortorget finns också Arbetarkommunens lokaler vilka hölls öppna i samband med arrangemanget.

Örebro universitet

Örebro universitet är en av Örebros största samlingspunkter. Vid beskedet om att utrikesministern avlidit på morgonen den 11 september beordrade rektorskansliet alla flaggor på halv stång.

Samtidigt valde kommunikationsavdelningen att göra SVT-nyhetssändningar tillgängliga för studenterna via de tv-monitorer som finns uppmonterade runt om på universitetets campus. Vanligtvis används monitorerna för information om allehanda aktiviteter, men denna dag blev de en betydelsefull samlingsplats för studenterna: *"När vi sedan var runt och tittade så var det ju enormt mycket folk som stod framför tv-apparaterna"* (Internkommunikatör, Örebro universitet).

Klockan 10.50 publiceras en personlig text från rektor på universitetets externa och interna webbplats: *"En ledande företrädare för det öppna samhället är död /.../ Det är med bestörtning som jag konstaterar hur våldet kan förändra den demokratiska dagordningen och processen."* Beslutet om att publicera en dylik text tas av rektor i samarbete med kommunikationsavdelningen.

Samtliga offentliga föreläsningar och aktiviteter med anledning av den stundande EMU-omröstningen ställs in. Man avvaktar med invigningen av Campus Kopparberg som skulle ha skett samma dag. Carl Bildts besök på universitetet, där han tillsammans med några av skolans studentföreningar skulle deklarera sin ståndpunkt i EMU-frågan, ställs också in.

Några riktlinjer för hur universitetets undervisande personal ska hantera situationen sprids dock inte från universitetets centrala ledning. Lärarna som har föreläsningar och seminarier inplanerade under torsdagen väljer efter egen känsla hur de ska hantera situatio-

Bild 24. Sörjande örebroare tänder ljus på Stortorget i Örebro.

nen. Från och med morgonen den 12 september och två veckor framåt finns en kondoleansbok i universitetets Stilla rum vilket informeras om via universitetets externa och interna webbsida. Samma dag väljer rektorskansliet att arrangera minneskonserter i två av universitetets lunchrestauranger. För musiken står studenter från musikhögskolan.

Kvällen den 12 september uppmärksammar kommunikationsavdelningen att någon anonymt berömmar universitetets hantering av sorgearbetet efter mordet på den interna webbplatsen:

Någon uttryckte stolthet över universitetets hantering av händelsen. De tyckte att det var snyggt hanterat. Det är väldigt ovanligt! Oftast om man inte hör något – då är det väl okej. Men annars är det mest om något är dåligt ... (Internkommunikatör, Örebro universitet).

Som på många andra myndigheter hissade universitetet åter flaggorna till halv stång den 19 september i samband med minneshögtiden för Anna Lindh. Denna minnesgudstjänst visas även på campusområdets samtliga tv-monitorer.

Lokala massmedier

RADIO ÖREBRO

Vid Lindhdådet fick Radio Örebro (SR/P4) en viktig roll i den lokala kommunikationen och krisarbetet. Redaktionen nåddes av beskedet att Lindh hade knivskurit på eftermiddagen den 10 september: ”Strax innan kvart i fem-Ekot kom det på flash från

TT” (Programledare, Radio Örebro). Så sent på eftermiddagen är bemanningen på stationen låg och det inträffade ledde inte till några åtgärder: ”Det var ju väldigt försiktigt. Anna Lindh har blivit knivskuren i armen – det lät ju inte så allvarligt” (Nyhetschef, Radio Örebro).

Under eftermiddagens sena nyhetssändningar informeras Radio Örebros lyssnare om det inträffade, utan att händelsen ges någon lokal prägel. Personalen inser dock snabbt att sändningarna med stor sannolikhet kommer att påverkas följande dag: ”... i morgon får vi nog prata om politikernas säkerhet” (Programledare, Radio Örebro). I detta tidiga skede kontaktas inte lokalradiostationen av lokala företrädare som har information som de önskar att förmedla med anledning av det inträffade.

Morgonen den 11 september inleds de lokala sändningarna med 60 sekunders nyhetssändning klockan 05.59. Nyheterna domineras helt av uppgifter kring dådet och Lindhs hälsoläge. Sändningen har en viss lokal prägel. Länets socialdemokratiska Europaparlamentariker Hans Karlsson riktar kritik mot säkerheten kring utrikesministern. I sändningen meddelas även att Margot Wallströms inplanerade besök i Örebro (tillsammans med Lindh) var inställt samt att Carl Bildts besök på Örebro universitet också inställts på grund av det inträffade. Vilka källor dessa lokala uppgifter kommer ifrån är inte helt klart ”... det kan vara så att det står i lokaltidningarna att det är inställt eller också finns det pressmeddelande utskickat” (Nyhetschef, Radio Örebro).

Lokalradions första längre nyhets-sändning sker 06.30. Sändningen innehåller dels en längre TT-text om Lindhs hälsoläge och den eventuella gärningsmannen, dels görs ytterligare en lokal vinkling. Den lokala oppositionen ges utrymme genom Johan Persson, folkpartistisk riksdagsledamot och ordförande i riksdagens justitieutskott.

Strax efter klockan 09.00 sker det som definitivt förändrar programtablån under den följande dagen:

Flashen kom strax efter nio. Då höll vi precis på att bryta upp ifrån morgonmötet. Då gick nyhetschefen direkt till sändande studio och läste ... (Programledare, Radio Örebro).

Då dödsbudet förmedlas till lyssnarna avbryts en pågående direktsändning från ett dagis i Karlskoga. ”Vi hade en reporter som var ute och han visste ju inget utan fick bara veta att han skulle lämna plats för reporter.” (Programledare, Radio Örebro) Minuterna runt beskedet är sedan kaotiska. Sändningen växlar mellan nationella inslag från Ekot till sändningsutrymme för lokalstationen. Direktiven om de nationella inslagen kommer med kort varsel: ”några gick in i studion ... och fick bara sitta och hålla igång /det lokala/ snacket” (Programledare, Radio Örebro). Även om situationen är omtumlande hittar redaktionsmedlemmarna snabbt sina respektive roller. Direkt efter dödsbeskedet ”springer” ett par reportrar ut på gatan utanför redaktionen i centrala Örebro för att samla lokala röster angående det inträffade.

Parallellt försökte stationen lägga om musikutbudet i sändningarna, trots detta hinner man få något enstaka samtal från irriterade lyssnare:

Folk tyckte att den första låten var för uppoppad – att det inte var mer sorg i musiken – direkt. Det där är så otroligt känsligt! Man tyckte att det var för medryckande (Programledare, Radio Örebro).

Musikproducenten vid stationen kände sig i någon mån lurad genom uppgifterna om att Lindh var lindrigt skadad. ”Jag trodde att det var på väg att hon skulle bli stabilare.” Musikvalet de inledande minuterna fick göras utifrån tidigare planerad dagslista:

Vi gjorde de första förändringarna på sekunden. Plockade av det vi hade – allt ligger på hårddisk – sedan, en liten, liten stund efteråt, var jag där och gjorde om resten av dagen och de följande dagarna – helt och hållet från grunden (Musikproducent, Radio Örebro).

Reportrarna som begav sig ut på stan intervjuar bara någon minut efter dödsbudet ”vanliga” örebroare som passerar utanför studion om deras reaktion: ”Vi var direkt på!” (Reporter, Radio Örebro). I nyhetssändningen klockan 09.30 hörs de första örebroarna kommentera mordet i etern. Under den följande dagen intar sedan stationen rollen som förmedlare av lokal information rörande det inträffade, samt som beskrivare av det lokala sorgearbetet och de känslor som dådet väckt bland de boende i länet.

Det inplanerade programmet "Boulevard: på jobbet" som alltid sänds direkt från en arbetsplats (denna dag ett dagis i Karlskoga) byter sändningsplats i och med dödsbudet: *"Hade reportern varit på en större arbetsplats så hade vi kunnat gå runt och prata med människor och slussa in kommentarer i det programmet"* (Programledare, Radio Örebro). Istället beger sig reportern och sändningsbilens tekniker till torget i Karlskoga. Här intervjuas ett antal lokala företrädare med anledning av det inträffade, bl.a. kommunalråd, journalister på Karlskoga tidning samt lokala kampanjarbetare inför EMU-valet. Även representanter från Örebro (bl.a. landshövdingen samt Örebro kommuns pr-chef) medverkar via telefon i sändningen. En finsk sammanfattning omkring det inträffades ges under förmiddagen.

Parallellt med förmiddagssändningarna från Karlskoga arbetar ett par nyhetsreportrar med att förmedla en bild av vad som sker och händer i Örebro. Båda rör sig runt Stortorget:

Utanför kommunhuset står folk i kö och jag pratar lite med folk som är upprörda. Sedan gick jag in i kommunhuset. När jag skulle prata med receptionisten – då grät han! Alldeles röd i ansiktet. Så skulle jag prata med en annan som också började gråta. Det var alldeles tyst! Det var en otrolig upplevelse. Det var så tyst. Människor viskade nästan (Reporter, Radio Örebro).

Den andra reportern återger en stämningfull betraktelse från Stortorget där valstugorna från EMU-debatten

blivit en samlingspunkt för bestörta valarbetare. Hon berättar om hur hon ser valarbetare som tar ner affischer och delar ut rosor.

I nyhetssändningen klockan 12.30 ges en översikt av de evenemang som kommer att hållas i länet under kvällen, med anledning av det inträffade. Nyhetsuppläsaren berättar att det finns kondoleansbord i samtliga kommuner i Örebro län och att minnesgudstjänster har planerats i flera kyrkor bl.a. i Betelkyrkan och i Nikolaikyrkan. Information om att socialdemokraternas partilokal i Örebro hålls öppen samt att en fredsmanifestation kommer att hållas på Stortorget under kvällen sprids även av lokalradion.

Journalisterna vid lokalradiostationen återger i efterhand flera erfarenheter ur krishanteringssynpunkt. En rör dilemmat med valet av musik i sändningarna. Inga centrala direktiv gavs och inte heller var det aktuellt att spela den "förbrända s.k. kungen är död-skivan" som ska användas när konungen eller hans kronarvingar avlider:

Hur stor ska sorgen vara? Jämfört med till exempel Estonia? Man kanske jämför med nine-eleven? Det går ju att gradera det där – känslomässigt – men det får ju var och en ... det finns ju ingen mall. Stationerna lät ju väldigt olika – en som var ute och reste denna morgon och åkte igenom flera län hörde skillnader (Musikproducent, Radio Örebro).

Dagarna efter mordet på Lindh kom dock Radio Örebro att få mycket beröm av sina lyssnare för musikvalen.

Bild 25. Ljus och blommor i Örebro.

Journalisterna upplevde – i linje med tidigare erfarenheter från krishändelser – att lokalradion även fungerar som en central informationskälla dit myndigheter och kyrkor m.fl. hör av sig för att försöka sprida information: *”Börjar vi att säga i sändning att Örebro ska ha ... då ringer både Nora och Kumla och så vidare och berättar. Då fylls det på rätt snabbt”* (Nyhetschef, Radio Örebro).

Parallellt söker stationens journalister också egen information via bl.a. kommunernas hemsidor. Vid Lindhdådet kontaktar dock inte allmänheten lokalradion, vilket förekommit vid andra typer av kriser (t.ex. Estonia). Lindhmordet föranledde endast något enstaka samtal från lyssnarna.

En annan erfarenhet rör samspelet med riksradians Ekosändningar som ofta måste läggas in i de lokala sändningarna utifrån centrala direktiv i samband med bl.a. större samhällskriser etc. I samband med dådet mot Lindh gavs lokalradion större plats för egna sändningar än vid t.ex. 11 septemberkatastrofen i USA.

En ytterligare erfarenhet rör personalens tidigare erfarenheter av dylika händelser. Både internationella och nationella krishändelser (t.ex. Estonia, 11 september (2001) och lokala krishändelser (pedofilskandal, Kumlarymning, större trafikolyckor m.m.) i länet har givit värdefulla erfarenheter. Personalen menar att man vid dylika situationer har: *”... drivna roller ... man vet vad man ska göra! Så fort som det har landat inom en själva – så går man in i det och bara jobbar”* (Reporter,

Radio Örebro). I samband med nationellt uppmärksammade händelser som inträffat i Örebrotrakten har lokalradion utsatts för många frågor från andra medier i landet, t.ex. vid pedofilskandalen: *”Då måste vi nästan avsätta en person som ska serva andra medier – men det bekymret hade vi inte nu”* (Nyhetschef, Radio Örebro).

NERIKES ALLEHANDA: www.nerikes.se

Ytterligare ett lokalt massmedium som fick en central roll i det akuta skedets lokala informationsgivning var Nerikes Allehandas webbupplaga. Här spreds – parallellt med etermedierna – den första lokala massinformationen angående dådet och dess efterverkningar. Klockan 16.58 onsdagen den 10 september meddelar webbsidan att Lindh knivskurits. Uppgifterna hämtas från TT:

Knivskärningen inträffade vid varuhuset NK vid Hamngatan. Björn Pihlblad, informatör vid Stockholmpolisen, säger till Sveriges Radios Ekoredaktion att Lindh blivit knivskuren i armen. Lindh är enligt Ekot förd till sjukhus (www.nerikes.se 03-09-11).

Under den följande kvällen förmedlas, parallellt med ”flashar” från riksmidierna, lokala nyheter vid ett par tillfällen (21.02 och 21.30). Det rör sig om kommentarer från socialdemokratiska företrädare i Örebro samt information om att socialdemokraterna ställer in sina lokala möten under kvällen. Trots det inträffade ligger antalet besökare på

sidan i princip på normal nivå (12 400 besökare sammanlagt under dagen).

När webbredaktören når sin arbetsplats vid 06.30-tiden den 12 september anar han att Lindhs hälsoläge med stor sannolikhet försämrats:

Jag drog slutsatsen redan på kvällen – egentligen när jag pratade med en granne som är läkare – blodsidan – hematolog. Med tanke på operationen tänkte jag ”hon dör!”. Jag var på något sätt mentalt inställd på det när jag gick till jobbet den här morgonen (Webbredaktör, Nerikes Allehanda).

Strax efter att han anlänt till redaktionen (ca 07.00) bekräftas hans förningar via en av kvällstidningarnas webbsidor:

Jag vill minnas att Expressen under någon minut eller om det var några sekunder la ut ”Anna Lindh död!”. Sedan försvann det bara. Då blev jag säker! Då drog jag slutsatsen ”de vet – men har inte fått det bekräftat” (Webbredaktör, Nerikes Allehanda).

Efter detta inträdde en sorts informationsvakuum där det varken kom några ”flashar” från riksmidierna/nyhetsbyråerna eller officiella uttalanden från regeringskansliet angående hälsoläget. Vid Nerikes Allehanda väntade man på ett formellt dödsbesked: ”Det är i huvudsak TT:s information som man lutar sig emot till 98 procent i ett sådant skede.” Klockan 08.57 förmedlas information om att statsminister Göran Persson strax ska hålla en presskonferens där denne ska berätta om Lindhs hälsotillstånd. Snart

nås redaktionen av det formella dödsbeskedet och klockan 09.14 publicerar Nerikes Allehanda webbtexen *ANNA LINDH DÖD* tillsammans med en resumé av den information som givits vid presskonferensen.

I och med dödsbeskedet får innehållet en mer lokal prägel. ”*Första steget är: ’Oj! Nu måste vi ut med nyheten!’ Steg två blir att vi försöker hitta så många lokala aspekter som möjligt.*” Bara ett 30-tal minuter efter dödsbudet på torsdagsmorgonen (09.46) väljer Nerikes Allehandas webbsida att inbjuda sina användare att uttrycka sin mening på tidningens debattforum. Webbplatsen blir snabbt en virtuell mötesplats och under en tiodagarsperiod lämnas 138 förhållandevis långa minnesord och innehållsrika tankar kring det inträffade. Att uppmana läsarna/användarna att bidra på diskussionsforumet – i samband med svårare samhällshändelser – hade webbredaktören erfarenhet av sedan tidigare:

Även vid 11 september (2001) gjorde vi samma sak. Då var det en lite annan typ av uppmaning: ”Är du på andra sidan Atlanten – hör av dig och berätta om hur du upplever det!” Då fick vi på något dygn 25-30 svar från gamla örebroare etcetera som hörde av sig med sina historier. Så vi märkte redan då att det fanns ett behov. Samma vid Astrid Lindgrens bortgång. Nätet blir ett forum där folk får skriva av sig lite grann (Webbredaktör, Nerikes Allehanda).

Efter den första akuta nyhetsfasen beger sig redaktören till tidningens bildarkiv för att sammanställa bilder från utrikesministerns besök i länet. Klockan 10.34 publiceras *Anna Lindhs liv i bilder*, med en lokal vinkling. På redaktionen råder full aktivitet. Information om vad som kommer ske i länet på grund av det inträffade samlas in:

I ett sådant läge är hela redaktionen ... folk har sina tentakler ... folk hör saker och har sina kontakter. Det kommer ju uppgifter hela tiden. Det är mera att webbredaktören eller någon annan får försöka att sammanställa (Webbredaktör, Nerikes Allehanda).

Från länsstyrelsen kommer ett pressmeddelande som leder till de första uttalandena från lokala företrädare via webbtidningen. Klockan 11.10 publiceras en text där landshövding Gerd Engman visar sitt deltagande och sin sorg: ”Det är fruktansvärt det som hänt. Sverige har mist en mycket duglig kvinna /.../ För mig är det en personlig vän som gått bort. Mina tankar i denna svåra stund går självklart till Bo med barnen: Samtidigt är det nu viktigt att visa att vi står starka. Det är i Annas anda och det är vad jag tror att hon själv skulle vilja.”

Strax därefter (11.14) följer nätupplagan upp med en artikel om säkerheten omkring Lindhs besök i Örebro, vilket skulle ha skett samma dag som hon avled: ”Hon skulle inte ha haft några säkerhetsvakter – två polispatruller skulle vara på plats för att se till att inte ordningen stördes.”

Vid lunchtid förmedlas en mer sammanställd information om planerade aktiviteter i länet. Sidan berättar att det finns kondoleansböcker (bland annat i rådhuset, i Arbetarkommunens lokaler i Örebro samt på Nora bibliotek). Kommundirektören i Örebro kommun ges utrymme och denne uppmanar personalen i Örebro kommun att ta sig tid, både på arbetsplatser och skolor, för att prata om det som har hänt. Andra uppgifter som ges är att kommunen flaggar på halv stång på officiella flaggstänger. Likaså har Nora och Laxå kommun flaggorna på halv stång. Att det finns möjlighet att besöka Arbetarkommunens lokaler vid Stortorget i Örebro förmedlas samt att det ska hållas en manifestation mot våld vid samma torg. Det informeras även om kvällens planerade minnesgudstjänst i Nikolaikyrkan.

Under fredagen den 12 september fortsätter webbtidningen att sprida information om minneshögtider och platser där det finns kondoleansböcker i länet. Man väljer också att skildra sorgearbetet genom ett s.k. webb-tv-inslag inspelat på stortorget i Örebro.

Den 11 september (2003) skedde en 30-procentig ökning av antalet besökare (16 300 besökare) på hemsidan. Dessa besökare gjorde samma dag 30 200 besök (ca 40 procent uppgång) och genererade 132 000 sidvisningar (ca 35 procent uppgång). Det högsta antalet besökare fanns på sidan mellan klockan 10 och 12 på förmiddagen och enbart under timmen 10–11 besöktes sidan av fler än 3 000 besökare. Den

12 september återgick trafiken till mer normal nivå. Trots att ökningen av besökare var markant i samband med Lindhmordet, så har tidningens webbsida upplevt ännu starkare ökning i samband med vissa större lokala nyhetshändelser.

SVT: TVÄRSNYTT

Dådet mot Anna Lindh fick stora konsekvenser för de planerade regionala SVT-sändningarna i Örebro- och Västeråsområdet. De regionala nyhets-sändningarna blev dock inte en primär informationskälla för allmänheten angående det lokala kris- och sorgearbetet eftersom sändningarna skedde först på kvällen (klockan 17.55, 19.10, 22.15).

Redan den 10 september – några timmar efter att knivskärningen inträffat – valde redaktionen att ägna stor del av nyhetssändningen åt personen Anna Lindh. I kvällssändningen klockan 19.10 var en större del av sändningstiden avsatt till EMU-debatt mellan Lena Hjelm-Wallén, kommunalpolitiker i Sala och Anna Lena Jansson, SECO:s länsordförande. När nyheten om att Lindh angripits började att spridas var gästerna redan på väg till studion:

När mina gäster kom var de väldigt, väldigt bestörta. De var märkbart berörda. Vi la alla motsättningar om EMU åt sidan och talade istället om politikens villkor. Lena Hjelm-Wallén kunde mycket målande beskriva sin tid som utrikesminister. Om hur det är att leva med livvaktsskydd och så vidare (Redaktör och programledare, Tvärsnytt).

Strax efter att redaktören anlät till redaktionen på torsdagsmorgonen nåddes man av en "TT-flash" som berättade att Lindh avlidit. Redaktören blev i viss mån överraskad: *"Jag hade vaknat på morgonen – ganska tidigt – av klockradion. Då sa man att läget var stabilt."* Redaktionsarbetet därefter inriktades mot att ge händelsen en lokal vinkling samt att följa och återge det nationella händelseförloppet. Redaktionen sökte kontakt med olika lokala företrädare samtidigt som den kontaktades av exempelvis kyrkor och församlingar som ville informera om minnesgudstjänster: *"Vi blev uppringda av flera stycken och försökte samla det i telegram."* Nyhetssändningarna under kvällen kom i hög grad att präglas av det inträffade: *"Vi hade politiker från Sala, Fagersta, Västerås, Askersund, Örebro och Karlskoga som kommenterade det inträffade – ett svep över vårt område."* Trots att evenmangsinformation spreds i kvällssändningarna möttes redaktionen i efterhand av viss kritik från bland annat Nikolaikyrkan i Örebro som inte upplevde sig ha fått önskad information spridd via etern:

Det var någon som var missnöjd. De tyckte inte att de fått ut sin information. Då ska man komma ihåg att vi normalt inte är som lokalradion. Vi har ingen skyldighet att gå ut med den typen av information (Redaktör och programledare, Tvärsnytt).

I samband med Lindhmordet fick inte Tvärsnytt utökade sändningstider. Inte heller ledde händelsen till utökad bemanning på redaktionen, något som

förekommit vid andra exceptionella nyhetshändelser: ”Vi klarade oss på befintliga resurser” (Redaktör och programledare, *Tvårsnytt*).

Större lokala arbetsgivare

I Örebro finns ett antal större offentliga och privata arbetsplatser som i olika omfattning kom att beröras av det inträffade. Vid det kommunala bostadsbolaget *Örebrostäder* (ÖBO) ledde inte det inträffade till några mer omfattande åtgärder riktade mot personalen. I samband med den allmänt utlysta minneshögstiden uppmuntrades personalen att medverka. Flagging på halv stång vid bolagets fastigheter sköttes på ”eget initiativ” av ett anlitat vaktbolag.

Hos *Försäkringskassan* följde informationsansvarig, platschef och dennes sekreterare den extrainsatta presskonferensen med Göran Persson från Rosenbad. Då dödsbudet blev offentligt valde informatören omgående att förmedla denna information via kassans intranät. I samband med den officiella minneshögstiden arrangerades tyst minut.

Statistiska centralbyrån (SCB) berördes framför allt inom intervjuverksamheten. Detta skedde på två sätt. Dels kände sig flera intervjuare sorgsna och omtumlade av det inträffade och upplevde olust inför att ringa och besöka människor för att genomföra intervjuer. Dels arbetade myndigheten med Göteborgs universitets traditionella SOM-undersökning när mordet inträffade.

Flera av undersökningens frågor anknöt till EMU-kampanjen där Lindh var en av frontfigurerna. Flera intervjuare valde på eget initiativ att minska sin arbetstid, genom att nyttja sina möjligheter till flexitid. Andra – som inte hade den möjligheten – sänkte intervjutempot. Frågeundersökningen som rörde Lindh kom efterhand att justeras. SCB:s personal valde sedan att delta i den tysta minut som arrangerades i samband med den allmänna minneshögstiden.

Även hos några av de största lokala privata arbetsgivarna ledde dödsbeskedet till aktiviteter och åtgärder. Bland de anställda vid verkstadsföretaget *Atlas Copco* riktades stort intresse mot det inträffade och många av de anställda på verkstadsgolvet och i kontorsbyggnaderna följde händelserna via radions nyhetssändningar. I samband med den nationella tysta minuten uppmuntrades personalen att delta. Vid verkstadsföretaget *Haldex* gick inga speciella direktiv ut från ledningen. Stor del av verkstadspersonalen följde händelseförloppet via radio i sina hörselskydd. Vid *Sydkraft* valde man att visa sitt deltagande genom att flagga på halv stång den 11 september.

Sitel Nordic är ett av Sveriges större callcenterföretag och samtidigt en stor arbetsgivare i Örebro. När företaget nåddes av beskedet att utrikesministern avlidit valde det att kontakta sina uppdragsgivare och kunder. Ungefär hälften av dessa ville inte att personal i sin tur skulle kontakta företagets kunder denna speciella dag. Callcentrets personal fick därför genomgå en snabbt arrange-

rad utbildning, istället för ordinarie telefonsamtalsarbete. Efterhand arrangerades en tyst minut vid företaget till minne av Lindh.

Sammanfattning

Hur nås myndigheterna på lokal nivå av beskedet om att Anna Lindh knivskurits och senare avlidit? Vilka åtgärder leder det inträffade till hos regionala och lokala myndigheter som länsstyrelse, landsting, kommun och polis? Hur fungerade krisarbetet och sorgearbetet i stort i det lokala samhället?

Dessa frågor står i centrum för denna delstudie där huvudsyftet är att ge en lokal bild av kommunikation, krishantering och sorgearbete i samband med utrikesministermordet.

Vid myndigheterna på lokal nivå finns ingen vetskap om att utrikesminister Anna Lindh avlidit av sina skador innan nyheten förmedlas ut över landet via riksmidierna. När beskedet kommer blir många starkt känslomässigt berörda, allra tydligast påverkas de instanser som har anknytning till Anna Lindhs politiska liv.

Det lokala krishanteringsarbetet centreras till kommun och kyrka. Arbetet dirigeras från rådhuset i Örebro där det snabbt ordnas med ett kondoleansrum dit både den egna personalen och kommuninvånare söker sig. Genom lokal närhet och tidigare kontakter knyts snabbt den centralt belägna Nikolaikyrkan till sorgearbetet, bl.a. arrangerar kyrkan minnesgudstjänst under kvällen den 11 september. Inom kommunen

tar olika politiker och tjänstemän ett rutinemässigt ansvar, men också spontant ansvar för olika delområden i krishanteringsarbetet. Vem som tar initiativ och gör exakt vad är i efterhand bitvis oklart, men information sprids snabbt både till kommuninvånarna (via lokalmedierna och kommunens webbsida), samt till kommunens egen personal (via e-post och intern webbsida).

Händelsen leder inte till att några formella krisplaner etc. utlöses vid t.ex. kommun och/eller länsstyrelse, utan de aktiviteter som iscensätts sker genom en ad hoc-organisation byggd på personliga nätverk och lokal närhet.

På skolornas verksamhet ger dådet starka avtryck. En möjlig tendens här är att det sätter djupare spår i verksamheten ju lägre ned i skolåldrarna man kommer. Vid gymnasieskolan som undersökts vidtas dock flera åtgärder för att sprida information om det inträffade (bl.a. informationsbrev), men händelsen uppfattas ändå inte påverka verksamheten i samma omfattning som exempelvis terrorattackerna 11 september (2001). Vid den undersökta hög-, mellan- och lågstadieskolan sprids information till lärarna via lärarrummen. På denna skola präglas undervisningen allt tydligare ju lägre ned i åldrarna man kommer. Samtidigt gör personalen vad man kan för att ge det inträffade rimligt stora proportioner, med tanke på de yngre eleverna.

Inom kyrkan föranleder det inträffade förstärkt aktivitet. Kyrkans arbete centreras till den centrala Nikolaikyrkan, men även i andra kyrkor hålls extra-

öppet samt ordnas möjligheter till samtal med präster etc. Inom kyrkan upplever man att tidigare erfarenheter (bl.a. från Estoniakatastrofen och 11 september, 2001) lett till förbättrad beredskap för en dylik händelse.

Hos polisen leder inte det inträffade till någon ökad belastning. Tvärtom blir dagarna efter dödsbudet ovanligt lugna. Läns- och lokalpolisen får inte någon information från central nivå som skiljer sig markant från den som sprids via medierna.

Landstinget berörs inte i någon större omfattning av det inträffade. Som vissa andra större offentliga arbetsplatser ordnas med kondoleansböcker vid några centrala mötesplatser (kansliet och vid några av lasaretten inom länet). Inte heller inom vården leder det inträffade till någon form av åtgärder. Inom psykiatrien visar ändå i efterhand statistik att antalet akutsökande ökade på jourmottagningarna under dygnet då utrikesministern avled.

Vid de stora arbetsplatserna och andra typer av mötesplatser handlar sorgearbetet i många fall om flaggning på halv stång. Ofta uppmanas även de anställda att medverka i den utlysta tysta minuten i samband med minneshögtiden för Anna Lindh. Vid några stora arbetsplatser där verksamheten bygger på telefonintervjuer etc. planeras delvis verksamheten om i det akuta skedet efter dödsbudet.

Även om det i Örebro snabbt gavs möjlighet att skriva i kondoleansböcker, öppnades minnesrum, planerades och

arrangerades minnesgudstjänster m.m. så var inte kommunikationen mellan de lokala myndigheterna speciellt omfattande. I det akuta skedet efter att Lindh avlidit utbyts tankar om det inträffade mellan representant för kommunledning och landshövdingen. Efterhand under dagen söker kommundirektören upp polisen och frågar om möjligheten till ökad bevakning runt rådhuset, med anledning av de stora folkmassor som samlades där. Genom lokala nätverk sprids information mellan kommunledning och andra organisationer som t.ex. kyrkan.

Medierna blir en central förmedlare av lokal information. Etermediernas roll (tillsammans med den lokala tidningens nyhetswebb) blir extra central då de erbjuder den enda möjligheten att snabbt sprida dagsaktuell information om utlysta och/eller inställda arrangemang med anledning av dådet. De lokala etermediernas programtabläer och sändningstider förändras samtidigt som medierna söker sig till för dem traditionella källor (som t.ex. kommunledning, journalistkollegor och landshövding) för kommentarer.

I vissa typer av kriser uppstår ofta konflikter mellan just medier och myndigheter. Vid Lindhdådet uppstår dock inga sådana lokala brytpunkter. Mediernas granskande roll minskar och de intar mer en roll som lokal ”myndighetsmegafon” i det akuta skedet. Lokalpolitiker får möjlighet att sprida en ovanligt oredigerad information via exempelvis lokalradion.

Som en ”ny” viktig medieaktör vid kriser framstår den lokala tidningens webbupplaga. Antalet besökare ökar kraftigt och webben blir tidigt under torsdagsförmiddagen en välbesökt plats där människor söker information samt uttrycker tankar omkring dådet. Tidigare har lokalradion ofta varit den i särklass mest använda informationskällan vid större (lokala) krishändelser, men Lindhmordet visar att den lokala tidningens webbsida allt tydligare står som ett komplement när allmänheten söker information. Även myndigheternas (främst kommunens) webbsidor får ökat antal besökare.

En viktig roll för både informationsgivning samt informationshämtning vid Lindhkrisen får de elektroniska medierna. Internt inom myndigheter, offentliga större arbetsgivare samt i skolorna används intranät och e-post för att sprida information och riktlinjer med anledning av det inträffade. På skolor där det finns s.k. interna tv-monitorer används dessa för informationsspridning.

Tidsmässigt är ett krishanteringsarbete iscensatt i Örebro cirka tre timmar efter att statsminister Göran Persson meddelat att Sveriges utrikesminister Anna Lindh avlidit. Vid lunchtid ger flera av lokalmedierna sammanfattande information om möjligheterna att skriva i kondoleansböcker, besöka minnesrum samt att delta vid minnesgudstjänster. Under dessa tre timmar har redan många örebroare hunnit besöka t.ex. minnesrummet i rådhuset.

Sammantaget är de viktigaste resultaten vad det gäller kommunikation, krishantering och sorgearbete i Örebro med anledning av utrikesministermordet att:

- Länet nås av beskedet om att Lindh avlidit via *medierna*.
- Mordet på Anna Lindh leder *inte* till att formella krishanteringsplaner aktiveras vid de regionala och lokala myndigheterna.
- Krisarbetet hos huvudaktörerna (t.ex. vid kommunledningen) får *dubbla dimensioner*. Dels förväntas de iscensätta ett lokalt sorgearbete för allmänheten, dels ställs de inför intern krishantering och eget sorgearbete.
- Utfallet av krishanteringsprocessen relateras i hög grad till tidigare *goda relationer* mellan lokala myndigheter, lokala medier samt andra organisationer som blev engagerade. Faktorer som tidigare bekantskap, lokal närhet och tidigare erfarenheter är sådant som kopplas till ett framgångsrikt krisarbete av de inblandade.
- Lokalmedierna ger händelsen en *lokal vinkling* och intar rollen som ”myndighetsmegafon” i det akuta läget. Medierna ägnar sig till stor del åt att förmedla information och skildra lokala aktiviteter med anledning av det inträffade.
- *Internet* är en mycket viktigare kanal för lokal krisinformation i samband

med mordet. Via nätet sprids såväl extern information (från t.ex. kommunens webbsida) men också internt (via intranät och e-post) inom flera organisationer och förvaltningar.

- *Lokala mötesplatser* där människor kan samlas och uttrycka sin sorg och sina tankar med anledning av

händelsen blir välbesökta. Såväl *direkta* (torg, kyrkor, kondoleansrum etc.), som *indirekta* (dvs. samling vid radio- och tv-apparater för att ta del av etermediernas sändningar) samt *virtuella* mötesplatser (t.ex. Nerikes Allehandas diskussionsforum på webben) får ett stort antal besökare/lyssnare/användare.

GUNNAR LUNDMARK/SVD/SCANPIX

Bild 26. Kondoleansbesökare.

Diskussion och slutsatser

Mats Eriksson, Anders Johansson och Larsåke Larsson

Mordet på utrikesminister Anna Lindh i september 2003, i kampanjspurten inför omröstningen om Sverige ska gå med i det europeiska valutasamarbetet, är den senaste krishändelsen i en serie allvarliga samhällsstörningar under ett decennium. Alla krishändelser av denna dignitet – som Estonia 1994, Göteborgsbranden 1998 och 11 september 2001 – har politiska implikationer på ett eller annat sätt, och i det sista fallet även politiska orsaker i ett internationellt perspektiv. Ministermordet har däremot direkt politisk karaktär. Inte bara därför det drabbade en framträdande förtroendevald person utan också mot den demokratiska ordningen och processen (oavsett om gärningsmannen haft politiska syften med dådet eller inte).

Attentatet berör och drabbar därmed det politiska och demokratiska systemet på ett annat sätt än tidigare kriser. På regerings- och departementsnivå – och i viss mån även hos riksdagen – nödgas man hantera en krishändelse och dess konsekvenser, nationellt och gentemot omvärlden, samtidigt som man ställs inför en intern krishantering och egen sorgebearbetning. Den-

na dubbla dimension utmärker i allra högsta grad denna krishändelse, i alla fall på central nationell nivå.

Rikets högsta ledning i form av statsministern och dennes närmaste medarbetare liksom många anställda vid Utrikesdepartementet var mycket personligt påverkade av händelsen. Genom den direkta närheten mellan offret och regerings- och departementsanställda blev förutsättningarna för krisarbetet mycket speciella.

Dessa förutsättningar kom att forma krisarbetet och krisbearbetningens symboler och symbolhandlingar. Att många av de utåtriktade kontakterna med exempelvis medierna delvis kom att ske mitt inne i sorgemiljöerna påverkade också utvecklingsförloppet. Även vid tidigare krishändelser har ledande samhällspersoner visat empati och omsorg gentemot drabbade och deras familjer. Det är en viktig del i en statslednings nationella krishantering och krisbearbetning. I Lindhfallet fick dessa symboliska handlingar en ytterligare fördjupad karaktär genom aktörernas personliga närhet till den drabbade och hennes familj.

Krishantering på central nivå

På departementsnivå hanteras krisen med god rutinkänsla genom erfarenhet av ett flertal allvarliga samhällsstörningar under ett antal år. Krishanteringen kunde sättas igång snabbt på de tre närmast berörda departementen (Statsrådsberedningen, Utrikesdepartementet och Justitiedepartementet), underlättad av att de flesta aktörer fanns på plats, utom inledningsvis statsministern. Krisledning samlades på kort varsel även om den till en början var informell på Utrikesdepartementet (UD). På detta departement insåg man också omedelbart den dubbla dimensionen, varför intern krishantering och krisbearbetning mobiliserades parallellt med de externa aktiviteterna (se nedan).

De speciella förhållandena med den politiska karaktären och den känslomässiga närheten till händelsen för många myndighetsaktörer gav samtidigt särskilda villkor för krishanteringen och kriskommunikationen. Den praxis och rutin som erhållits från tidigare krishändelser ställdes inför vissa akuta justeringsbehov och improvisationer. Det är i och för sig ”naturligt” då ingen krishändelse är den andra lik och varje händelse kräver en egen specifik praktisk hanteringsordning.

Den snabbt igångsatta krishanteringen och kriskommunikationen kan förklaras dels med att de centrala aktörerna i detta drama får information om händelsen direkt från attentatsplatsen, dels genom att medier hör av sig mycket med kort varsel för att få det inträff-

fade bekräftat. Redan tio minuter efter knivöverfallet, innan det var känt vid departementet (utöver av ett fåtal personer), ringer de första redaktionerna. Det är ett tydligt tecken på de uppdrivna och komprimerade kommunikationsprocesserna i dagens samhälle.

Även vid riksdagen genomförs ett kris- och säkerhetsarbete i samband med mordet på Anna Lindh. En samling sker för i första hand personal när dödsfallet blivit känt och en minnesceremoni genomförs sedan när riksdagen påbörjar sitt arbete för hösten.

Kriskommunikation och mediekontakter

Kriskommunikationen i den aktuella händelsen tog sig delvis andra former än vid tidigare händelser. Pressinformationen och mediekontakterna kom, när det gäller regeringsnivån, således att ske mitt inne i kris- och sorgemiljön och tog delvis en mer omedelbar form med ibland direktarrangerad informationsgivning. De som svarade för denna information – inte minst statsministern själv – var personligt högst berörda, men även många journalister blev mycket känslomässigt påverkade vid den presskonferens där budet om dödsfallet de facto kom.

Statsledningen tog snabbt kommandot i informationshanteringen gentemot medierna och centraliserade den till Statsrådsberedningen (SB). Syftet var att uppnå entydig information, en strävan som uppnåddes i betydelsen att information spreds av ett begränsat

Bild 27. *Chefen för länskriminalpolisen, Leif Jennekvist, omringad av journalister vid presskonferens på Polishuset i Stockholm.*

antal källor, främst då statsledningen i Rosenbad. Samtidigt skapar denna hanteringsordning ett frö till problem i kommunikationen mellan inblandade parter samt i informationen till medier och allmänhet.

Kommunikationen med allmänhet, medier och utländska intressenter på telefon är förhållandevis normal och regeringkansliets växel fungerar med ordinarie bemanning. Hemsidan är däremot mycket välbesökt och starkt belastad (se nedan).

Attentatet mot Sveriges utrikesminister visar i ett avseende på vissa funktionsstörningar i kriskommunikationen. Problemen handlar dels om

vem som skulle ansvara för informationsgivningen i olika skeden, dels om informationens innehåll, särskilt efter det att Anna Lindh avlidit. Till detta kommer också det faktum att svenska folket inte fick besked om dödsfallet förrän närmare fyra timmar efter att det inträffat. Ett antal medierepresentanter upplevde informationen som bristfällig i flera avseenden.

När det för det första gäller frågan om informationsansvaret uppstod vissa oklarheter. Journalister uppger sig ha fått olika besked härvidlag både i krisprocessens inledning och även senare efter dödsfallet. Här infinner sig ett dilemma i förhållandet mellan centrali-

seringen av informationsgivningen till Statsrådsberedningen och det faktum att sjukhuset ägde kunskapen om vårdläget.

Sjukhuset utgick från sin policy som innebär att denna typ av information ska lämnas i samråd med patient och/eller närmast anhörig samt att tillkännagivande av att ledande offentliga personer vistas på sjukhuset ska göras av informationsansvariga hos personens myndighet. Avgörandet om informationens art och omfattning låg dock i detta fall i praktiken på ministerns make som förefaller ha krävt en restriktiv informationshantering, en vilja som statsledningen och dess representanter på sjukhuset inordnade sig i.

När det för det andra gäller informationens innehåll uppstod osäkerhet hos medierna och allmänheten vilken även bidrog till spekulation och rykten. Polisen gav inledningsvis, bland annat på brottsplatsen, besked om skadeläget som indikerade att skadorna var av mindre omfattning. Det korrigerades senare, dels vid statsministerns presskonferens, dels vid sjukhuset där departementsrepresentanterna kortfattat upplyste om skador och hälsotillstånd. Sjukhuset avvaktade däremot med att lämna medicinsk information – den första kommunikén kom först tio timmar efter det att operationen av ministern påbörjats. Kommunikén uppfattades som svårtolkad av journalisterna som inte fick ställa några frågor. Flera medier kom att sätta stor betydelse vid formuleringen att ”utrikesministerns tillstånd är just nu något förbättrat ...” i sin rapportering. Läkarpråket blev kort sagt inte förstått, varför ett bud-

skap om förbättrat tillstånd för ministern spreds i tv under hela morgonen. Allmänheten uppfattade således inte den lägesbild som statsledningen hade: att skadorna var mycket allvarliga. En bättre kommunikativ rådgivning till kommunikéns skribenter kunde möjligen ha minskat detta problem.

För det tredje kan tidsspännet från dödförklaring till offentliggörande diskuteras på en punkt. Kunde tiden från besked om makens hemkomst till sjukhusets bulletinutskick ha minskats genom koordinering mellan parterna och en förberedelse av bulletinen under tidig morgon?

Man kan anlägga två synsätt på den begränsade informationen om Anna Lindhs skadesituation och det sena budskapet efter dödsfallet. Å ena sidan kan hävdas att familjens intressen och vilja måste vara avgörande för vilken information som ges samt att det inte förelåg något ”oavvisligt allmänintresse” att snabbt offentliggöra dödsfallet. Å andra sidan kan hävdas att mord på en utrikesminister är en central riksangelägenhet, och även en internationell angelägenhet, som måste gå före enskilda personers och familjers behov.

Frågan är således vilken princip som ska anses lämplig i det aktuella fallet – den valda linjen med hänsynstagande till de anhöriga eller ett krav på snabb samhällsinformation. Även om hänsyn till familjen ska gälla som huvudlinje kan diskuteras om det hade varit möjligt att åstadkomma en bättre informationsspridning innehålls- och tidsmässigt. Frågan kan för framtiden vidare ställas om det finns behov av tydligare

riktlinjer på regeringsnivå om hur kommunikation ska hanteras i krislägen av typ vålds- och olycksrelaterade händelser riktade mot ministrar och andra centrala offentliga personer.

Polisens krishantering och kriskommunikation

Krishanteringen inom rättsväsendets olika delar kan bedömas ha präglats av samförstånd och väl fungerande relationer. Till skillnad från Palmemordet var poliskåren förberedd på att en händelse av detta slag kunde inträffa i Sverige genom ett individuellt och organisatoriskt lärande inom polisen som till stor del baseras på erfarenheterna från Palmeutredningen.

Polisens krishantering vid Lindhmordet kom till stor del att kretsa kring kommunikationsfrågor rörande myndighetens medierelationer. Även om man utvecklat kompetens och arbetsmetoder under senare år inom polisens informationsverksamhet blev det omfattande medieintresset problematiskt. Polisen uppvisar, trots tidigare erfarenheter från olika typer av extraordinära händelser, en viss ovana vid att hantera omfattande externa kommunikationsansträngningar av typ långa serier av presskonferenser. På detta område kan bedömas att ytterligare lärdomar och erfarenheter från tidigare krishanteringar finns att inhämta och införliva i organisationen. Så exempelvis simultantolkades polisens presskonferenser på fyra språk vid Estoniaförlikningen, men i samband med denna händelse erbjöds ingen sådan språktolkning.

Samtidigt som polisen riktar kritik mot mediernas, särskilt kvällstidningarnas, arbetsmetoder och etik i samband med Lindhmordet så tydliggör händelsen polisens och mediernas beroendeförhållande. I den akuta fasen understöder medierna i stor utsträckning polisarbetet. Medierna förmedlar polisens tipsnummer och efterlyser vittnen. Ett ytterligare exempel är att en journalist vid regional-tv påtalar för polisen att den tipsbuss som utlovats stå framför varuhuset dagen innan inte var på plats. Detta gav polisen en chans att rätta till sitt misstag och de lyckades få fram tipsbussen en halvtimme senare. Reportern valde att inte heller göra något inslag om polisens misstag.

Lindhdådet innebar även en rad kritiska frågor från medierna som polisen fick hantera. Dessa rörde framför allt att Anna Lindh hade gått utan livvaktsskydd, men också själva polisarbetet vid attentatet. Medierna intresserade sig även för utlarmningen av polis och ambulans till NK. Medierna letade således tidigt efter fel och syndabocker samtidigt som de också understödde polisens jakt på gärningsmannen.

Den viktiga interna kommunikationen

Krishanteringen innebar förutom externt riktade handlingar också en intern inriktning, och kriskommunikationen kom att få större betoning av målgruppen personalen än normalt vid krislägen. Visserligen är intern kommunikation i meningen lägesinformation m.m. av

central betydelse vid alla organisatoriska krishändelser – även om den ofta förbises – men i detta fall handlade informationen om personalen själv. Vid särskilt Utrikesdepartementet upplevde sig många anställda ha en nära relation till Anna Lindh, inom ministerkansliet närmast av anhörigkaraktär. Attentatet och dödsfallet blev en traumatisk och chockartad upplevelse för hela förvaltningskollektivet, även för utlandsplacerad personal.

Utrikesdepartementet insåg snabbt behovet av särskilda satsningar på kommunikation med de anställda och gav (uppbackat av regeringskansliet som helhet) snara möjligheter till krisbearbetning för personalen. Behovet av debriefing och krisbearbetning kan förväntas ha varit stort, men ett förutseende påbud om kollektiva krissamlingar i de olika enheterna inom UD förefaller ha löst en stor del av detta behov.

Det innebar också att krishantering- en kom att skötas av personer i ledande ställning som själva personligen var kris- och sorgtyngda. Även om denna krishantering i stora drag måste betraktas ha fungerat klart tillfredsställande blir frågan hur lämpligt det är att så direkt berörda aktörer sköter en krishantering. Å andra sidan fanns det i praktiken i särskilt detta fall knappast något alternativ. Alla tänkbara krisaktörer var mer eller mindre berörda av det inträffade.

Den nya kommunikationsteknologins roll

Två föregående stora krishändelser, Göteborgsbranden 1998 och terroristattentatet mot World Trade Center och Pentagon i USA 2001, visar vilken viktig roll den nya digitala tekniken fått i krishanterings- och kriskommunikationssammanhang.

För det första har mobiltelefonin spelat en avgörande roll, särskilt i krisernas inledande faser. Den nu aktuella krishändelsen uppvisar samma bild som de krishändelser som ligger närmast i tiden. Kommunikationen direkt efter överfallet på varuhuset och i det närmast följande skedet, larmning och lägesrapportering, skedde uteslutande genom mobilsamtal.

Det råder för det andra ingen tvekan om att Internet har etablerat sig som ett massmedium även i krissammanhang. Lindhmordet visar att webben förstärkt sin roll vid samhällskriser. Men trots att den tekniska kapaciteten att ta emot många besökare via nätet ökat under senare år, så blir belastningen så stor vid centrala myndigheter och riksmédier att det uppstår problem. Information Rosenbads webbplats går ner en stund på grund av alla besök, bland annat då webben används för att sprida pressinformation på andra språk. Lokalt (i Örebro) använder kommunen webben för extern och intern information om det inträffade och antalet besökare ökar.

Antalet besökare på mediernas webbsidor ökade likaså kraftigt. På nationell nivå blir tidningarnas och

televisionens sidor till och med överbelastade, och även på lokal nivå ökar antalet besökare på lokaltidningens webbsidor.

Vid några svenska myndigheter (t.ex. kommuner och länsstyrelser) finns i dagsläget förberedda webbsidor för kris- och katastrofinformation. Genom att dessa sidor finns tillgängliga även till ”vardags” är tanken att besökarna ska lära sig att hitta till sidan när det väl händer något extraordinärt. Vid Lindhmordet använde sig ingen av de studerade myndigheterna av de förberedda krissidorna, utan istället fick händelsen en central plats på ordinarie webbsidor.

Vid diskotekbranden i Göteborg 1998 sökte många personer med utländsk bakgrund information via kommunens hemsida, vilket ledde till språksvårigheter. I samband med Lindhmordet tas en viss språklig hänsyn på de centrala myndigheternas webbsidor, men på lokal nivå är webbsidebesökarna hänvisade till svenska språket. Lindhdådet visar även att nyhetsmediernas webbplatser inte bara är ett interaktivt forum för nyhetsförmedling och annonser etc. utan också en central plats för utbyte av åsikter och funderingar i samband med större samhällsstörningar. Den studerade lokaltidningens diskussionsforum på webben blir exempelvis en välbesökt virtuell mötesplats där människor diskuterar det inträffade.

Mordet på Anna Lindh visar också att nätet har fått en allt viktigare roll i det interna krishanteringsarbetet inom myndigheter och organisationer.

E-post, intranät och andra verktyg kopplade till nätverksanslutna datorer är en av de viktigaste kanalerna för att sprida intern information och riktlinjer med anledning av det inträffade.

Kriskommunikation på lokal nivå

Lindhdådet föranledde ingen nämnvärd kommunikation mellan centrala och regionala/lokala myndigheter. De länsmyndigheter (länsstyrelse, polis, landsting) som studerats i Örebro län nås av beskedet om knivskärningen, samt uppgiften om att Lindh avlidit, via medierna. Mordet leder inte till att formella krishanteringsplaner iscensätts vid länsorganen i Örebro även om händelsen föranleder lokala kontakter och aktiviteter. Förhållandet var sannolikt annorlunda i Stockholm där kontakter kan förväntas ha blivit upprättade med både länsorgan och kommunala organ, men det har inte undersökts i denna studie förutom vad gäller rättsvärdande instanser.

Den krishantering och det sorgearbete som bedrevs på lokal nivå upplevs av de inblandade samhällsaktörerna som välfungerande. Det goda resultatet hänförs till upparbetade kanaler och sedan tidigare goda relationer mellan myndigheter, lokala medier och andra organisationer som kom att bli engagerade. Lokal närhet och tidigare erfarenheter av extraordinära krishändelser är specifika faktorer som kopplas till ett framgångsrikt krisarbete av de inblandade.

Krisarbetet på kommunledningsnivå präglades av samma dubbla dimension som på central nivå (regering och departement). Samtidigt som ledande lokala politiker och tjänstemän får en central roll i att arrangera kondoleansrum m.m. för allmänheten, står de i behov av ett eget internt krishanteringsarbete. Bland personalen i rådhuset i Örebro fanns flera som arbetat nära Anna Lindh på departementsnivå och i ungdomsförbund och som kom att bli starkt personligt berörda av det inträffade.

Avslutande sammandrag

Ingen kris är den andra lik. Det är ofta slutsatsen i utvärderingar av allvarliga samhällsstörningar av olika slag och en allmän lärdom. Ändå finns det flera likheter mellan många sådana händelser när det gäller formerna för krishantering och kriskommunikation. I dessa avseenden uppvisar mordet på Anna Lindh 2003 flera likheter med tidigare krishändelser.

Mordet på landets utrikesminister är ändå en unik krishändelse på speciellt ett sätt. Det drabbar direkt statsledningen, den statsledning som sedan kommer att svara för den centrala krishantering och kriskommunikationen. Det innebär givetvis delvis andra villkor för krisarbetet än vid tidigare krishändelser av typ 11:e september-attentaten.

Den externa kommunikationen med medier och allmänhet genomförs ändå verkningsfullt utifrån god rutin för krishantering hos de centrala aktörerna i detta drama. Kommunikationen med andra involverade institutioner fungerar likaså smidigt. Vissa samordningsproblem uppstår emellertid i relationen mellan statsledningen i Rosenbad och Karolinska sjukhuset, vilket orsakar otydligheter i ansvar för informationsgivningen till medierna och någon tidspilan i offentliggörandet av att utrikesministerns avlidit.

Sjukhusets information skapar även så vissa problem ur journalistikens synvinkel. Informationen upplevs som mycket knapp och läkarspråket under operationsnatten blir inte förstått av reportrarna. Det bidrar till att allmänheten får uppgifter och uppfattningar om ett förbättrat tillstånd hos ministern långt in på morgonen då hon faktiskt redan är död.

För polisen innebär mordet mycket intensiva mediekontakter med fortlöpande presskonferenser. En viss ovana att hantera så omfattande pressinsatser kan noteras. Samverkan med medierna får dock bedömas som väl fungerande, men det är en samverkan som både innehåller mediernas hjälp i att få in tips och en synnerligen intensiv bevakning av misstänkta gärningsmän.

Att krisen är placerad mitt i krisarbetets hjärta vid berörda departement medför en betydande intern krishantering gentemot personalen, framför allt inom Utrikesdepartementet. Anna Lindh upplevdes som mycket närstående av många anställda både på hemmaplan

och av dem i utrikes tjänst, varför det inom UD krävdes ett omfattande intern krisbearbetning. Tät empatisk kommunikation och påbud om avlastning och sorgearbete utgår från ledningen där aktörerna dessutom själva är högst berörda av händelsen.

Utrikesdepartementet avlastas hanteringen en stor del av mediekontaktarna, då regeringskansliets kommunikationsarbete centraliseras till Statsrådsberedningen i Rosenbad. Sådan centralisering tillhör de vanliga organisatoriska greppen vid katastrofer och olyckor. Det möjliggör mer enhetlig information, men kan samtidigt föda problem – i detta fall kringskars normala kontaktkanaler gentemot bland andra medierna, och departementets presstjänst stod i viss mån vid sidan om händelseförloppet.

Kommunikation med allmänheten i samband med mordet på utrikesministern är dock inte koncentrerad till huvudstaden. På lokal nivå, med Örebro som undersökt exempel i denna studie, svarar ett flertal myndigheter, institutioner, kyrkor, organisationer och företag för kriskommunikativa insatser och möjligheter till sorgbearbetning.

I denna studie står myndigheternas arbete med kommunikation, krishantering och sorgearbete i fokus. Det går dock inte att bortse från lokalmediernas viktiga funktion som informations-spridare och aktiv understödjare i det lokala arbetet. Lokalmedierna ger händelsen en lokal vinkling och intar i hög grad rollen som ”myndighetsmegafon” i det akuta läget.

English Summary

Mats Eriksson, Anders Johansson and Larsåke Larsson

The murder of foreign minister Anna Lindh in September 2003, in the final stages before the vote on whether Swedish should join the euro, was the most recent crisis event in a series of grave national emergency situations over a ten-year period. All crisis events of this magnitude - such as Estonia in 1994, the Gothenburg fire in 1998 and the 9/11 attack in 2001- have had political implications in one way or another, and in the last case also political causes with an international perspective. The murder of the minister on the other hand is of a directly political nature. Not only because it befell a distinguished elected representative but because it impacted on the democratic order and process (whether the perpetrator had political motives or not).

The attack thus concerns and impacts upon the political and democratic system in a different way to earlier crises. At government and departmental level and to a certain extent also in Parliament, it has been necessary to confront a crisis event and its consequences both nationally and vis-à-vis the outside world, at

the same time as being faced with an internal crisis to deal with, as well as personal mourning. The event was to the greatest possible extent hallmarked by this double dimension at any rate at central, national level. The country's top leadership, personified by the prime minister and his closest staff together with many employees in the foreign office, were deeply affected personally by the event. Because of the close relationship between the victim and government and departmental staff, the conditions for dealing with the crisis were highly charged emotionally.

These conditions were to shape work in connection with the crisis and the symbols and symbolic action in crisis therapy. That many of the external contacts with e.g. the media came about partly amidst an environment of mourning also impacted on the course of events. Leading members of society have shown empathy with and care for victims and their families also on previous occasions. This is an important part of state-organised national crisis management and therapy. In the Lindh

case this symbolic action took on an even deeper nature due to the actors' personal closeness to the victim and her family.

Crisis management at central level

At departmental level the crisis was handled with satisfactory routine sensitivity derived from past experience of several serious emergency situations over a number of years. Crisis management could be quickly commenced at the three most closely affected departments (the Cabinet Office, the Foreign Office and the Department of Justice), facilitated by the fact that most players were on hand apart from the prime minister initially. Crisis managers gathered at short notice albeit meeting informally at the Foreign Office at first.

In this department they realised the double dimension immediately, whereupon crisis management was mobilised in parallel with external action (see below).

The special circumstances combining the political nature of the event with the emotional proximity to it presented many actors in authority with special circumstances for crisis management and communication. The practical experience garnered from earlier crisis events necessitated a certain urgent need for adjustment and improvisation. This is "natural" per se since no crisis event is like another and every event requires its own specific practical mode of action.

The speed with which crisis management and communication were established can be put down to the fact that the central players in this drama received information about the event straight from the scene of the crime, and to the fact that the media appeared at very short notice to confirm the fact of the occurrence. The first editors were ringing up just ten minutes after the stabbing, before the Department had been told (apart from a few people). This is a clear sign of the intensified and compressed communication processes taking place in today's society.

Crisis management was carried out in Parliament too in connection with the murder of Anna Lindh. A group meeting was held principally for staff when her death was made known and a memorial service when Parliament resumed work in the autumn.

Crisis communication and media contacts

Crisis communication after the current outrage took on other forms than in earlier events. Press information and the media contacts thus came about, as far as government level is concerned, amidst an environment of crisis and mourning and took on a more immediate form with the provision of directly arranged information. Those responsible for this information - not least the prime minister himself - were deeply affected personally, but many journalists were also deeply emotionally affected at

the press conference where the de facto announcement of the death took place.

The state leadership quickly took command of information handling vis-à-vis the media, based on the Cabinet Office. The purpose was to achieve clear information, an endeavour which succeeded in the sense that the information was disseminated by a limited number of sources, first and foremost the state leadership at Rosenbad. At the same time this mode of action sowed the seeds of problems in communication between involved parties and in the information passed to the media and the public.

Communication with the public, the media and interested foreign parties by phone was comparatively normal and the ministry's switchboard worked well with normal manning. The website on the other hand was visited a lot and under heavy pressure (see below).

The attack on Sweden's foreign minister points in one respect to certain functional disruption in crisis communication. The problems concern both who should be responsible for giving out information at the different stages, and also for the content of the information, especially after Anna Lindh died. In addition there is also the fact that the Swedish people were not told of her death until four hours after it occurred. A number of media representatives considered the information deficient in several respects.

Firstly, in connection with the issue of responsibility for the information, a certain lack of clarity arose. Journalists

say they were told different things both at the start of the crisis process and also later after her death. A dilemma resides here in the relationship between the basing of the dissemination of information at the Cabinet Office and the fact that the hospital owned the knowledge of her state of health.

The hospital's point of departure was its policy to the effect that this type of information should be given out in consultation with the patient and/or next of kin and that notification that a leading public figure is present at the hospital should be given by those responsible for information at the person's place of work. A decision about the amount and type of information rested however in actual fact with the minister's husband, who appears to have requested restricted handling of information, a wish to which the state management and its representatives at the hospital acceded.

Secondly, as regards the content of the information, uncertainty arose in the media and the public which also contributed to speculation and rumours. At the scene of the crime and elsewhere the police first of all announced the state of her injuries as relatively minor. This was corrected later, both at the prime minister's press conference and at the hospital where departmental representatives gave brief details of her injuries and state of health. The hospital on the other hand delayed giving out medical information - the first communication coming ten hours after commencing operating on the minister.

The news bulletin was regarded by journalists, who were not allowed to ask questions, as difficult to understand. Many members of the media set great store by the formulation, stating that the foreign minister's condition had just improved somewhat... in their reports. The medical language was in short not understood, whereupon news about the minister's improved condition was disseminated on TV throughout the morning. So the public did not realise the true situation as the state leadership did - that her injuries were very severe.

Better advice on communication to the authors of the news bulletin might have reduced this problem.

Thirdly, the time interval from her being pronounced dead to a public announcement was discussed at one point. Could the period of time between news of the husband's return home and the hospital issuing the bulletin have been reduced through co-ordination between the parties and preparation of the bulletin in the early hours of the morning?

It is possible to take two approaches to the restricted information about Anna Lindh's injuries and the delayed news of her death. On the one hand it can be maintained that the family's interests and wishes must be decisive for the information given out and that there was no "irrefutable public interest" requiring fast notification of her death. On the other hand it can be maintained that the murder of a foreign minister is a matter of central national concern,

– indeed even international concern, which must take precedence over the needs of individuals and families. The question is thus what principles are to be considered appropriate in the present case: the chosen approach with consideration for relatives or a requirement for fast information to the public. Even if consideration for the family was deemed the essential issue, it is still a moot point whether it would have been possible to bring about better dissemination of information as regards both content and the timing. A question can further be raised for the future as to whether there is a need for clearer guidelines at government level about how communication should be handled in critical situations concerned with violence and accidents involving ministers and other central public figures.

Police management of the crisis and communication

Crisis management within the various parts of the judicial system can be considered to have been characterised by mutual understanding and a well-functioning relationship. In contrast with the murder of Olof Palme, the police force were prepared for an event of this type being liable to occur in Sweden through individual and organised training within the police service based largely on the experiences of the Palme investigation.

The police crisis management in the Lindh murder revolved largely about communicational matters concerned with the authorities' relations with the media. Even if skills and working methods had been developed within the police information activity, the comprehensive media interest was still a problem. The police displayed, despite earlier experience from different types of extraordinary events, a certain lack of familiarity with handling comprehensive external communications consisting of long series of press conferences. It may be said in this area that further lessons and experiences from earlier crisis management need to be learnt and internalised by the organisation. Thus for example the police press conferences were simultaneously interpreted into four languages on the occasion of the sinking of the Estonia, but in connection with this event, no such interpreting was offered.

Whilst the police directed criticism at the ethics and working practices of the media and especially the evening papers in connection with the Lindh murder, the event shows up the dependency relation between the police and the media. In the acute phase the media largely supported the work of the police. The media passed on tips from the police and called for witnesses. A further example is when a journalist on regional TV pointed out to the police when the tips bus which was supposed to have been outside the department store the previous day had failed to turn up. This gave the police a chance to put

their mistake right and they managed to get the tips bus to turn up half an hour later. In return the reporter chose not to write about the police mistake.

The Lindh outrage also meant a number of critical questions from the media which the police had to field. These concerned especially the fact that Anna Lindh had been without a bodyguard, but also police activity itself after the attack. The media were also interested in the way the police and ambulance were summoned to NK [the Swedish department store where Lindh was murdered]. The media were thus looking for errors and scapegoats early on whilst at the same time supporting the police hunt for the attacker.

Important internal communication

In addition to externally orientated action, crisis management also involved internal orientation, and crisis communication was to be more strongly emphasised by the target group, i.e. the staff, than in normal crisis situations. Certainly internal communication in the sense of the current situation etc is of central importance in all organisational crisis management - even if this is often ignored - but in this case the information concerned the staff themselves. Especially at the Foreign Office many employees felt they had a close relationship with Anna Lindh, and within her ministry almost a family one. The attack and her death were a

traumatic, shock experience for the entire administration, even for staff on placement abroad.

The Foreign Office saw an immediate need for a special effort in communication with the employees and quickly provided opportunities for crisis therapy for the staff (backed up by the Cabinet Office and the ministries in general). The need for debriefing and crisis therapy can be expected to have been large, but a far-sighted instruction for collective crisis meetings in the different sections of the F.O. seems to have solved many of these needs.

It meant also that crisis management had to be handled by people in leading positions who were themselves borne down by crisis and mourning. Even if this crisis management must be largely considered to have manifestly worked well, the question remains of how appropriate it is for directly affected players to be called upon to provide crisis management. On the other hand there was no practical alternative, especially in this case. All imaginable actors in the crisis were more or less affected by what had occurred.

The role of the new communication technology

Two previous major emergency situations, the Gothenburg fire in 1998 together with the terror attack on the World Trade Center and the Pentagon in the USA in 2001, show what an im-

portant role is played by the new digital technology in connection with crisis management and communication.

Firstly mobile telephony played a decisive role, especially in the early stages of these crises. The current emergency shows the same picture as the other emergency situations in the immediate past. Communication immediately after the attack in the department store and in the immediately following stage, the alarm and reporting of the situation, took place exclusively by mobile phone.

Secondly there can be no doubt that the Internet has established itself as a mass medium also in emergencies. The murder of Lindh shows that the web has strengthened its role in social emergencies. But despite the fact that the technological capacity to receive many visitors on the Net has increased over recent years, the loading is so heavy on the central authorities and national media that problems arise. Information Rosenbad's web site went down for a while due to the number of visits, e.g. when the web was used for press releases in other languages. Locally (in Örebro) the council used the web for external and internal information about what had taken place and the number of visitors increased.

The number of visitors to media websites increased just as strongly. At national level the newspapers' and TV companies' pages were overloaded, and the number of visitors to local papers' websites increased also at local level.

Some Swedish authorities (e.g. municipal and county councils) currently have web pages prepared for emergency and disaster information. By having these pages available on an everyday basis, the idea is for visitors to learn to find their way to the page if something disastrous should really happen. In the case of the murder of Lindh none of the authorities studied made use of the prepared crisis pages but gave the event a prominent place on their ordinary web pages instead.

At the Gothenburg disco fire in 1998 many people with a foreign background sought information via the municipal web site, which led to language difficulties. In connection with the Lindh murder there was some regard for linguistic matters on central authorities' websites, but at local level web sites visitors were restricted to the Swedish language. The Lindh outrage also shows that the news media's websites are not just an interactive forum for disseminating news and advertisements, etc, but are also a central site for views and opinions in connection with major social emergencies. The local paper's discussion forum on the web for example has become a well-visited virtual meeting place where people can discuss what has happened.

The murder of Anna Lindh also shows that the Net has taken on an ever more important role in internal crisis management work within authorities and organisations. E-mail, the Intranet and other tools linked to networked computers are amongst the

most important channels for the dissemination of internal information and guidelines on the occasion of what has occurred.

Crisis communication at local level

The Lindh outrage did not cause any notable communication between central and regional/local government. The county authorities (the administrative board, police, county council) which were studied in Örebro County were informed by the media about the stabbing and told that Lindh had died. The murder did not lead to any formal plans for crisis management being produced by the county bodies in Örebro even if the event gave rise to local contacts and activities. The situation was probably different in Stockholm where contacts can be expected to have been set up by both county and municipal bodies, but the matter has not been investigated in this study apart from what applies to legal authorities.

The crisis management and bereavement counselling organised at local level are felt by the social actors involved to be well-functioning. The good results have been adduced to the channels provided and the long-running good relations between authorities, local media and other organisations which came to be involved.

Local proximity and previous experience of extraordinary crisis management are specific factors linked to successful crisis work by those involved.

Crisis work at municipal management level was hallmarked by the same double dimension as at central level (government and departmental). Whilst leading local politicians and civil servants play a central role in arranging condolence rooms, etc, for the public, they stand in need of their own internal crisis management work. Amongst the staff at Örebro town hall there were many who worked close to Anna Lindh at departmental level and in youth associations, and who were personally touched by what took place.

Concluding summary

No crisis is the same as any other. This is often the conclusion when assessing serious types of social disruption and general lessons can be learnt. And yet there are many similarities between many such events as regards for forms of crisis management and communication. In these respects the murder of Anna Lindh in 2003 has many similarities with earlier crisis events.

The murder of the country's Foreign Minister is still a unique crisis event in one way especially. It affected top government directly, the same top government which was to be responsible for central crisis management and communication. This naturally involved certain other circumstances in crisis work than earlier events such as the 9/11 outrage in America.

External communication with the media and the public was nevertheless carried out effectively, based on good

routine for crisis management by the central players in this drama. Communication with other institutions involved also went smoothly. Certain co-ordination problems arose however in the relationship between the top government at Rosenbad and Karolinska sjukhuset [the Royal Caroline Hospital], which caused confusion in the responsibility for disseminating information to the media and some delay in the announcement of the Foreign Minister's death.

The information from the hospital also created problems from journalists' point of view. The information was found to be meagre in the extreme and the medical language during the night of the operation was not understood by the reporters. This contributed to the public being given details and an impression of the minister's improved condition extending far into the morning when she was in fact already dead.

For the police, the murder involved intensive contacts with the media and continual press conferences. A certain lack of familiarity with handling such comprehensive press contacts could be noted. Co-operation with the media may however be considered as satisfactory but it was co-operation which included media help in acquiring tips and particularly intensive surveillance of possible suspects.

That the crisis was sited at the heart of crisis-working in the department concerned involved considerable internal crisis management vis-à-vis staff, especially within the Ministry for Foreign Affairs. Anna Lindh was felt to be very

close by many staff both on her home ground and by those in the diplomatic service abroad, which therefore called for comprehensive internal crisis therapy within the Ministry for Foreign Affairs. Close empathetic communication and an instruction to allow time for respite and mourning was issued by the leadership where the players were themselves deeply affected by the event.

The Ministry for Foreign Affairs was relieved of handling a large part of the media contact due to the government's communication work being centralised to the Prime Minister's Office at Rosenbad. Such centralisation is part of normal organisation procedure in the event of disasters and accidents. It allows more unified information, but can at the same time give rise to problems – in this case normal contact channels to e.g. the media were circumscribed, and the Ministry's press service were somewhat sidelined by the course of events.

Communication with the public in connection with the murder of the Foreign Minister was not however restricted to the capital. At local level, with Örebro as a researched example in this study, responsibility rested with a number of authorities, institutions, churches, organisations and companies for communicating information about the crisis and opportunities for bereavement therapy.

The focus of this study has been on the authorities' work on communication, crisis management and the grieving process. The important function of the local media cannot be ignored however as disseminators of information and active supporters of local work. The local media give events a local slant which to a considerable extent takes on the role of "authority megaphone" in emergency situations.

Referenser

LITTERATUR

- Beck, Ulrich (1998): *Risksamhället*. Göteborg: Daidalos
- Benoit, William (1995). *Accounts, excuses, and apologies: A theory of image restoration*. Albany: State University of New York Press.
- Benoit, William (1997). Image repair discourse and crisis communication. *Public Relations Review* (2): 177–186.
- Boholm, Åsa & Ferreira, C (2002): Osäkerhetens representationer, i Boholm m.fl. (red.): *Osäkerhetens horisonter*. Nora: Nya Doxa
- Buskqvist, Ulf (2002): *Webbjournalistik på SVT och TV4. Journalistik och nyheter i förändring*. PM. Örebro universitet.
- Coombs, Timothy (1998). An Analytic Framework for Crisis Situations: Better Responses From a Better Understanding of the Situation. *Journal of Public Relations Research* 3:177–191.
- Coombs, Timothy (1995): *Choosing the right words: The development of guidelines for the selection of the "appropriate" crises response strategies*, i Management Communication Quarterly 8:447–476.
- Cvetkovich, George & Löfstedt, Ragnar (1999). Introduction: Social Trust in Risk Management. I Cvetkovich, George & Löfstedt, Ragnar (red.), *Social Trust and the Management of Risk*. London Earthscan.
- Furedi, Frank (2002): *Culture of Fear*. London: Continuum
- Ghersetti, Marina & Hjorth, Gunilla (2004) *Mördare och poliser. En studie av två huvudaktörer i mediernas rapportering om mordet på Anna Lindh /Prel. titel/*. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten
- Giddens, Anthony (1996): *Modernitetens följer*. Lund: Studentlitteratur
- Giddens, Anthony (1997): *Modernitet och självidentitet*. Göteborg: Daidalos
- Hart, Paul (1993). *Symbols, Rituals and Power: The Lost Dimensions of Crises*, i Management. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 1:1: 36–50.
- Hance, Billie Jo (1991). *Improving Dialogue with Communities. A Risk Communication Manual for Government*. New Jersey Dept. Of Environmental Protection and Energy.

- Hansén, Dan & Hagström, Ahn-Za (2004). *I krisen prövas ordningsmakten, sex fallstudier av extraordinära händelser där det svenska rättssambället har satts på prov*. Stockholm: Jure.
- Hoffman, Bruce (1998): *Inside Terrorism*. London: Casell Group
- Holmberg, Sören & Weibull, Lennart (2003): *Fåfångans marknad /SOM-undersökningen 2002/* Göteborg: Göteborgs universitet
- Höijer, Birgitta & Rasmusson, Joel (2004): *Medborgarnas gio vid mordet på Anna Lindh och andra våldsdåd – en djupstudie*. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten
- Larsson, Larsåke (2002): *11 september*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF)
- Larsson, Larsåke & Nohrstedt, Stig Arne (red.) (2000): *Göteborgsbranden 1998. En studie om kommunikation, rykten och förtroende*. Stockholm: SPF
- Lidskog, Rolf; Nohrstedt, Stig Arne & Warg, Lars-Erik (red.) (2000): *Risker, kommunikation och medier*. Lund: Studentlitteratur
- Lupton, Deborah (1999a): *Risk*. London: Routledge
- Lupton, Deborah (1999b): *Risk and Sociocultural Theory*. Cambridge University Press.
- Picard, Robert (1993): *Media Portrayals of Terrorism*. Ames: Iowa State University Press
- Slovic, P (2000): *The perception of risk*. London: Earthscan
- Sundqvist, Göran (1995). Risk och kärnavfall – En studie av det moderna samhällets experter. *Sociologisk forskning* 2:37–64.
- MYNDIGHETSMATERIAL**
- Kungl. Hovstaterna (2003): Pressmeddelande 03-09-11: Uttalande av Hans Majestät Konungen
- Regeringskansliet (2003a): Statsminister Göran Perssons uttalande med anledning av utrikesminister Anna Lindhs bortgång (03-09-11)
- Regeringskansliet (2003b): Pressmeddelande: Gemensamt uttalande av partiledarna för de 7 riksdagspartierna
- Regeringskansliet (2003c): Statsminister Göran Perssons tal till nationen med anledning av Anna Lindhs bortgång (03-09-11)
- Regeringskansliet (2003d): Med anledning av överfallet på utrikesminister Anna Lindh – RK POSOM i beredskap för att aktiveras, 2003-09-11, internt pm
- Riksdagen (2003): Pressmeddelanden 03-09-10; 03-09-11
- Utrikesdepartementet/UD (2003a): Utskrift presskonferens 03-09-10, internt pm
- Utrikesdepartementet/UD (2003b): Från kabinettsskreteraren till all personal i utrikesförvaltningen, 2003-09-11, internt pm
- Utrikesdepartementet/UD (2003c): /Brev till enhets- och utlandscheferna från kabinettsskreteraren/, 2003-09-12, internt pm
- Utrikesdepartementet/UD (2003d): /Brev till enhets- och utlandscheferna från kabinettsskreteraren/, 2003-10-15, internt pm
- Karolinska sjukhuset/KS (2003a) Utdrag ur sjukhuspolicy

Karolinska sjukhuset/KS (2003b)
Presskommuniké KS 11 september
2003 klockan 03.00

Karolinska sjukhuset/KS (2003c)
Presskommuniké KS Utrikesminister
Anna Lindh är död

Karolinska sjukhuset/KS (2003d)
Presskommuniké KS 11 september
2003 klockan 14.00

Polismyndigheten i Stockholms län
(PS 2003a) Logg över informations-
hanteringen Anna Lindh, första
dygnet

Polismyndigheten i Stockholms län,
LKC (PS 2003b) Genomgång av
telefontrafik och larm m.a.a. mordet
på utrikesminister Anna Lindh den
10 september 2003

Polismyndigheten i Stockholms län
(PS 2003c) Kriskommunikation –
mordet på utrikesminister Anna
Lindh – reflektion kring den externa
kommunikationen.

Polismyndigheten i Stockholms län
(PS 2003d) Pressmeddelande:
Polisen efterlyser en man som är
misstänkt för mordet på Anna Lindh
03-09-16

Polismyndigheten i Stockholms län
(PS 2003e) Pressmeddelande: Ingen
presskonferens idag på polishuset
i Stockholm 03-09-18

Polismyndigheten i Stockholms län
(PS 2003f) Pressmeddelande:
Häkningsframställan inlämnad till
tingsrätten 03-09-19

Polismyndigheten i Stockholms län
(PS 2003g) Pressmeddelande:
Misstänkt man häktad 03-09-19

Polismyndigheten i Stockholms län
(PS 2003h) Förundersökning
avseende mordet på utrikesminister
Anna Lindh del 1 av 4, 03-12-18

SOS Alarm AB (2004) Korrespondens
med SOS Alarm

MEDIEMATERIAL

Sveriges Television, SVT (2003a):
Bevakning av presskonferens
03-09-10: 18.00

Sveriges Television, SVT (2003b):
Morgonsändning 03-09-11:
06.00–09.30 (SVT2)

Sveriges Television, SVT (2003c):
Direktsändning från presskonferens
m.m. 03-09-11

Sveriges Television, SVT (2003d):
Morgonsändning 03-09-29:
06.00–09.30

TV 4 (2003): Morgonsändning
03-09-11: 06.00–09.30

Aftonbladet (2003a): Statsministern
i tårar när han lämnade besked om
vännens död 03-09-11

Aftonbladet (2003b): Därför kunde
läkarna inte rädda henne 03-09-12

Dagens Nyheter (2003a): Tio minuter
innan polisen kom 03-09-12

Dagens Nyheter (2003b): Althin vill
stoppa läckor med ny lag 03-10-05

Dagens Nyheter (2003c): 24-åringens
DNA fanns på kniven. Försvarsad-
vokaten Peter Althin kräver utredar-
nas avgång efter läckor till pressen
03-10-08

Expressen (2003a): Krismöten i
Rosenbad. Statsministern kunde
inte hålla tillbaka tårarna 03-09-11

- Expressen (2003b): ”En lika stor tavla som vid Palmemordet” 03-09-14
- Expressen-GT-Kvällsposten (2003c): Dokument Expressen. Annas sista 22 timmar 03-09-11
- Göteborgsposten (2003): Hur mycket har den svenska allmänheten rätt att få veta? 03-09-17
- Nerikes Allehanda (2003): www.nerikes.se 03-09-11
- Svenska Dagbladet (2003). Anna Lindh fick hotfullt brev. Sjukhuset fortsätter att tiga 03-09-13
- Sydsvenskan (2003a): Dädet minut för minut 03-09-11
- Sydsvenskan (2003b): Karolinska kritiserar för dålig information 03-09-13
- Reuters (2003a): Anna Lindh. Knivskuren i bröst, buk och armar – polistalesman 03-09-10: 17.18
- Reuters (2003b): Anna Lindh befinner sig på operation – Skador inte livshotande 03-09-10: 17.19
- Reuters (2003c): Anna Lindh, Skador inte livshotande, ingen gärningsman gripen 03-09-10: 17.24
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003a): TT-Flash Anna Lindh knivskuren 03-09-10: 16.41
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003b): Oklart hur allvarliga skadorna är 03-09-10: 17.01
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003c): TT-Flash: Allvarlig buk-skada 03-09-11: 17.48
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003d): Lindh hade ingen livvakt 03-09-10: 18.16
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003e): ”En känsla av överklighet” 03-09-10: 18.26
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003f): Säpochef medger misslyckande 03-09-10: 21.54
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003g): Persson lägger ner kampanjarbetet 03-09-10: 22.35
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003h): TT-Flash: Utrikesminister Anna Lindh har avlidit /.../ 03-09-11: 09.13
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003j): /Diverse internationella uttalanden/ 03-09-11: 09.30
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003k): Etermedierna ändrar sina tablåer, 03-09-11: 11.45
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003m): Reklamen utgår i TV3, ZTV och TV8, 03-09-11: 12.04
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003n): Hård kritik mot Säpos hotbedömning, 03-09-11: 15.09, 16.59 och 19.24
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003o): Hårt pressad Säpochef, 03-09-11: 16.39
- Tidningarnas Telegrambyrå, TT (2003p): Officiell bekräftelse dröjde fyra timmar, 03-09-11: 17.42

INTERVJUER

Centrala myndigheter

Hanna Brogren, chef Information,
Rosenbad
Paula Burrau, pressekreterare, Statsråds-
beredningen
Hans Dahlgren, kabinetssekreterare,
Utrikesdepartementet
Lars Danielsson, statssekreterare,
Statsrådsberedningen
Dan Eliasson, statssekreterare, Justitie-
departementet
Göran Forsell, säkerhetschef, riksdagen
Anna Hellsén, pressekreterare, Stats-
rådsberedningen
Ingrid Iremark, presschef, Utrikes-
departementet
Malin Kärre, personalchef, Utrikes-
departementet
Jan Larsson, presschef, Statsrådsbered-
ningen
Dan Svanell, pressekreterare, Utrikes-
departementet
Per Thöresson, expeditionschef, Utrikes-
departementet
Anna Wieslander, presschef, riksdagen
Korta uppgifter från Stefan Amér, UD,
Morgan Gerle, Kungl. Hovstaterna

Fackmyndigheter och institutioner

Agneta Blidberg, tf överåklagare,
åklagarmyndigheten i Stockholm
Ulf Göranzon, informationsansvarig
vid länskriminalpolisen, polis-
myndigheten i Stockholms län
Carin Götblad, länspolismästare,
polismyndigheten i Stockholms län

Leif Jennekvist, chef för länskriminal-
polisen, polismyndigheten i
Stockholms län
Staffan Kellerborg, informations-
direktör, Rikspolisstyrelsen
Björn Pihlblad, informationsansvarig,
länskommunikationscentralen,
polismyndigheten i Stockholms län
Agnetha Styrwoldt-Alfheim, informa-
tionschef, polismyndigheten i
Stockholms län
Stina Wessling, länspolismästarens
presstalesman, polismyndigheten i
Stockholms län
Margareta Hamark, informationschef,
Karolinska sjukhuset
Richard Johansson (Jeppsson),
presschef, Karolinska sjukhuset
Läkare vid Karolinska sjukhuset

Kortare intervjuer med Ann Lawesson
(konsult Stockholmspolisen) samt
Rolf Olsson, platschef SOS Alarm
i Stockholm

Lokala myndigheter och institutioner m.fl.

Gunnar Bergström, försvarsdirektör,
länsstyrelsen Örebro län.
Ulla Britt Carlsson, distriktsordförande,
Broderskapsrörelsen
Göran Gunnarsson, informations-
ansvarig, Örebropolisen
Lena Källström, kommundirektör,
Örebro kommun.
Gunvor Larsson, receptionsansvarig,
Örebro kommun
Martin Larsson, internkommunikatör,
Örebro universitet

Torgny Larsson, kommunfullmäktiges
ordförande, Örebro kommun.

Thomas Lindqvist, kyrkoherde,
Nikolaikyrkan, Örebro

Leif Lindström, gymnasiechef,
Karolinska skolan.

Mats Persson, vakthavande befäl,
Örebropolisen.

Kristina Sällefors, f.d. rektor, Almby-
skolan.

Margareta Wall, informationschef,
Örebro kommun

(Flertalet intervjuer är telefonintervjuer)

Kortare intervjuer med Monika Bark,
Sydkraft, Gerd Engman, landshövding,
Lars Erik Gunnarsson, Haldex Gar-
phyttan, Jenny Kautto, Örebro läns
landsting (ÖLL), Mikael Käck, Univer-
sitetssjukhuset, Anders Mårtensson,
ÖLL/psykiatri, Nadim Penscer, Atlas
Copco, Åke Petersson, SCB, Lars-Åke
Stenström, Försäkringskassan, Claes
Strömqvist, Olaus Petri församling,
Bengt Svensson, länspolisen, Örebro,
Lena Tapper, Sitel Nordic. Karin Tellås,
Örebro Bostäder, Anna Marie Wentzel,
ÖLL, Bernt Öhman, SCB.

JOURNALISTER

Riksmedier:

Peter Andersson, Reuters

Kerstin Holm, Sveriges Television

Bo Holmström, TV4

Warda Khaldi, Expressen

Ulf Kristofferson, TV4

Olle Kastelius, Aftonbladet

Dan Olsson, Dagens Nyheter

Eva Stenberg, Dagens Nyheter

Kortare intervju med Li Hellström,

Sveriges Radio, Mats Johansson, TT

Regionala/lokala medier:

Birgitta Ekblad, redaktör, SVT/

Tvärsnytt

Gabriel Rådström, webbredaktör,

Nerikes Allehanda

Gruppintervju på Radio Örebro med

Maria Hansson, Marie Hansson,

Arne Holmberg, Päivi Kotka, Karwan

Tahir, Jens Tisbo

Kortare intervju med Håkan Carlson,

SVT/Tvärsnytt

Övriga intervjuade

Eva Franchell, f.d. pressekreterare UD

Läkare på besök på NK

Bilagor

BILAGA 1

■ Presskommuniké KS

11 september 2003 klockan 03.00

Utrikesministern inkom akut till Karolinska Sjukhuset kl. 16.39 den 10 september knivskuren mot bröst/buk.

Utrikesministern omhändertogs enligt våra rutiner på vår Traumacentral.

Vid inkomsten var utrikesministern vid medvetande men cirkulatoriskt påverkad och uppvisade klara tecken på inre blödningar, varför man omedelbart beslutade om operation.

Operationen startade klockan 17.00 Vid operationen kunde man konstatera att patienten hade kraftig blödning från leverskada och från flera stora blodkärl i buken. Blodtransfusion har krävts under hela operationen.

Operationen pågick fram till klockan 01.00 då blödningens omfattning väsentligt hade reducerats. Vi gjorde då ett tidslångt uppehåll, men då blödningen ej helt avstannat har vi nu fortsatt operationen i avsikt att ytterligare minska blödningen.

Utrikesministerns tillstånd är just nu något förbättrat men fortfarande kritiskt.

Vi svarar ej på några frågor utan ber att få återkomma under förmiddagen med ny information.

- Lars Irestedt, verksamhetschef på anesthesi- och intensivvårdskliniken.
- Göran Wallin, överläkare på kirurgkliniken.

■ Utrikesminister Anna Lindh är död 11 september 2003 klockan 09.10

Utrikesminister Anna Lindh är död. Hon avled klockan 05:29 i dag den 11 september efter en massiv blödning orsakad av knivskada på lever och flera av de stora blodkärlen i buken.

Uttalande

Göran Persson, Statsminister

Statsminister Göran Perssons uttalande med anledning av utrikesminister Anna Lindhs bortgång, torsdagen den 11 september 2003

Det är med stor sorg jag tagit emot beskedet att Sveriges utrikesminister Anna Lindh klockan 05:29 avled av de skador hon fick vid gårdagens attentat.

Våra tankarna går nu främst till Anna Lindhs familj; maken Bo, barnen, och andra närstående.

Vi är många som känner med dem.

Det känns överkligt.

Det är svårt att riktigt förstå.

Anna Lindh var alldeles nyss här mitt ibland oss.

Engagerad, kvickläinkt, rakt på sak.

I full färd med att debattera och diskutera, att övertyga människor på gator och torg.

Så rycktes hon ifrån oss.

Mitt i sitt demokratiska arbete, det som hon satte så stort värde på.

Mitt i sin gärning, lång och fylld av respekt från andra och för andra.

Med ett internationellt engagemang som sträcker sig ända tillbaka till SSU-tiden blev hon en uppskattad samarbetspartner i internationella sammanhang.

I kretsen av utrikesministrar blev hon snabbt erkänd och högt respekterad. Hon är känd för att vara engagerad, ambitiös och mycket kunnig.

Under gårdagskvällen och natten har vänner och kollegor över hela världen hört av sig för att uttrycka sin sorg och bestörtning.

Sverige är känt för sin öppenhet, känt för att vara ett demokratiskt samhälle där närheten är och ska vara stor mellan folk och folkvalda. Ett tolerant samhälle, unikt i sin sammanhållning.

Anna Lindh var en god företrädare för allt detta.

Dödet mot henne skadar också det samhälle vi byggt upp och som vi vill leva i.

Det skadar tilliten i samhället.

Därför är det så viktigt att detta attentat snabbt klaras upp.

Det är naturligt att känna vrede och att söka förklaringar i en situation som den här.

Hur kunde det få hända?

Vi vill ju ha ett samhälle där alla människor kan röra sig fritt och säkert – också en utrikesminister.

Vi vill ju ha ett samhälle som är tryggt för alla.

Vad som just nu behövs är samling.

Det demokratiska samhället kan aldrig försvaras på något annat sätt.

Vi måste visa beslutsamhet och sluta upp kring de värderingar vi vill ska präglade Sverige.

Det är också det enda sätt på vilket vi kan hedra Anna Lindh.

Det var demokrati och frihet som engagerade henne allra mest.

Det var fredens och solidaritetens sak som var hennes.

Det ska vi aldrig glömma.

Anna Lindh har lämnat oss.

Familjen har mist en mor och maka.

Socialdemokratien har mist en av sina skickligaste politiker.

Regeringen har mist ett erfaret statsråd och en god arbetskamrat.

Sverige har mist en av landets viktigaste företrädare, vårt ansikte ut mot världen.

Regeringen har varit samlad till en minnesstund.

Klockan 11.00 samlas riksdagens partiledare till överläggningar här på Rosenbad.

■ Presskommuniké KS 11 september 2003 kl 14.00

Utrikesminister Anna Lindh ankom till Karolinska sjukhuset kl 16.39 onsdagen den 10 september 2003, knivskuren i bröst, buk och armar.

Utrikesministern omhändertogs omedelbart på vår traumaenhet.

Vid ankomsten var utrikesministern vid medvetande men cirkulatoriskt påverkad och uppvisade klara tecken på inre blödningar, varför man omedelbart beslutade om operation.

Operationen startade kl 17.00.

Vid operationen kunde man konstatera att patienten hade kraftig blödning från leverskada och från flera stora blodkärl i buken. Omfattande blodtransfusion krävdes under hela operationen.

Operationen pågick under flera timmar varefter blödningens omfattning väsentligen hade reducerats. Under den långa operationstiden gjordes några uppehåll för att bedöma effekten av den insatta behandlingen och samtidigt utföra avancerad kärlröntgen.

Från kl 02 till kl 04 hade Anna Lindhs kritiska tillstånd förbättrats något med stabiliserad cirkulation. Blödningen bedömdes vara under kontroll och sammanlagt hade patienten nu fått en mycket stor mängd blod.

Kl 04.30 inträffade en hastig försämring. Detta orsakades inte av någon ytterligare stor blödning. Den snabba förändringen bestod av en försämrad lungfunktion, omedelbart följt av en svikande cirkulation.

Trots att all nödvändig medicinsk expertis och teknisk utrustning hela tiden använts gick Anna Lindhs liv inte att rädda.

Utrikesminister Anna Lindh avled kl 05.29 torsdagen den 11 september 2003.

- Lars Trestedt, verksamhetschef på anesthesi- och intensivvårdskliniken.
- Göran Wallin, överläkare vid kirurgiska kliniken.

**Pressmeddelande
11 september 2003**

Statsrådsberedningen
LU-representationen

Gemensamt uttalande av partiledarna för de 7 riksdagspartierna

Vi vill uttrycka vår sorg och bestörtning över det våldsdåd som berövat Sveriges utrikesminister livet.

Dådet var ett angrepp också på vårt öppna samhälle, vår demokrati.

Nu sluter riksdagens partier gemensamt upp för demokratin, mot våldet.

Den folkomröstning som är utlyst kommer därför att fullföljas som planerat. Resultatet kommer att respekteras.

Vi avbryter våra kampanjaktiviteter. Däremot kommer våra organisationer naturligtvis fortfarande att lämna fakta och svara på allmänhetens frågor.

Vi vill uppmana alla att rösta på söndag.

Göran Persson
Bo Lundgren
Lars Leijonborg
Alf Svensson
Ulla Hoffman
Maud Olofsson
Peter Eriksson
Maria Wetterstrand

Ministermordet

EN STUDIE OM MYNDIGHETERNAS KOMMUNIKATION VID ATTENTATET MOT ANNA LINDH

"Mordet på utrikesminister Anna Lindh i september 2003, i kampanjspurten inför omröstningen om Sverige ska gå med i det europeiska valutasamarbetet, är den senaste krishändelsen i en serie allvarliga samhällsstörningar under ett decennium." Det är de inledande orden i analysen av denna studie om myndigheternas krishantering och kriskommunikation i samband med mordet på Anna Lindh.

OM FÖRFATTARNA:

Larsåke Larsson (red.) är docent i medie- och kommunikationsvetenskap vid Örebro universitet. Han har tidigare inom krisområdet bl.a. skrivit eller medverkat i "Det ser verkligen illa ut". Kommunikationsproblem i samband med Estoniakatastrofen' (1996), 'Göteborgsbranden 1998. En studie om kommunikation, rykten och förtroende (2000) och 11 september. Svenska myndigheters kommunikation vid terrorattentaten i USA 2001 (2003), alla utgivna av Styrelsen för psykologiskt försvar.

Mats Eriksson är fil.dr. i medie- och kommunikationsvetenskap vid Örebro universitet. Hans avhandling, Från ingenjörskonst till informationskonst, handlar om svenska riskföretags kommunikation. Han har också medverkat i Estoniastudien (se ovan) och PR på svenska (Larsson, red. 2002).

Anders Johansson är huvudlärare i medie- och kommunikationsvetenskap vid Försvarshögskolan och doktorand vid Örebro universitet. Han har medverkat i flera publikationer med kris- och krigsstudier, bl.a. Irak – perspektiv på politik och krigföring (Anderberg m.fl., red. 2004) och U.S. and the Others, Global Media Images on 'The War on Terror' (Nohrstedt & Ottesen, red, 2004).

Krisberedskapsmyndigheten

Box 599
101 31 Stockholm

Tel 08-593 710 00
Fax 08-593 710 01

kbm@krisberedskaps
myndigheten.se

www.krisberedskaps
myndigheten.se

ISSN 1652-2915
ISBN 91-85053-54-6